РЕСПУБЛИКАДИН ОБЩЕСТВЕННО–ПОЛИТИЧЕСКИЙ ГАЗЕТ

ЛезгиГазет

Жуван Ватан, ватанэгълияр хуьх!

1920–йисалай акъатзава | N 15 (10660) хемис 9–апрель, 2015–йис | WWW.LEZGIGAZET.RU

Советрин Союздин Игитар

КІвалахдин тегьер дегишарин

АЧУХ ВЛАСТЬ

2-апрелдиз РД-дин Кьил Рамазан Абдулатипова "Ачух власть" проектдин сергьятра аваз ачух телеэфирдай дагъустанвийрин суалриз жавабар гана.

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Къе чи рахунрин тема аграрный секторди ва хуьруьн майишатдин производство вилик тухуниз талукьди я. Накь чна Дагъустандин лежберрин Кьвед лагьай форум тухвана. И мярекатдин макьсад Сад лагьай форумдилай гуьгъуьниз тамамарнавай кІвалахар веревирд авуникай ибарат тир. Тайин тир къайда твазва, амма аграрный секторди вичиз гележегда мадни гзаф фикир гун истемишзава. Сифтени-сифте районра, хуьрера, шегьерра чилин иеси вуж ятІа дуьзгуьндаказ тайинарнавач. Кьвед лагьайди, чилиз талукь алакъаяр лазим гьалда къайдадик кутунвач. Пуд лагьайдини, чилиз талукь алакъаяр ачухбур туш. Алай вахтунда чил кьилдин ксарин хсусиятда хьунин къайда кардик кутуна виже къведач лугьузва. Гьа са вахтунда советрин девирдани чил маса гайиди, ам исятдани маса гузвайди, пул лагьайтІа, кьилдин ксарин жибинриз къвезвайди аквазвач. Чун неинки районра, гьакІ Махачкъала, Дербент ва маса шегьерра чилер авай гьалдикай рахазва. Бязи вахтара чилерин участокар а шегьеррин руководителрин кІвалахдин кар алай терефриз элкъвезва. ИкІ хьун лазим туш. Гьавиляй за Дагъустандин Гьукуматдин вилик республикада чилерин реформа кьиле тухун патал лазим тир документар пуд вацран муддатда гьазурунин везифа эцигнава. Уьлкведа чилин реформа кьиле тухун тавуна амайди тек са чи республика я. Чун а реформа тухунин къайдаяр туькІуьрунивни эгечІнавач.

И залда "Агромирдин" руководитель Шамил Исаев ава. И мукьвара чна теплицайрин майишат ачухна. Идалай гъейри, Шамил Исаев республикадин теплицайрин майишатар вилик тухунин кІвалах алакъалу ийидай кас яз тайинарнава. И кІвалах бес кьадардин ериш аваз тухузва, теплицайрин и майишат уьлкведа лап хъсанбурукай сад я. Къе чун ачух эфирдиз экъечІнавай чІавуз ша чна а карханадин руководитель Исаеваз гаф гун".

Шамил ИСАЕВ: "Мярекат и комплексда, и мукьвара чна ачухай "Агромирда" тухунал зун лап шад я. Квез кьве варзни зуран вахтунда къазанмишай нетижа гьихьтинди ятІа акуна. И карханa тешкилунин тарих са шумуд йис идалай вилик башламиш хьайиди я, амма проект эхиримжи ирид вацра кьилиз акъудна. Ина чпе теплицайрин майвачивал лап вилик финивай уьлквейрин - Голландиядин, Испаниядин, Туьркиядин - лап цІийи жуьрейрин технологияр ишлемишнава. Гьич тахьайтІа чун республикадиз цІийивилер гъиз алахъна. Алай вахтунда карханада 70 касди кІвалахзава, гьакъикъатда продукция гьасилзава. Вацралай са тІимил гзаф вахтунда чна 100 тонндилай виниз продукция гьасилна".

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Сагърай. Заз лугьуз кІанзава хьи, и проет кьилиз акъудунин карда неинки Шамил Исаева, гьакІ Ризван Исаевани еке роль къугъвана. 700 миллион манатдилай виниз инвестицияр желбна. Чи рахунар гьуьндуьр дережада аваз кьиле фин патал заз Шарип Шариповаз (РД-дин Гьукуматдин вице-премьер - **ред.**) гаф гуз кІанзава. Заз ада хуьруьн майишатдин йисан нетижайрикай куьрелди суьгьбетна кІанзава".

Шарип ШАРИПОВ: "Алатай йисан нетижайриз килигайтІа, чина продукция гьасилун 8,7 процентдин, санлай уьлкведа - 3,7 процентдин, Кеферпатан Кавказдин Федеральный округда - 5,3 процентдин артух хьанва. Ихьтин дережайриз хкаж жез чалай гьикІ алакьайди я лагьайтІа, чна кар алай проектдин сергьятра аваз кІвалахна. Адани чаз такьатар ва ресурсар вилик финин мумкинвилер авай чкайра желб ийидай мумкинвал гана. Ингье гьа и карханa алай вахтунда вилик физвай чка я. И барадай Дагъустандивай конкуренциядин хурани акъвазиз жезва. Чун къецепатан уьлквейривай маса къачузвай продуктар жуванбуралди эвез авунин барадай, гьа гьисабдай багьманчивилин, лапагрин як гьасилунин ва маса рекьерай, вири Россиядин вилик акъвазнавай месэла гьялунин кІвалахдик кІевелай экечІнава".

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "За алава хъийида: чна 310 агъзур тонн техил гьасилна, 2013-йисав гекъигайла, ида 115 процент тешкилзава. Чна 1 миллионни 293 агъзур тонн салан майваяр, 359 агъзур тонн картофар гьасилна. Емишар лагьайтІа, виликан йисандалай тІимил гьасилна, вучиз лагьайтІа шаз багьлариз къаяри тади гана. 2014-йисуз чна 137 агъзур тонн ципицІар гьасилна. Им 2013-йисав гекъигайла, са тІимил кьван гзаф я. Як -212 агъзур тонн (111 процент), нек - 792 агъзур тонн (104 процент), какаяр - 217 миллион (115 процент) гьасилна. Маса гафаралди лагьайтІа, ибур санлай къачурла уьлкведа ва Кеферпатан Кавказдин агропромышленный комплексди къазанмишнавайдалай виниз тир еришар я. Накь лежберрин форумдал вилик эцигай виридалайни кар алай месэла АПК вилик фидай мумкинвилер мадни жагъуруникай ибарат я, вучиз лагьайтІа чиди аграрный республика я. Чина 50 процентдилай виниз агьалияр хуьрера яшамиш жезва. Чи и агьалийри гьикІ кІвалахзаватІа ва абур гьикІ яшамиш жезватІа, адалай лап гзаф крар аслу я".**

Азнаур АДЖИЕВ, печатдин ва информациядин министр, передача тухузвайди: "Рамазан Гьажимурадович, къецепатан уьлквейривай маса къачузвай продуктар жуванбуралди эвез авунин месэла - им къе виридан мецел алай ихтилат я. Дагъустандихъ и программада иштирак авун патал гьихьтин мумкинвилер аватІа ва тайиндаказ вуч ийизватІа, гьадан патахъай лагьайтІа жедачни?"

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "За инал гьайи делилрини чахъ хъсан мумкинвилер авайдан патахъай лугьузва. Гьа са вахтунда ачухдаказ ва авайвал рахун хьайитІа, хуьруьн майишатдин хейлин жуьрейрин продукциядалди чавай чунни таъминариз жезвач. Са бязибуру,

▸ 2-3

ОБЩЕСТВО

2007-йисуз ина "Леки" тІвар алаз футболдин команда ва стадион арадал гьана. Стадиондин вилик иниз мукьва яшамиш жезвай хизанри кІвалахдикай азад вахтунда ял ягъун патал парк-аллея туькІуьрзава.

▸ 7

МЕДЕНИЯТ

24-мартдиз Европадин культурадин меркез Парижда авай ЮНЕСКО-дин штаб-квартирада сифте концерт хьана. 26-мартдиз Германиядин чІехи шегьеррикай сад тир Кельнда, 28-мартдизни машгьур Моцартан ватан Венада концертар гана.

▸ 19

КIвалахдин тегьер дегишарин

1 ◂

хуьруьн майишатдин продукция маса гуз жезвач лугьуз, шел-хвалзава. Чина картуфрилай, салан майвайрилай ва якIалай гъейри, амай шейэр дагъустанвийриз чпизни бес жезвайди туш. Гьавиляй къецепатан уьлквейривай маса къачузвай продуктар жуванбуралди эвез ийида лугьуз майдандиз экъечIдалди вилик жуван хуьруьн майишатдин производстводик юзун-гьерекат кутуна кIанда. И йисара хейлин районрин руководителар хуьруьн майишатдин месэлайривай яргъа хьана. Чил колхозрин виликан председателрин гъиле туна. И месэладал гьич са касни машгъул хьанач. Алай макъамда районда агропромышленный комплексдин месэлайрал активдаказ машгъул тежезвай руководитель тахьун герек я. Хуьре яшамиш жезвани - хуьруьн месэлайрал машгъул хьухь, шегьерда яшамиш жезватIа, промышленностдал машгъул хьухь. Халкьдин Собранидихъ галаз санал чна вири месэлайрай активдаказ кIвалах тухузва. Идалайни башкъа, Хизри Исаевич (Шихсаидов, парламентдин спикер - **ред.**) уьзуьмчивилин куратор я. Сайгидагьмад Агьмедов (адан заместитель) Багъманчивилин йисан куратор, Шамил Исаев парникрин майишатдин рекьяй куратор я. Чна депутатрин жергедай виридалайни активвал къалурзавай, кесерлу ксар санал тир кIвалахдал желбзава".

Передача кьиле тухузвайди: "Республикада хипехъанвал вилик тухун патал гьихьтин серенжемар кьабулзаватIа лагьайтIа жедачни?"

Баттал БАТТАЛОВ, хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин министр: "Къе Россияда авай вири лапагрин 21 процент чал гьалтзава. Им чун патал фадлай кар алай хел я. Шаз чна субсидияр гун патал - са диде хипен кьилиз 100 манатдин кьадарда аваз - 230 миллион манатдин такьатар чара авуна. Куьчери малдарвилин рекьяй уьруьшрин бегьерлувал хкаж хъувуниз акъатзавай харжияр арадал хкун хьтин куьмекни гузва. Куьчери малдарвилин яргъаз къакъатнавай зонайрай лапагар хкидайла, гзаф бегьерлу жинсинин малар къачудайла, акъатзавай харжияр арадал хкунизни чна фикир гузва".

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Зун инанмиш тирвал, вири йисара и хиле тавунвай харжияр авурбур хьиз къалурунин дуьшуьшарни хьана. Субсидияр, дотацияр къачун патал бязи ксари гьакъикъатда авачир хейлин кьадар лапагриз талукь делилар къалурзавай. Идалайни гъейри, хейлин районра а субсидияр хуьруьн майишатдин продукция гьасилзавайбурув агакьнач.

Каспийскдай Мегьамед АЛИХАНОВА телефондай гайи суал: "ЦIининди Багъманчивилин йис яз малумарнава. Къелемар гьинай къачуз жеда?"

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Чна хейлин чиновникриз, районрин руководителриз багълар кутун патал тапшуругъар ганва. Чаз шегьерда паркари, багълари еке майданар кьуна кIанзава".

Азнаур АДЖИЕВ: "Лап мукьвал-мукьвал ихьтин суал гузва: "Базарда къиметар пайгардик акат хъувун патал Дагъустанда гьихьтин серенжемар кьабулзава?"

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Къиметар пайгардик кухтун патал, сад лагьайди, чахъ РД-дин Гъукуматдин патав гвай махсус комиссия ава. Шейэрин къиметриз шегьеррин ва районрин кьилери фикир гун лазим я. И рекьяй республикадин прокуратуради лап активдаказ кIвалахзава. Кьабулай серенжемрин нетижада Дагъустанда асул жуьрейрин продуктрин къиметар Кеферпатан Кавказдин республикайрин арада виридалайни агъузбур я. Чна ярмаркаяр кьиле тухузва, анра, базардив гекъигайла, къиметар хейлин агъузбур я. Чна и кIвалах мадни активдаказ тухун герек я. Чна дуьзгуьндаказ налогар гун тавунмаз чавай дуьзгуьндаказ яшамишни жез алакьдач. И кар уьлкведиз, республикадиз, районриз талукь я. Гьавиляй чна районрин, шегьеррин администрацийрин кьилеривай налогар кIватунин дережа гьихьтинди ятIа кIевелай хабар кьазва.

Гьина руководитель мягькемди, къанажагълуди ятIа, ада яшайишдин хейлин месэлаяр гьялдай мумкинвилерни жагъурзава. Маса руководителди анжах са месэла гьялзава - амни, Махачкъаладиз атана, пул тIалабунихъ галаз алакъалуди я. Чна чи районрин, шегьеррин кьилерин, гьа гьисабдай министррин, республикадин Кьилин кIвалахдин къайда дегишарун герек я. Ахцегь райондин администрациядин кьили и жигьетдай хейлин крар гьеле ийизва".

Осман АБДУЛКЕРИМОВ, Ахцегь райондин кьил: "Эхиримжи вахтара районда хейлин кIвалах тухванва, футболдин кьве майдан туькIуьрнава, инвесторрин такьатрин гьисабдай пуд лагьай майданни туькIуьрда. Бюджетдилай къецяй тир такьатрин гьисабдай библиотекадин- Чирвилерин кIвалин чIехи дарамат гуьнгуьна хтунва, арка туькIуьрнава, бюджетдилай къецяй тир такьатрихъ хейлин мензилда рекьер гуьнгуьна хтунва. Алай йисуз республикадин сергьятрилай къерехда яшамиш жезвай чи ватандашрин пулдин такьатар желб авунин, абур регистрация авунин гьисабдай чав 30 миллион манатдилай виниз пулдин такьатар агакьда. И такьатар чна тайин тир рекьериз чара ийизва: гьар са хуьре библиотекайриз, культурадин кIвалериз еке фикир гузва. Эхиримжи 20 йисуз абуруз эсиллагь фикир ганвачир. Абур лап мешребсуз гьалда авай. Са жерге хуьрера абур чукIурнавай ва я тахьайтIа абурукай менфят къачузвачир: анра бязи ксари, са кIвалахни тийиз, мажибар къачузвай, куьрелди, абурукай менфят авачир. Алай йисуз и кIвалахар кьиле тухуда".

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Имни хъсан чешне я. Кархана Ахцегь районда регистрация ийизва, нетижада райондин бюджетдиз къазанжийрин пул къвезва. Районрин ва шегьеррин кьилериз за ихьтин тапшуругъ кьве йисан вилик гайиди тир. Амма сад-кьве касдилай алатайла, мад гьич садани и кIвалах тешкилнач".

Телефондай гайи суал: "Куьне ийизвай рахунрихъ яб акалдайла, заз алатай йисуз Дагъустанда гьич са терактни хьанач лагьана ван хьана. Им лап шад жедай кар я. Амма гьар гьикI ятIани чаз ара физ махсус серенжемар кьиле тухузвайдакай ван къвезва, гьакI хьайила гьелелиг гьялиз тахьанвай месэлаярни амазма. Диде яз, зак ихьтин татугай крари дарихвал кутазвайди я. И пата авайбурни, а пата авайбурни чи веледар я эхир. Амма абурукай садбурун кьилер чаз чарабур тир фикиррив ацIурнава. Ихьтин гьал гьикI арадай акъудиз жеда?"

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "И патайни, а патайни чи веледар телеф жезва. Дагъустанвияр, россиявияр телеф жезва. Дугъри я, чина терактар хьанач. Амма, идахъ галаз сад хьиз, чи махсус къуллугъри, къанун-къайда хуьдай органри, сифте нубатда МВД-ди, активдаказ кIвалах тухунин нетижада лап хаталу чIехи са шумуд терактдин вилик пад кьаз алакьна. Им лап зурба кIвалах я. Республикада са террорист, экстремист кьванни амай кьван гагьда махсус серенжемар, терроризмдиз акси серенжемар кьиле тухуда. Бязи вахтара террористриз майилвалзавай, абуруз куьмек гузвай мукьва-кьилийрихъ галаз иллаки кIвалах тухун герек я. Идалайни гъейри, чна хейлин месэлаяр къуватдин куьмекдалди гьялуниз рехъ гана виже къведач. Правовой месэлаяр гзаф вахтара къуватдихъ галаз алакъалу къайдайралди гьялзавай. Чна и тегьерда кIвалахзавач. Абдулатипова ахьтин къайдайралди кIвалахзавач".

Передача тухузвайди: "2015-йис Гъалибвилин 70 йисан суварин йис я. 2015-йисан 1-февралдин делилралди, чина 427 кас дяведин иштиракчияр, гьа гьисабдай Россиядин са Игит, 18667 кас далу патан зегьметчияр, 28 кас концлагеррин къазаматра хьайи, а чIавуз чпин яшар тамам тахьанвай ксар яшамиш жезва".

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Ветеранриз лап еке фикир гана кIанда, идан патахъай маса рахунар хьун герек туш. Им государстводин лап виниз тир дережада гьялзавай месэла я. И месэлаяр гьялун лазим тирди РФ-дин Президентди са шумудра къейд авурди я. Министерстводи гьар са ветерандихъ кьве кас социальный работникар галкIурунин патахъай хъсан теклиф гана. Жуван чIехи несилрив чун, санлай къачурла, бес кьадарда дуьзгуьндаказ эгечIзава. Амма чи сурар, чи умуми Гъалибвилиз талукьарнавай памятникар авай гьалдиз килиг, кIвалериз килиг - са жерге районра дяведин иштиракчи яшамиш хьайи гьар са кIвалин цлал кхьизва: "Ина флан кас яшамиш хьайиди я" ва я "Иниз флан кас дяведай хтанач, ам чи Ватандин азадвал патал телеф хьана". Эхиримжи йисара фронтовикрин хендедайриз гзаф фикир гуз башламишнава. Мисал яз, Севастополь хвейи дяведа иштирак авур, кьведра хирер хьайи зи бубади гьамиша наразивал къалурдай: "Заз, зи кайванидиз куьмек гузва, амма вичин итим дяведай хтун тавур, кьве аял галаз амукьай имидин рушаз гьич са жуьредин куьмекарни гузвач". Алай вахтунда и барадайни кIвалах тухузва.

Мумкин я и куьмек вирибурув сад хьтин дережада агакь тавунни, амма им тек са чиновникрин кар туш. Им чи намусдин буржи я. Квез чир хьана кIанзаватIа, Гъалибвилин ирссагьибрин парар за культурадин университетдин ректор тир чIавуз Химки шегьерда, гуьгъуьнлай Москвадани тухуз башламишайди я. Чи лозунг ихьтинди тир: чи - Гъалибвилин ирссагьибрин - жергеяр кьери хьун лазим туш. Чи чIехи бубайри ва бубайри кьазваз хьайи чка чнани гьамиша кьун лазим я. За фикирзавайвал, алай йисуз, 7-майдиз дагъустанвияр Гъалибвилин ирссагьибрин параддиз лап активдаказ экъечIда.

Ихьтин са кардикайни лугьун: Москвада зурба параддиз гьазурвал аквазва, хейлин дагъустанвийриз а параддиз, гьич тахьайтIа адан эвел кьилиз килигиз, Президентдин рахунрихъ яб акализ кIанзава. За гьисабзавайвал, чавай Махачкъалада чи парад йикъан сятдин 12-даз башламишиз жедай. ИкI хьайила, инсанриз Москвада жезвай параддиз килигдай мумкинвал, гьакIни республикадин кьилин майдандал къведай мумкинвални жедай. И кар районризни шегьерриз талукь я. Вири начальникар Махачкъаладиз атунин лазимвал авач. Жуван агьалияр галаз чкадал хьун, жуван районра, хуьрера и сувар тухун герек я. Гьелбетда, дяведин гьич са иштиракчини, зи фикирда женгерин чуьллера телеф хьайибурни ава, рикIелай ракъурна виже къведач".

Низами ГЬАЖИБАЛАЕВ, Дагъустанда ИТАР-ТАСС-дин хсуси корр.: "Россиядин Гьукуматдин тапшуругъдал асаслу яз гъвечIи ва юкьван карчивилиз куьмек яз Дагъустандив 2015-йисуз саки 350 миллион манатдин такьатар агакьна. И такьатар тайиндаказ гьихьтин рекьериз, мус ва гьикI серфдатIа чир хьана кIанзавай".

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Башуьсте, микрофон Умавовав гице. Ам чина и месэлайрал машгъул жезвай министр я".

Юсуп УМАВОВ, РД-дин алакъадин ва телекоммуникацийрин министр: "За икI лугьуда. 347 миллион манат - им чав экономика вилик тухунин министерстводин патай агакьнавай сифтегьан транш я. И пул чав агакьнава, чавай и рекъем 500 миллион манатдив агакьдайвал, алава яз пул хгуник умуд кутаз жеда. Гьелбетда, и такьатар вилик финин фондариз, сифте нубатда кредитар вугун патал пайда. Алай вахтунда чавай заминвал гунин шартIуналди 20 миллион манат пул вичин проектар кьилиз акъудзавай гъвечIи карчидиз, гьакIни микрофинансированидин фондариз, лизингдин фондуниз чара ийиз жеда. Са кьадар такьатар 14 йисалай 30 йисалди къведалди яшара авай жегьил карчийриз куьмек гудай фондариз чара ийида".

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Телевизоррин вилик ацукьнавай ксар гьич са куьнин гъавурдани акьунач. Мисал яз, гьи районда, гьи карчидиз куьмек гана, гьи шегьерда, гьи фирмадиз куьмек гана?"

Юсуп УМАВОВ: "Микрофинансированидиз куьмек гудай фондар ава. Абуру гъвечIи карчивал вилик тухун патал 50 агъзур манатдилай 1 миллион манатдив агакьна кредитар чара ийизва. И фондунихъ алай вахтунда 500 миллиондин такьатар ава. Алай йисуз 285 миллион манатдин кьадарда аваз 385 займ гана. Нетижада 720 кас карчийриз ихьтин къуллугъар авуна".

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Министрдиз гьич тахьайтIа Махачкъалада юкьван бизнесдал машгъул жезвай карчийрин фамилияр чир хьун лазим я".

Юсуп УМАВОВ: "Завай гзафбурун фамилияр лугьуз жеда, амма за пулар жуван мукьва-кьилийриз пайзава лугьун мумкин я. ИкI, завай лугьуз жеда хьи, 10 муниципальный тешкилатдив 16 миллион манат пул агакьнава.

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Санлай къачурла и пул гъвечIи ва юкьван бизнес патал лап важиблу куьмек я, амма гьелелиг и пулар дуьзгуьн къайдада карчийрив агакьарзавач. ГъвечIи ва юкьван бизнес вилик тухун патал пулар шумуд райондив агакьнатIа лагь?"

Юсуп УМАВОВ: "Гьакъикъатда вири районрив агакьна. Са гьихьтин ятIани районрив грантралди куьмек гунин пулар тIимил кьадарра агакьна - ибур активвал тIимил къалурайбур я. Кардин гьакъикъатдал гьалтайла, чун, чкайрал фена, семинарар кьиле тухунин патахъай жегьилрихъ галаз меслят хьанва. А семинаррал жуван бизнес гьикI арадал гъидатIа ва карчивал вилик тухунин жигьетдай абурув гьихьтин къуллугъар агакьдатIа, гьадан патахъай рахунар кьиле тухуда".

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Квехъ и такьатар паюнин рекьяй карчийрин общественный совет авани? Общественный экспертиза герек я. Захъ авай делилралди, и пул республикадин анжах 13 райондив ва шегьердив агакьнава".

Юсуп УМАВОВ: "Завай а пул вири районрив агакьнава лугьуз жеда".

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Ахцегь райондив агакьнани?"

Юсуп УМАВОВ: "Эхь, кьве касдив агакьна. Гьар садав 1,5 миллиондин кьадарда аваз".

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Имни дуьз кар туш. Чун микрофинансированидикай рахазва. Пулар лагьайтIа, 1,5 миллион манатдин кьадарда аваз гузва. Им еке пул я".

Хадижат АГЬМЕДГЬАЖИЕВА, Махачкъаладин агьали: "Махачкъала-Дербент ва Махачкъала-Хасавюрт электричкаяр мус кардик кухтада?

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Шегьеррин патарив гвай чкайриз рейсер тамамардай поездрихъ галаз алакъалу месэла вири Россиядиз талукьди я. И месэладай авай гьалариз РФ-дин Президентди гьихьтин истемишунар авуналди къимет ганатIа, чаз ван хьана. Чна и месэлайрин винел кIвалахзава. Чи республикада кардик кваз хьайи, шегьердин патарив гвай чкайриз рейсер тамамардай поездар кардик кухтаз чалишмиш жеда. Зун, месела, жуван вахтунда Къизилюртдай Махачкъаладиз поездда аваз къвезвайди тир. Гзаф къулай жезвай. За фикирзавайвал, чна ахьтин поездрин гьерекат тамамвилелди гуьнгуьна хутада".

Передача тухузвайди: "Дербентдин 2000 йис тамам жезвай юбилей - им, са шакни алачиз, вири Россиядин сувар я".

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Квез вуч аватIа чидани, Дагъустандиз хтайла, сифте яз Дербентдиз акъатай чIавуз захъ шегьердин мэр Имам Яралиевни галай. Чна, шегьердин 2000 йис яни, тахьайтIа - 5000 йис лугьуз, гьуьжетарнай. За адаз лагьанай: "Имам Мизамудинович, шегьер авай гьалдиз килигай касди адаз агакIан 7000 йисан яшар гудай. Аквадай гьаларай, ам гьакьван гъиляй вегьей гьалда ава. Куьрелди лагьайтIа, чун тарихдин ихьтин памятникрив гьикI эгечIзаватIа, заз чизвач. Вуч авун лазим ятIа тайиндаказ къалурдайвал, зун Дербентдин вири сурар, вири гьамамар, вири куьчеяр тирвал къекъвена. Дербентвийри, ихьтин гьалар акваз, и кIвалах авунвач, а кIвалах авунвач лугьуз, тIуб

туькIуьриз къалурдайла, и карди зун бязи вахтара тажубарзава. Зи фикирдалди, алай вахтунда дербентвияр чпин шегьердив эгечIзавай тегьер дегиш хьанва. ИкI ятIани за тайин мярекатрал рахадай чIавуз сифтени-сифте им дербентвийрин сувар тирдан патахъай лагьайди я. Абуру чпин шегьер къайдадиз гъун герек я. Чун, сувар кьиле тухвана, хъфида, абур лагьайтIа, гьана яшамиш хьун герек я.

Куьн I Петрдин кIвалер авай гьалдиз килиг. Россияда Сад лагьай Петр акъвазай чкаяр гзаф авани мегер? Гьакъикъатда Дагъустанда Петрдин девирдин тарих авач. Ам ина, Махачкъалада, Порт-Петровскда, Анжида, Таркида, Дербентда хьана. Вучиз вири и крар фикир тагана амукьайди я? Петрдин кIвал маса къачур ва ам дуьзгуьн гьалдиз гъизвай Зиявутдин Мегьамедов сагърай. И кар са жерге куьчейризни талукь я. Ингье Мегьамед Садулаева вичин заводдилай кьил къачузвай куьче къайдадиз гъанва. Азербайжандай тир чи дустари Гьейдар Алиеван куьче къайдадиз гъизва. Имаратар къайдадиз хкун патал федеральный бюджетди алай йисан сифте кьилера 600 миллион манат, идалай виликни саки 500 миллион манат чара авуна. Кьиблепатан Дагъустандин са жерге районри къайдада тун патал кьилдин участокар гъиле кьазва. Чна чи шегьерризни ана чпин чкаяр, гьаятар гуьзчивилик кутуниз эвер гана. ГьикI лагьайтIа, чна вирида, дагъустанвийри, шегьердин юбилей 19-сентябрдиз хъсан дережада аваз кьиле тухун патал шегьер вич къайдадиз гъун герек я. Гьар гьикI ятIани Дербентдин яшар гьикьванбур я лугьуз гьуьжетарзавайбуруз чна лугьузва: "Дербентда инсанар яшамиш жез бинеяр кутурдалай инихъ 5000 йис, шегьердин лагьайтIа, 2000 йис я. Зун и месэладай зи дуст, археолог Амирхановахъ галазни рахана. Ада гьисабзавайвал, ина инсанри яшамиш хьун патал сифтегьан бинеяр тахминан 50 агъзур йисан вилик кутуна.

За гьисабзавайвал, шегьер патал виридалайни чIехи бонус, гьар гьикI ятIани, 2000 йис я. Чна а юбилей хъсан дережада аваз тухун лазим я. Заз, дагъустанвийрихъ элкъвена, лугьуз кIанзава: 19-сентябрдал вил алаз акъвазна кIандач. Йисан къене цIудралди серенжемар ва суварар тухузва. Дагъустанвийривай, иллаки школьникривай, студентривай а мярекатра иштиракиз жедай. Сифтени-сифте им Дербентдин агьалийрин сувар хьун герек я. За фикирзавайвал, гьа икI женни ийида, за дербентвийриз адав багъри шегьердив хьиз эгечIуниз эверзава".

Мегьамед МЕГЬАМЕДОВ, "Дагъустан" РИА-дин директор: "Уьлкве патал регьятди тушир и девирда миллетрин крарин рекьяй Федеральный агентство тешкилунин къарар кьабулнава. Адан регьбервилени Игорь Баринов тайинарнава. Им Квез бескьадар мукьва тема я ва заз идан патахъай Куь фикир чир хьана кIанзавай".

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Агентство тешкилун - им хъсан кар я. Милли политикадин рекьяй лап гзаф крар авунва. Президентдин патав Совет тешкилнава, стратегия туькIуьрнава (гаф кватай чкадал лугьун, зун а стратегия туькIуьрунин рекьяй махсус дестедин руководителдин заместитель тир), Россиядин миллет мягькемарунин рекьяй Гьукуматдин программа арадал гъанва. Гьа ихьтин программаяр - чун тендерда гъалиб хьана - чна РД-да кьилиз акъудзава. Чун РД-дин милли политикадин рекьяй хейлин терефриз килиг хъувуна. Игорь Бариновахъ галаз чун Госдумада къвал-къвала аваз ацукьайди я. Ам лап гъейратлу ва савадлу кас я. Белки, ам миллетрин арада авай алакъайрал лап мукьувай машгъул хьанач жеди, ятIани ам акьалтIай гъейратлу кас я. Миллетрин арада авай алакъайрал машгъул жезвай кас, гьакъикъатдани, намус-гъейрат авайди хьун герек я. Вичин вахтунда Соловьева кхьенай: "Россияда милли месэла - им лайихлувилиз талукь месэла я". Гьавиляй и агентство чи гражданрин хсуси, милли, вири государстводин лайихлувилин гьисс мягькемарунал машгъул хьун герек я. Виликдай министр хьайи ва и месэладал уьмуьрлух машгъул хьайи кас яз, за вири жуьрейрин куьмекар гуда. В.В.Путина и агентство тешкилзавайдан патахъай лагьайдалай гуьгъуьниз чна Президентдин Администрацияда суьгьбетар авуна. За а агентство са гьихьтин ятIани министерстводин патав ваъ, Россиядин Гьукуматдин патав тешкилун лазим тирдан гьакъиндай жуван фикир раижнай. Чна кIвалахда ва агентстводихъ региональный гьихьтин къурулушар жедатIа, гьа кардал гуьзчивалда. Идалайни гзаф крар аслу я.

СУАЛ. "Къуватда авай нормайрал асаслу яз, жуван хуьре аялрин бахча гьикI ачухда? Кар гьинал ала лагьайтIа, алай вахтунда документар туькIуьрун, методикадин пособияр жагъурун четин я".

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Районринни шегьеррин кьилери чпин хсуси садикар ачухзавайбурухъ галаз хушвилелди кIвалахзава. Государстводини аялрин ихьтин бахчаяр таъминарунин рекьяй везифаяр вичин хивез къачузва. ГьакI хьайила, ина гьалтзавай ахьтин четинвилер авач. КIанзавайди ахьтин бахчаяр ачухдай ашкъи авай ксар я. Куьмекар гуда. Кьилдин ксарин хсусиятда авай школаяр, поликлиникаярни ачухун тешкилна кIанда. Мисал патал Аскерханован поликлиника къачун. Гзафбуру чеб ана сагъар хъийизва. Бязибуруз, медицина кьилдин ксарин хсусиятда гьатда лугьуз, кичIезва. Чеб лагьайтIа, кьилдин ксарин хсусиятда авай медицинадин къуллугърикай менфят къачун патал Израилдиз ва Германиядиз физва. Медицина инсанрин тIем акакьдайди ва пешекарвилинди хьун, медицинадин рекьяй технологический куьмек гун - им виридалайни кар алай месэла я.

Гьажимурад МЕГЬАМЕДОВ, кьуршахар кьунай Россиядин спортдин федерация. "Чун аялрихъ галаз гуьруьшмиш хьана. Чна спортдал машгъул хьун лазим тирдакай суьгьбетар авуна, за гьисабзавайвал, и гуьруьшар мадни гзаф тухвана кIанда, неинки шегьеррани райцентрайра, гьакI хуьрерани. Мегьамед Шабанова чаз теклифнава. Майдиз чина Россиядин чемпионат кьиле тухуда. Чун Кироваулда хъсан комплекда гуьруьшмиш жеда. Гьавиляй, за фикирзавайвал, гьикьван гзаф аялар спортдал машгъул хьайитIа, медицинадин патахъайни лазимвал гьакьван тIимил жеда".

Рамазан АБДУЛАТИПОВ: "Дагъустандиз мукьвал-мукьвал хъша, вучиз лагьайтIа вахъ галаз кьиле физвай гьар са гуьруьшди жегьилар спортдал машгъул хьун ва хъсан нетижаяр къазанмишун патал екедаказ руьгьламишзава. Къе за чи куьгьне дуст, лап зурба кас, пуд сеферда Олимпиададин чемпион, Россиядин Игит, гьакъикъатдани чIехи общественный ва государстводин деятель Карелин Александр Александрович кьабулна. Ам чиниз жегьилрин арада классический къайдада кьуршахар кьунай Россиядин кIвенкIвечивал патал акъажунар башламиш жедалди вилик атана. Майдин сифте кьилера Дагъустанда садлагьай сефер яз азаддиз кьуршахар кьунай Россиядин чемпионат тухуда. Ида Дагъустан спортдин хейлин жуьрейрин центрадиз элкъвезвайди мад сеферда къалурзава. И кьве йисуз чна футболдай Россиядин кубок кьиле тухвана. Дагъустанда волейболдай Россиядин Кубокдин финалдин къугъунарни тухвана. Алай вахтунда Каспийскда А группадиз экъечIун патал Россиядин чемпионатдин финалдин къугъунар кьиле физва. Футболдай чи командади ярумчух финалдин вири къугъунра гъалибвал къазанмишна. Ам гьелелиг садрани магъруб хьанач. Алай вахтунда финалдин къугъунра кьиле фейи кьве гуьруьшда чна гъалибвал къазанмишна. Чна къведай йисуз А классдин кьилин лигадиз экъечIуник умудар кутазва.

Чна цIуд мертебадин дарамат эцигна куьтягьзава. Ина мугьманханяр ва спортдин министерстводин офис жеда. Ина сифте яз Дагъустандин спортдин баркалладин зални ачухда. Гьеле къад йисан идалай вилик авуна кIанзавай крар чна исятда кьилиз акъудзава. Идакай чун тIимил рахазватIани, чна и крар ийизва, гележегдани ийида. Чна аялринни жаванрин спортдиз кьетIен фикир гузва. Лап вижевай академияди кIвалахзава. Гьа са вахтунда лап гзаф кьадар спортивный школайри гьакI тIвар патал кIвалахзава, гьавиляй и кардиз фикир гана кIанда. Идалайни башкъа, азаддиз кьуршахар кьунай Россиядин хкянавай командадин тренер дагъустанви я".

Телеэфирдин нетижаяр кьур **Рамазан АБДУЛАТИПОВА** лагьана:

- Экранрихъ ацукьна, чахъ яб акалайбур ва суалар гайибур сагърай. Чна ихтилат агропромышленный комплекдилай гатIумна, амма, квез акурвал, дагъустанвийрин итижар хейлин месэлайриз талукь жезва. Заз, дагъустанвийрихъ элкъвена, мад сеферда рикIин сидкьидай лугьуз кIанзава: чун чалай аслу вири крар ийиз алахъзава, амма республика дуьзгуьн гьалдиз хкун патал мадни лап чIехи кIвалах кьиле тухун герек къвезва. И кIвалах чна кьилиз акъудда, и кар патал жанлу команда тешкилнава. Чна дагъустанвийри чи тереф хуьзвайди гьиссзава, гьавиляй чун гъалибни жеда.

(Гьахъ-гьисаб куьруь авуна гузва)

Кьилин редактордин гаф

Вирибур патал ваъ

Советрин Союз чукIурайла, лезги халкьдиз уьлкведин кьилевайбуру Азербайжан Республикадихъ галаз авай сергьят экуьди, са манийвилерни авачиз физ-хкверди жеда лагьанай. И мукьвара чиниз Бакудай атай "Алам" журналдин журналистри чи республикадин меркезда, Расул Гьамзатован тIварунихъ галай Милли библиотекада кьиле тухвай мярекатдал а сергьятдал чеб 6 сятда эглешарна, гьелекна, рикIин тIалар 360 градусдиз акъудна лугьуз, шелхвална. Ингье гьа ихьтинди хьанва къе чаз хиве кьур "экуь" сергьят.

Халкьдиз медицинадин къуллугъар, Советрин девирда хьиз, вири пулсуздаказ ийидайдини лагьанай. Гьайиф хьи, абурни яваш-яваш кьве патал пайна. Са медицинадин къуллугъар ваъ, гьелбетда, образованидин, яшайишдин, амай вири къуллугъарни.

И йикъара чи республикадин Кьил Рамазан Абдулатипова "Ачух власть" проектдин сергьятра аваз телеэфирдай дагъустанвийрин суалриз жавабар гана. Сада адаз "Хайи хуьре хсуси такьатрихъ аялрин бахча ачухун патал вучна кIанда?" лугьудай суал гана. Кьадар амачир кьван шад хьанай адазни вичиз ихьтин суал гунай.

Государстводи вичи а къуллугъар жезмай кьван гзаф гьакъидихъ ийидай рекьер ачухна ва исятдани ачухзава. Алай асирдин 80-90-йисара поликлиникаяр, аялар хадай кIвалер са акьван къайдадик квайбур тушир. Гьавиляй 2000-йисара абурун чкадал къулай шартIар авай цIийибур эцигна. Иллаки поликлиникаяр, перинатальный центраяр. Анра дидеяр, абуру хазвай аялар патал вири къулайвилер авай палатаярни ачухна. Гьелбетда, алава гьакъи къачудайбур. Дидейрин сертификатарни кардик кутуна. Гьар са сертификат 10 агъзур манатдалди таъминарни авуна. Аялар хазвай дидейри адакай 3000 манат духтурри гузвай консультацийриз, 6000 манат аялар хадай кIвалериз, 1000 манатни аялрин поликлиникайриз чара ийизва гила.

Ингье, икI, яваш-яваш хейлин медкъуллугъар гьакъидихъ ийидайбуруз элкъуьрна. Кьуд пата ахьтин центраяр, поликлиникаяр, жуьреба-жуьре рекьерай къуллугъардай маса идараяр, карханаяр пайда хьана. Куьне Махачкъала, Каспийск, Дербент шегьерриз вил вегь. Тамаш анра стоматологиядин, косметологиядин рекьерай къуллугъарзавай гьикьван чкаяр аватIа.

Лугьуз кIанзавайди ам я хьи, исятда чна социализмдай капитализмдиз йигин еришралди камар къачузва. Алатай йисуз гьакъидихъ авур медкъуллугърай къазанмишнавай агалкьунрини идан гьакъиндай мад са сеферда шагьидвалзава. Месела, 60 агъзурдалай гзаф пешекарри кIвалахзавай "Диде ва бала" ("Мать и дитя") компанийрин дестеди шаз 1,3 миллиард манат къазанмишна. Адан бегьерлувили 73 процент тешкилна. Де лагь куьне гила, алатай йисуз ихьтин зурба агалкьунар мад нивай къазанмишиз хьанатIа.

Медицинадин вири къуллугъар пулсуздаказ ийиз хьайи чи социализмдин уьлкведа коммерциядин медицина вилик финик гзафбуру еке умудар кутунвачир. Гьакъикъат лагьайтIа, эсиллагь масад хьана. Анжах са Москвадин коммерциядин клиникайриз 2013-йисуз начагьбурун 39 процент атанайтIа, 2014-йисуз абурун кьадар 47 процентдив агакьна. Анра чпиз авур къуллугърилайни 70 процент рази яз амукьна. Гьа са вахтунда государстводин здравоохраненидин авур къуллугърилай анжах 50 процент рази хьана.

Алай вахтунда агьалияр гьакъидихъ стоматологиядин, косметологиядин, гинекологиядин, аялар хунин рекьерай ийизвай къуллугърилай иллаки гзаф рази яз амукьзава. Ида, гьелбетда, чун веревирдер авунизни мажбурзава. Вучиз лагьайтIа а къуллугъар авунай къачузвай пулар гъвечIибур туш. Гзаф регионра духтурди гъилел-кIвачел залан дишегьли анжах са сеферда ахтармишунай (консультациядай) 500-1500 манат, анализар авуна ахтармишунай - 500-2000 манат къачузва. ИкI аял хадалди ийизвай къуллугъар, санлай къачурла, 20-35 агъзур манатдив агакьзава. Им лап ужуз перинатальный центрайра.

Аялар хадай муниципальный кIвалера вири къуллугъар пулсузбур я. Чун анрани гъиляй-гъилиз чинеба-буьркьвеба гузвай пуларикай эсиллагь рахан тийин. За винидихъ лагьайвал, аялар хадай хейлин муниципальный кIвалерани дидедизни баладиз къулай шартIар авай палатаяр ачухнава. Анра са суткада къаткунай 1-3 агъзур манат къачузва. Гьа икI, аял хун патал дидейри 25-30 агъзур манат гана кIанзава. Идалайни гъейри, гьакъидихъ аялар хадай бязи кIвалера кьилдин духтурди аял кьабулунин, духтуррин тамам бригадади аял кьабулунин къуллугъарни кардик кутунва. Эгер ихьтин къуллугъар виле-кьиле авачирбур тиртIа, бажагьат абур тешкилни ийидай. ЯтIани гьелелиг, асул гьисабдай, лап чIехи пай дидейри чпин балаяр муниципалитетрин пулсуз палатайра хазва.

Гила чна коммерциядин "Диде ва бала" клиникади аялар хунай гьихьтин гьакъи къачузватIа лугьун. КIвачел-гъилел залан дишегьлидал аял хадалди вири вахтунда гуьзчивал авунай 242 агъзур манат, адетдин къайдада аял кьабулунай 150-310 агъзур манат, аял "люкс" къайдада кьабулунай - 650 агъзур манат, VIR къайдада аял кьабулунай лагьайтIа, 810 агъзур манат къачузва. Чпивай ингье ихьтин еке харжар истемишзаватIани, хейлин дидеяр анриз физва. Алатай йисуз уьлкведа 1 миллионни 947 агъзур аял хана. И кьадардикай 10-12 процент дидейри чеб патал винидихъ къейднавай жуьредин къулайвилер авай палатаяр хкяна ва агъа кIан 200 миллиард манат харжна. Ида чи уьлкведин здравоохраненидин 2015-йисан бюджетдин 12 паюникай са пай тешкилзава. Яни а бюджет ихьтин анжах 12 паюникай ибарат жезва. Де лагь куьне гила, чна капитализмдихъ йигин еришралди камар къачузвач нивай лугьуз жедатIа?

1967-йисуз Махачкъалада зи къуншидал Абдул тIвар алай са зегьметкеш даргиви яшамиш жезвай. Кьве кал хуьзвай ада. Нек маса гуз, кьил хуьзвай касди. Са юкъуз заз зи дидеди "Абдулан папа сенфиз вичи-вичиз хва хана, пакамахъ калерни ацун хъувуна, машаллагь" лагьана.

Пакамахъ калерни ацун хъувур дишегьлидин кьисмет гьихьтинди хьанатIа, завай лугьуз жедач. Вучиз лагьайтIа гуьгъуьнлай, залзала хьайила, чи кIвалер алай чкадал Узбекгородок эцигнай. Чунни гьар сад саниз акъатнай. Советрин девирдани кIвалера аялар хазвай дидеяр авачиз тушир. Гила вири жуьредин къулайвилер авай аялар хадай кIвалер, поликлиникаяр, стоматологиядин, гинекологиядин, косметологиядин къуллугъардай центраяр са къатда эцигзава, кардик кутазва. Гьайиф хьи, вирибур патал ваъ.

ИГИТ ШЕГЬЕРАР

Москва

Брест

Волгоград

Ленинград

Минск

Севастополь

Жувани къазанмишин

6-апрелдиз РД-дин Кьилин ва Гъукуматдин Администрациядин Руководитель Рамазан Алиеван регьбервилик квез государстводин идарайрин сеть ва абурун работникрин кьадар пайгарвилик кутунин жигьетдай ведомствойрин уртах комиссияди вичин кIвалах давамарна.

Заседание РД-дин тамарин майишатдин рекьяй агентстводин табийвилик квай идарайрин кIвалах веревирд авунилай башламиш хьана. Къейд авурвал, алай вахтунда а идараяр хуьн патал республикадин бюджетдай ийизвай харжияр агакьзавай доходрилай гзаф я. Рамазан Алиеван гафаралди, арадал атанвай гьалдай экъечIун патал я идарайрин сеть пайгардик кутун, я абурун кIвалах тамамвилелди цIийикIа туькIуьр хъувун герек я.

РД-дин ветеренариядин рекьяй комитетдин кIвалахдиз талукь месэлайрал элячIай чIавуз Рамазан Алиева и комитетдин табийвилик квай идарайрин везифайрай мукьуфдивди кьил акъудун ва абурун кьадар тIимиларунин барадай теклифар гун тапшурмишна. Идалай гьейри, гражданриз гьакъидихъ ийидай къуллугьрин жуьреярни тайинарун чарасуз тирди къейдна.

Комиссиядин заседание кьиле фидай чIавуз РД-дин печатдин ва информациядин министерстводин кIвалахни веревирдна.

“Къе чи кьилин везифа министерстводин табийвилик квай идараяр гьич тахьайтIа зиянар авачиз кIвалахдай дережадиз хкажуникай ибарат я, - малумарна Рамазан Алиева. - Чаз аквазвайвал, министерстводин табийвилик квай идараяр хуьн патал бюджетдай хейлин такьатар харжзава, амма гьакъикъатда а идарайрин кIвалахди финансрин жигьетдай гьисс ийиз жедай хьтин нетижаяр гузвач”.

Къейд авурвал, сифтени-сифте телевиденидин ва печатдин изданийрин кIвалахди гузвай доходри абур хуьниз акъатзавай харжияр арадал хкун къазанмишна кIанда.

“Гележегда доходар харжийрилай артух хьун къазанмишуникай фикирна кIанда. Министерствойрин ва ведомствойрин табийвилик квай идараяр менфятлудаказ кIвалахзавайбур, конкуренциядин хура акъвазиз жезвайбур, республикадин бюджетдиз доход гъизвайбур хьун герек я. И идарайрин кьилин мурад къазанжияр къачуникай ибарат хьун герек я”, - малумарна Р.Алиева.

Месэла веревирд авунин нетижайрал асаслу яз, Рамазан Алиева винидихъ тIвар кьунвай министерствойрин ва ведомствойрин табийвилик квай са жерге идарайриз талукь яз къарар гьазурунин тапшуругъ гана. “КIвалахдив эгечIзавай тегьерар дегишардай, жувани къазанмишдай вахт алукьнава. Гьамиша дотацийрал алай республика яз амукьна кIандач!”, - малумарна ада.

Конкурсдиз

Аллагьяр АБДУЛГЬАЛИМОВ

Гатфар чIимелдиз атана. Гьаваяр ачух хьана. Июндин ракъини чил жумартлувилелди чими ийизва. Гуя ада чилиз атирлувал, ацIайвал, берекатлувал багъишзава. Мухан кьилериз къиб язавай, абурув кьетIен дамах гвай. Чпи цанвай берекатдин майданар аквазвай лежберрин гьевесни хкаж жезвай. Амма цав чIулав цифери кьадайди, тIурфан къарагъдайди садани гьиссзавачир.

Гьезерхуьруьнви Гьажимегьамеда анжах ирид лагьай класс куьтягьнавай. Диде кечмиш хьанвай. Стхайрал гьалт хъувунвай гададивай мад кIелун давамариз хъхьанач. Хизан къалин тир, адалай гъвечIибурни авай: вах, стха ва стхайрин аялар.

Гьажимегьамеда чIехи стха Исрефилахъ галаз никни цанвай, хъсан бегьер, колхоздин складда вичин зегьметдин пай жедайдини адаз чизвай.

КIвализ хтай Гьажимегьамеда чIехи стхадин сусан чиник серин квайди ва вични теспача тирди кьатIана. Стхадин чинни атIугънавай, адан гъиле са гьихьтин ятIани чарни авай, а чарчизни секинвал гузвачир. Хиперилай Нисредин стхани хтанвай. И мукьвара финнрихъ галаз хьайи дяведай хтай ва асаяр гадар хъувур Седредин стхани курпашман тир.

Анихъай гъвечIи стха Алиниседа лагьана: - Буржали стхадиз дяведиз эвер ганва-е. Советда кIвалахзавай са итим хуьре къекъвезвай, адав чararни гвай, ам чи къуншийрин кIвалеризни физ экъечIзавай...

Гьажимегьамедан рикI къарсатмиш хьана.

- Мад дяве? Финнар секин хьана. Гитлеран жаллатIри кьил хкажна, яни?

- Аквадай гьаларай, чун вири фида дяведиз, кIвал-югъ, хизан вал аватдай хьтинди я, - лагьана Седредина Гьажимегьамедаз.

Буржали стха хизанди рекье твазва: виридалай чIехи Гьажиханум суса са турбада авай сав, къуьлуьн калар, фу гъизва. Буржалиди вичин документрихъ галаз и йикъара вахчур цIуд лагьай класс куьтягьнавайвилин аттестатни къачузва. Школа куьтягьай шадвал яргъалди фенач... Сусари гуьлуьтар, алукIдай перем, къуншийрини гьарда са затI гъизва. Вири яд иличайбур хьиз ава.

Хуьруьн мулк куьтягь хьайи чкадал акъвазна, Буржалиди лагьана: “Сагърай дидеяр, хуьр-кIвал, чи ерияр. Душман тергда, чун гъалибвал гваз хкведа. Куьне гуьзлемиша...”

Дишегьлийрин гьарай-эвер, шелрин ванер секин жезвач. Абурун туькьуьл накъварив зил кьазвайди хьиз, марфни акатна...

Жегьилар, дишегьлияр, яшлу итимар зегьметдин фронтдиз тухузва, Хасавюртдин сергьятдиз. И дестедик Гьажимегьамедни ква...

ЦIаяра лигим хьайиди...

ХандакIар язава, а кьил аквазвач, акъудзавай накьвар къвердавай кьакьан жезва. Иниз саки вири Дагъустандай атанва, вири миллетрикай ква. Душмандин танкариз акси сенгерар кьазва. Гьажимегьамедан гъилер къабарламиш жезва. Юргъунвал къачудай, ял ядай вахт авач. Ингье са шумуд югъ ва йиф, адан ахвар, кьарай квахьна. Гьажиханум сусан чар атайдалай кьулухъ рикIиз чка амач. Гила адан кьуд стха - Исрафил, Нисредин, Седредин, Буржали - дяведа ава. Хуьре амайбур пуд стхадин сусар, аялар, кьве вах, гъвечIи стха Алинисед я.

Душман Моздокдал агакьнавай. И йикъара душмандин самолетри Махачкъаладал, Каспийскдал бомбаяр вегьена лугьузвай. - Им мумкин ва жедай кар яни? ЧIалахъ жезни кIанзавач. Яраб зи стхаяр гьина аватIа? Абур гьи терефдихъ физватIа? - Фронтдай къвезвай хабарарни рикIиз шадвал гъидайбур тушир.

- Стхаяр, зи азизбур, зунни къведа фронтдиз. Бесрай ина окопар эгъуьнайди!

Жегьилар аваз физвай эшелон Тифлис шегьердиз агакьзава. Ина Гьажимегьамеда полкунин школада гъвечIи командиррин курсара чирвилер къачузва. Вахт акуна-такуна акъатзава.

1943-йис. Ноябрдин варз. Витебск шегьер. ХъуьтIуь агъавалзава. Чил лацу кавал галаз къатканвайди хьиз аквазва. И чилиз секинвал авач: гагь самолетрин зегьле тухудай къувди, гагь танкарин цепери, гагь тупарин гуьллейри - ибурук какахьнавай аскеррин уррадин ванери цав хкажзавай. Пагь, чилини эхда кьван! Бомбаяр ават тавур, осколкаяр, хар хьиз, кьуд патаз чукIун тавур са чIиб чилни ина, белки, авач жеди. Амма и чилин гьайбат, анал яшамиш жезвайбурун руьгь чIехи, рикIер, гьулдан хьиз, мягькем я. Абур и цIаяра лигим хьанва, жезва. И чили руьгь кутазва, къуват гузва бедендиз... Гьа и вахтунда Гьажимегьамедаз вичин блиндаждал къвалал хаш алай, дев хьтин сад къвез аквазва. Цеперин ванци, вичин акунри зегьле тухузва, чил зурзурзава. Беден ва гъилер-кIвачер тIарам хьана, кудай шей авай бутылка гъили чукьвезва. “Агата! Мукьва хьухь, вун исятда за цIа твада!” Бутылка танкунив агакьна, ам ялаври кьуна. Танкунай са шумуд кас экъечIзава, абурни чпин “мурадрив” агакьарзава. Аждагьанар хьтин са шумуд танк ялаврин кьенева, шемер хьиз, кузва. Муькуьбур кьулухъ элкъвена. Мад секин хьана. Хьана жал?..

Витебск душмандикай азадна, 110-полк сад лагьай Белорусский фронтдик квез Оршдал фена.

ЦIийи йисакай фенвайди тек са гьафте тир. Жив секин хьанвай, амма аязди атIузвай. Йифиз тарарин хилери, хурумдин чекмейри хьиз, чIакьракь-чIакьракь ийизвай. Акъатзавай нефесдикай мурк жезвай, кьилел алай бармакдиз ва рацIамриз гимишдин жанг янавай. Сенгерар кьун патал лопатка чилик акатзавач. Аскерар гьужумдиз физва, япара авайди гьуррадин, къивдин ванер я. Гьа и легьзейра кIвачерик квай чил элкъвей хьиз хьана, вилерал мичIивал акьалтна, затIни ахкунач... Гьикьван вахт алатнатIани чидач, вич вичел хтайла, Гьажимегьамедаз вич фура аваз акуна. Аквадай гьаларай, мина хъиткьинай фур тир. Патав са касни гвач, фурун кьилел накьвадал ярх хьанвай аскерар ала. Абур садни юзазвач. Куьлуь живни къвазва. Гьажимегьамедаз вич алай чкадилай къарагъиз кIан жезва, алакьнач. Вири беденда зуз гьатна, гуя кIвачер жуванбур туш, гъилеризни хабар амач. Яргъай тупарин ванер къвезва, аскерар виликди фенва.

Ачух терефдихъай кьве къаралту къвезвайди чир жезва, абур гагь алукьиз, гагь къарагъиз авай. Абурун пелерал алай яру гъетер са жизви кьатIуниз жезва. Чибур я. Хвешивиляй алай чкадилай къарагъиз кIан хьана, амма тIалди ам явашарна. Адай акъатай ванцелди аскерриз чир хьана. Гьажимегьамедал хер хьанва. КIвачин яцIу якIар кукIварнава, чапла кIвачин чин кулни галаз эзмишнава, эрчIи къуьнелни хер ала. Иви муркIади кьунва, лахта хьанва, вахтунда госпиталдиз агакьарна кIанзава. Гьажимегьамедаз вич шинелдал эцигна галчIурзавайди чир жезва.

Вич вичел хтана, вилер ахъаяйла, адаз вич михьи лацу палатада аваз акуна, гъилер-кIвачер лацу бинтера ава. Кьилихъ ацукьна, гьекь михьзавай дишегьлидиз жегьил вич вичел хквезвайди чир жезва, адан вилерал шадвилин накъвар акьалтна. Им Дзержинск шегьерда военный госпиталда авай вахт, 1944-йисан январдин варз, военный медсестрадин тIвар Галина Сергеевна Иванцова тир. Ада Гьажимегьамедаз “Ватан патал” газетдай Валентин Эмирован кьегьалвилерикай кIелна.

- Эхь, жегьил дагъви, вахъ ихьтин жуьрэтлу ватанэгьли ава. Баркалла ахьтин рухвайриз. Гъелбетда, куьн хьтин рухваяр авай Ватандин далу садрани кIаник жедач... Яргъал алач Гъалибвилин югъ!..

Гьажимегьамед хиялри тухвана, ада дамахзавай вичин ватанэгьлидал... Диде хьиз гелкъвей, вич кIвачел ахкьалдар хъувур урус дишегьлидин тIвар ада вичин рикIин деринра ядигар хьиз хуьз хьана.

Вахтар фена. Лугьуда хьи, вахт виридалай хъсан жерягь я. Хирер сагъ хъжезва, жегьил гада фад арадиз хквезва, ада вичин къуватар гьиссзава. Амма чапла кIвач... Минади кIус-кIус авур ам фадлай чилив чил хъхьанвай.

Стхайрикай геж дяведиз фейи Гьажимегьамед виридалайни фад хуьруьз хтана. Асайраллаз...

Эхь, ахьтин цIаяра лигим хьайи, а цIаярай экъечIай гьар са бубадин уьмуьр гележегдин несил патал насигьатдин чешмейрикай сад я...

Рамазанов Гьажимегьамед буба вичин эхиримжи йисара Самурда яшамиш хьана. Фадлай пенсияда авайтIани, ацукьна адаз кьарай къведачир. ДатIана ам са квел ятIани машгъул жедай: тIур кутадай, къелемар илигдай, куьнуьйрихъ гелкъведай. И кIвалахар ада вичин хтулризни чирдай. Ада къелемар багъишай хуьруьнвийри лугьузва: “Гьажимегьамед бубади гайи къелемдикай хьанвай тар я...”

Нянрихъ хтулрихъ ва птулрихъ галаз ацукьайла, уьмуьрдин юлдаш Селемни галаз Гьажимегьамед бубади вичин невейриз женгинин рекьерикай суьгьбетардай ва лугьудай: “Жегьил несилриз бубайриз акур женгерин рекьер кьисмет тахьурай. Абур мублагь, азад чилел яшамиш хьурай. Къуй ризкьи, берекатар бул хьурай...”

Гьар 9-майдиз, Гъалибвилин юкъуз, рушар, езнеяр, хтулар, птулар Гьажимегьамед бубадин сурал къвезва, дуьаяр кIелзава, гьарда вичив гвай цуьквери кIунчIар эцигзава.

Конкурсдиз

Капитан Семендар

Бикеханум ГЬАЛИМОВА

...Филерин хуьряй Ватандин ЧIехи дяведа кьве вишелайни гзаф ксари иштиракна. Абурун пуд паюникай са пайни хтанач. Дяведин цIаяра чан гайи ва дяведай хтайдалай кьулухъ рагьметдиз фенвайбурун михьи къаматар Филерин жемятди гьамишалугъ рикIе хуьзва.

Дяведин иштиракчийрикай сад хуьруьнви, лезги чIалан, литературадин муаллим Айдемиров Семендар тир. Заз, тарихдин муаллимдиз, Семендар муаллимдихъ галаз са вад йисуз кIвалахун кьисмет хьана. Ада чаз дяведин йисарикай ихтилатар ийидай.

1939-йис тир. Чи уьлкведал белофиннри гьужумнавай. Гьа и йисуз Семендара вич гьугьуьллудаказ фронтдиз ракъурунин патахъай арза кхьена. Саки кьве йисуз кьван ада Орджоникидзедин военно-пехотный училищеда кIелна. Лейтенант Закавказьедин военный округдиз рекье туна, 479-аэродромдиз къуллугъзавай батальонда командирдин заместителвиле тайинарна.

Акьван вахт фенач, адани вил-кьил ахъайиз тежер къати женгера иштиракна. Чебни Кавказ паталди кьиле фейи женгера. Немсер Кавказдин варар яз гьисабзавай Ростовдал атана агакьзавай.

91-стрелковый дивизиядин 503-полкуна ротадин командир яз хьайи Семендарал тIимил четинвилер ацалтнач. Гитлеран кьушунри, авиациядинни артиллериядин къуватар са шумуд сеферда чалай артух хьуникди, Дондин чапла къерех тирвал къулай чкаяр кьунвай. ГьакI ятIани, чи аскерри чапхунчийрин гьужумар жуьрэтлувилелди алудзавай.

...Айдемиров Семендара къуллугъзавай дивизия Зимовники лугьудай станциядал гъана. Кьулан йифериз эшелониз яна, тухвана. Са югъ алатайла, Цимлянск-Николаевск терефда женгерик экечIна.

Айдемирован батальондиз Цимлянский районда немсери кьунвай са станица вахчунин буйругъ ганвай. Кантемировкадиз капитан Семендара разведчикар рекье туна. Разведчикри батальондиз душмандин яракьрикай, гьазурвиликай делилар хкана. Яргъал вегьин туавуна, батальонди станица немсерикай азадна.

Пакад юкъуз Крепянка хуьр азадунин приказ агакьна... Амма ротайрин жергеяр хейлин кьери хьанвай. Идалай гъейри, душмандив са къатда авиациядин куьмекни агакьзавай. Са шумуд сеферда гьужумдиз экъечIнайтIани, чибурувай хуьруьв гатIумиз хьаначир.

Йиф алукьайла, Семендаран аскерар, чухуррай, кIамарай яна, гуьзлемиш тавур патахъай немсериз мукьва хьана. Рациядини дяве ийизвайбуруз екез куьмек гана. Чка тайин хьайила, аскерри женг къизгъинарна. Гьикьван телефвилер хьанатIани, хуьр чибурун гъиле гьат хъувуна, немсер есирдани кьуна.

Гьа и женгина, хъиткьиндай гуьлле галукьна, Айдемиров Семендарални хер хьана. Ам Сталинграддин санчастуниз рекье туна.

Къад юкъуз госпиталда хьана, хер бегьем сагъ тахьанмаз фронтдиз хъфей Айдемиров Семендаран хиве танкарин полкунин автоматчикрин ротадин командирвал туна.

Душманди, гьич са куьнизни килиг тавуна, гьужум гужлу ийизвай.

Гьа са вахтунда Семендара къуллугъзавай частуниз, чи кьилин къуватар къведалди, немсериз Дон вацIалай эхлячIдай мумкинвал тагунин буйругъ ганвай. Дондин къерехра чи аскерар гзаф телеф хьанвай. Амайбурун руьгь хкажун патал офицерар йифиз луьткведа аваз чинеба а патаз экъечIна. КьатI-кьатI хьанвай частарни ротаяр сад хъувуна. Чи аскерри кьве суткада немсерин виликди еримишун акъвазарна. Семендарал мад хер хьана, амма ам женгинин майдандай экъечIнач.

И ягъунра жуьрэтлувилелди иштиракунай Семендараз Яру Гъетрен орден ва "Сталинград хуьнай" медаль ганай.

Ахпа мадни женгер, женгер…

Сталинграддин женгер куьтягь хьайила, Семендаракай залан танкарин полкуна кьилдин батальондин командир хьана. Ахпа ада къуллугъзавай полк Верховнокомандующийдин резервда авай Туладин лагерда хьана. Чи армияди санлай кьулухъди чIугвазвай душмандив чпин кьилин агъузвал аннамишиз туна. Катзавайбур Семендар авай частуни Украинадайни акъудна.

1945-йисан сифте кьиляй Айдемиров Семендараз капитандин чин гана. Фронтдай итим хтунал вил алай жегьил свас Насиятани гъалибвилик вичин пай кутуна.

Насията танкарин колоннадиз кIвале авай кьван цурун къапар, 5000 манат пулни рекье туна. Чеб йикъа гужа-гуж са гъуд кьван гъуьруьн тинидик ведре ацIай пурнияр кутур фалди дуланмиш жез, абуру фронтдиз кумек гана…

Фронтдай хтайдалай кьулухъ Семендара саки 40 йисуз, акьалтзавай несилдиз тарсар гуз, школада кIвалах давамарна.

1996 -йисуз капитан Семендар рагьметдиз фена. Адан экуь къамат чи рикIера гьамишалугъ амукьда, несилриз халис ватанпересвилин тарс жеда.

Аскердикай цIийи делилар

Б.ХАЛИЛУЛАЕВ,
Хасавюрт шегьердин ТОКС-дин руководитель

Дуьньядин кьвед лагьай дяве куьтягь хьана 50 йисан юбилей къейдзавайла, 1939-1945-йисара чи Ватандин аслу туширвал патал кьиле фейи къати женгера телеф хьайи ва гел галачиз квахьай государстводин хатасузвал хуьдай органрин къуллугъчийрин - аскеррин тIварар авай "РикIел хуьнин ктаб" чапдай акъуднай. Ам РФ-дин хатасузвилин федеральный къуллугъди (ФСБ) гьазурнавайди тир.

Адан чинрай чаз кьетIен тапшуругъар тамамардайла фронтра телеф хьайи 20 дагъустанвидикайни делилар жагьана. Абурукай сад Докъузпара райондин Филерин хуьряй, 1917-йисуз дидедиз хьайи Селимов Назим Микаилович тир.

Н.Селимова 1941-йисуз Дагъустандин педагогвилин институт куьтягьна, ахпа ам Горький шегьерда авай СССР-дин НКВД-дин крайрин уртах школадиз рекье тунай. И школа куьтягьайла, Н.Селимов НКВД-дин кьетIен отделдиз, Уралдин военный округдин 171-нумрадин стрелковый дивизиядиз къуллугъиз ракъурна. 1942-йисан 15 -апрелдиз ам Кефердинни РагъакIидай патан фронтдин женгер кьиле тухузвай армиядиз акъатна. 1943-йисан 25-февралдиз Ленинградский областдин Димитрово-Старо-Русса райондин Михалкино хуьр патал кьиле фейи женгера старший лейтенант Н.Селимова кьетIен викIегьвал къалурна. Къати са женгина адал залан хер хьана ва ам 119-нумрадин медсанбатдиз аватна. 1943-йисан 27-февралдиз ана ам кьена.

Гьамишалугъ яз Н.Селимован рикI акъвазай, адан руьгь секин хьанвай чилел, ам эбеди яз рикIел хуьнин лишан яз, чи гел жагъурдай десте ди Новгород шегьердин ОВК-диз ва РФ-дин ФСБ-диз 119-нумрадин медсанбат хьайи чкадал памятник эцигунин теклиф ганва. Месеэла гьялзава ва дагъустанви, филиви, коммунист эбеди яз рикIел аламукьун патал ина обелиск жеда.

Дагъустан ва Новгородский область, Хасавюрт ва Старо-Русса шегьерар, Филер ва Михалкино, Димитрово хуьрер сад садавай гзаф яргъа аватIани, ана телеф хьайи кьегьал хва Н.Селимов рикIел хкуни и чкаяр чеб-чпиз мукьва ийизва.

"Чан Ярагъ, йигарар вуна гатут"

Хийир ЭМИРОВ

Фашистрин чапхунчийрал гьич садрани тахьай хьтин зулуматдин, инсафсуз дяведа Советрин Союздин халкьари гъалибвал къазанмишна лугьунин гьакъикъат ам я хьи, дугъриданни, Яру Армиядин аскерри женгера, зегьметчи халкьди карханайра, никIера, салара, производстводин гьар са участокда партияди, гьукуматди чпин вилик эцигай везифаяр дирибашвилелди кьилиз акъудна ва Диде-Ватандиз вафалувал къалурна. Тарихдин метлеб авай и кар чаз Мегьарамдхуьруьн райондин Муьгъверганрин хуьряй тир Аливердиеврин хизандин кьисметдайни аквазва.

Аливерди халис лежбер итим тир. Адахъ хуьре ва Чихенда (исятда и мулкунал ЦIийи Филер хуьр арадал атанва) хсуси чилер, ичин багъ, 22 балкIан, малар авай. Аливердидин хва Агъаверд Вини Ярагъдилай тир Рамазанова Айишатал эвленмиш хьанвай. Четин ва каш гьатнавай 1930-йисарин сифте кьилерай Айишатан дидени буба рагьметдиз фена, кIвале са хва амукьна - вад йисавай Мегьамедрасул. Агъаверда амни кIвализ хкана ва вичин пуд аялдихъ галаз хвена, кIвачел акьулдна. А вахтара дагъвийрик акьван кесибдиз яшамиш жезвай хизанар квай хьи, Айишата стхадихъ галаз вичин бубадин кIваляй са куьнуь хканай. Мад яшайишда герек къведай са затIни авачир. Гьа икI тирвиляй кесиб махлукьатди Советрин гьукуматдик еке умудар кутунвай.

Фашистрин Германияди хабарсуз Советрин Союздал вегьини, дяведик цIай кутуни вири крар чIурна. Женгер кьиле физвай чкайривай яргъа авайтIани, дяведин ялавдин мурцар, цIелхемар Муьгъвергандивни агакьзавай. Дяведин вахтунин "Вири - фронт патал!" лозунг гьар са хизандиз, агьалидизни талукьди тир.

"Вири-фронт патал!". Советрин вири халкьарихъ галаз лезгийрини, гьа жергедай яз Аливердиеврин хизандини, вахтвахтунда гьукуматдиз вичел къвезвай налогар (як, сар, чIем, какаяр, пул) хушуналди гана.

- Чун дахдизни дидедиз пуд велед авай, - суьгьбетзава Аливердидин хтул Аливердиди. - ФатIимат вах, зун ва Эмиргуьне стха. Ам кьуд йиса авайла (1944-йис), кIвалин айвандилай аватна, кьена. Дидени вах колхоздин кIвалахал алай, чун, гъвечIибур, чи ихтиярда. А чIавуз зи ругуд йис тир. Дах амачир. 1942-йисан сифте кьиляй Хасавюртдин патарив фашистрин танкариз акси къанавар эгъуьниз, сенгерар туькIуьриз фейи дахдиз ана къаяри, каша тади гана. Ам начагъ хьана ва хуьруьнви Сефер лугьудай касди кIвализ хкана. Айишат диде гьикьван гелкъвенатIани, дах арадиз хтанач, 1943-йисуз ам рагьметдиз фена.

Агьалийрин гьалар хъсанбур тушир. Авай суьрсетни, жувакай атIана, фронтдиз куьмек яз гузвай. Кашакди гзаф инсанар, сагъ хизанар пуч жезвай. Чун сагъ амукьун дидедин лайихлувал я. Экуьнлай няналди колхоздин кIвалахал жезвай дидеди йифиз чи 15 сотых чиле пер ягъиз, гьажикIаяр цадай. Бегьер кIватI хъувурла, маса гудай, чаз недайдини амукьдай. Чнани алакьдай куьмекар гудай дидедиз. Багъдихъни гелкъведай. Гьикьван четин акъвазнатIани, кални хвена, ада чунни хвена.

Ф.Энгельсан тIварунихъ галай колхозди гьар йисуз техилдин, кIахарин бул бегьерар вахчудай. Молотилкаяр, комбайнияр авайди тушир. Йигарар гатазвайди тир. И кар алай ва четин везифа Айишатан хиве гьатнавай. Муьгъверганвири адаз чпин тIвар "Ярагъ" ганвай. Йигарар гатадай вахт атайла, колхозчи дишегьлийри лугьудай: "Чан Ярагъ, йигарар вуна гатут, гьикI лагьайтIа, а куьб балкIанрив вун вердишди я". Дугъриданни, колхоздин кар алай кIвалахар тамамарзавайбур Аливердиеври майишатдив вахкай балкIанар тир. Айишата-Ярагъани ваъ лугьудачир. Гьар гатуз ада вишелай виниз йигарар гатадай. КIвализни ам галат хьана, парталар, беден ругламиш, ригеламиш, самламиш хьана хкведай. Гьа икI чIугур зегьметдай Аливердиева Айишатаз кьве сеферда "Ватандин ЧIехи дяведин йисара гьакъисагъвилелди зегьмет чIугунай" медаль ганай.

Эхь, Айишатар хьтин зегьметкешар чи уьлкведа миллионралди хьана ва абуру фронтдиз гайи куьмекди душмандал Гъалибвал къазанмишдай мумкинвални арадал гъана.

- 1962-йисуз зи уьмуьрда садрани рикIелай тефидай вакъиа хьана, -рикIел хкизва Аливерди Аливердиева. - Дербентдин медицинадин училище куьтягьай зун Кирка хуьруьн медпунктунин заведующийвиле тайинарна. Жува къачур сифтегьан мажиб хутахна дидедив вахкайла, ам шехьнай. Яргъалди шехьнай, зунни къужахда кьуна. Зун тажубни, мягьтелни хьанай. Шадвал ийидай чкадал шехьун?.. Ахпа зун гъавурда акьунай, дидедин шехьуна алатай четин, дяведин, гъуьл галамачир, кIарасин балкIан хьиз, датIана юрта хьайи йисар авай. Дахдиз вичин къуллугъдал хьанвай, кIвализ мажиб хкизвай хва аквадай кьисмет хьанач. Дидеди вичи хьайитIа, вири уьмуьрда мажиб лугьудай затI къачурди тушир. Майишатда тамамарзавай кIвалахрай йикъар тайинарзавай ва абурай колхоздин складдай суьрсет (къуьл, мух, ниси) гузвай. Дидедин шехьуна гьайифни, шадвални, дамахни, четинвилер алатунин разивални, куьрелди, вири авай. Зун лагьайтIа, диде сагъзамай кьван адан руьгьдин секинвал, шадвал артухариз алахъна.

Вичин везифайрив намуслувилелди эгечIзавай Аливердиди ЦIелегуьндал, Кирка, Чепелрик вини Кучундал агьалийрин сагъламвал мягькемарун патал зегьмет чIугуна. Чирвилер бес тежез акурди ам Пермь шегьердин (Дагъустанда мумкинвал хьанач) мединститутдик экечIна ва ахпа 15 йисуз гьа ина тади куьмекдин станциядин заведующий яз кIвалахна, вири шегьерда вичиз гьуьрмет къазанмишна.

Диде начагъ хьайи 1979-йисуз Аливерди хуьруьз хтана. Пенсиядиз фидалди ада Мегьарамдхуьруьн райондин санэпиднадзордин санитарный отделда кIвалахна. 1986-йисуз ада рагьметдиз фейи дидени фаракъатна.

Дяведин йисарин ветеранрин, гъалибчийрин невейри къе асайиш уьмуьр кечирмишзава. Образованидин, къайдаяр хуьдай органрин идарайра обществодиз менфят хкатдайвал кIвалахзава. Аливердиди ва адан уьмуьрдин юлдаш Савадата балайрал, хтулрал кьарувалзава ва "мад садрани дявеяр тахьурай, чи веледрин кьилел ислягь цав хьурай!" лугьуз эзберзава.

Багьа чил, багьа накьвар

Алаудин ГЬАМИДОВ

Малум кар я, гьар са кас патал лишанлу йикъар, лишанлу вакъиаяр, лишанлу чкаярни ава. Са гьихьтин ятIани вакъиайри инсанрин рикIера уьмуьрлух гел тазва. Къе Тульский область зун патал кьетIен лишанлу чкадиз элкъвенва. Анин игит инсанар, а чил, адан накьварни заз чими я. КIелзавайбур зи гъавурда акьун патал зи уьмуьрда Тула шегьерди ва областди къугъвай роль гьихьтинди ятIа суьгьбет ийиз кIанзава.

Уьлкведин машгьур шегьеррикай хьиз, Туладикайни заз ктабрай, кинофильмайрайни радиотелепередачайрай тIимил ван хьанач. Игит шегьер Тула... Россиядин рикIни рикI тир Москвадин кьиблепатан къерехар патал ам виш йисаралди умудлу къалхан яз акъвазна. Душман гьикьван къуватлуди хьанайтIани, тулавийри адан вилик гьич садрани гардан кIир авурди туш.

Гитлеран чапхунчияр Москва къачунин чIуру ниятар аваз атай 1942-йисан зулузни Тула душмандин хура викIегьдиз акъвазна. Фашистри промышленностдин чIехи центр, ракьун ва шегьре рекьерин узел тир, вичихъ стратегиядин еке метлеб авай шегьер къачун патал гзаф чалишмишвилер авунай. Амма тулавийри ажузвалнач: къати женгерин йикъарани карханайра галатун тийижиз зегьмет чIугуна, фронт герек тир вири шейзралди таъминарна, танкар, артиллериядин тадаракар, пулеметарни винтовкаяр ремонт авуна, минометар акъудна, аскерар патал парталар цвана. Гьикьван къуватар артух тиртIани, душмандилай шегьер къачуз алакьнач.

...1970-йисан 14-май. И югъ Дагъустандин халкьарин рикIелай бажагьат алатда. Хабарсуз галукьай завалди - залзалади дагъвийрин рикIер къарсурна: кIвалер, хуьрер, общественный дараматар чкIана. Бедбахтвилин дуьшуьшди дагъвийриз еке зиянар гана. И кардикай хабар хьайи сифте декьикьайрилай башламишна уьлкве кIвачел акьалтна. Кьуд патахъай сабур гунин, гьихьтин хьайитIани куьмекар гуз гьазур тирвилин телеграммаяр къвез башламишна: Москвадайни Горькийдай, Куйбышевдайни Ростовдай, **Туладайни** Сыктывкардай ва гзаф маса шегьеррайни областрай.

Туладин эцигунринни монтаждин поезддин гзаф миллетрикай ибарат коллектив махачкъалавийри лап шад гьалара къаршиламишнай. Зи рикIел къе хьиз алама: меркездин вокзалдик кьетIен гьерекат квай, чи республикадиз Москвадай, Туладай 350 кас сад хьтин парталар алай жегьилар атанай…

"Труд" стадиондин кьулухъ жерге-жерге вагонар, лацу хьана, палаткаяр акъвазнавай. Саки 800 касдив агакьна инсанар яшамиш жезвай и поселокдиз шегьерэгьлийри "Тульский городок" лагьана тIвар ганвай. Эцигунардайбур патал ина гьар жуьредин къулайвилер яратмишнавай. Абуру чпин нубатдай жуьреба-жуьре объектрал бегьерлувилелди зегьмет чIугвазвай.

...1972-йисан 3-февраль. ХъуьтIуьн и мишекъат югъни зи бейнидай акъатзавач. Эцигунрал кIвалахзавай зи вахан хва Мавлудинал дуьшуьш атана. Хейлин иви хкатнавай ам, гьелбетда, вич-вичел хтунин умуд атIанвай. Тайин группадин иви тади гьалда герек тир. И кардикай хабар хьайи Туладин эцигунардайбурни атана акъатна. Вужар тир абур? Тульский областдин дуствилин эцигунрал атанвай къуллугъчи **Н.МОРОЗОВА**, бригадир **Н.СОРОКИН**, харат устIар **Ф.ГЕНКАЕВ**, экскаваторщик **Н.СМИРНОВ** ва хейлин масабур. Дамардай дамардиз чими иви агакьай азарлуда са легьзеда вилер ахъайна. Герек атай чкадал, чандилайни гьил къачуна, кIеве авайдаз куьмек гун, ивидин стхавал къалурун - мегер ихьтин крар рикIелай алатдани!

...Лугьуда хьи, "аквадай ризкьидилай таквадайди гзаф я". Инсанди зегьмет чIугвазва. Бирдан ам вичин мураддив агакьзава. РикIелни алачир гуьруьшмишвилер жезва.

И гуьруьшмишвал хьуникни зи умуд са акьван квачир. ГьикI жеда кьван?! 1942-йисан эхирра фронтдиз фейи зи бубадикай ***"...женгера телеф хьана"*** лагьай са хабардилай гъейри чаз са затIни малум тушир. Йисар къвез алатзавай. Адан хтулар, птуларни чIехи ва рехи жезвай. Анжах адан женгинин рехъ гьихьтинди тиртIа ва ам гьи накьварик кватIа малум тушир. ЧIехи Гъалибвилин 40 йисан вилик республикадин жегьилрин газетдин чинра ***"Гьич са касни, гьич са затIни рикIелай алатнавач"*** рубрикадик квез Ватандин ЧIехи дяведин женгера телеф хьайи дагъустанвияр тир красноармейцийрин сиягьар чап ийиз башламишна. За жуван бубадин тIвар а сиягьрай аквада лагьана фикирнавачир, амма умудни атIанвачир. Эхир 1986-йисан 22-февралдиз акъатай "Комсомолец Дагестана" газетдай за жуван бубадикай делилар кIелна: ***"...Гьамидов Халид 1907-йисуз хайи красноармеец, 1943-йисан 26-февралдиз кьена. Ам Тульский областдин Арсеньевский райондин Мощевск поселокдин стхавилин сурара кучуднава".***

...Тула, тулавияр мад сеферда зи багьрияр хьиз вилик ква. Мад зи рикIе абур патал чими гьиссерал чан атанва. Гила тулавияр чпин чилел акунихъ галаз санал жуван бубади камар къачур, иви экъичай накьвар акунихъ ялварзавай.

ЯхцIурни вад йисалай бубадин гел жагъун хъувур заз йикъан кьарай, йифен ахвар амачир. За адан сур ава лагьанвай Мощевск поселокдин Советдай, Арсеньевский райвоенкоматдай тайин жавабар, фидай рекьерхуьлер къалурнавай кагъазар гуьзлемишзавай. Бирдан райвоенкоматдай хтай чарчи чи гуьгьуьлар хана: ***"Гьуьрметлу Алаудин Халидович! Военный комиссариатда авай Ватандин ЧIехи дяведа телеф хьайибурун сиягьда ви бубадин фамилия ва чи территорияда 35-нумрадин стхавилин сурар авач...***

Военный комиссардин заместитель МАРУШЕНКО".

Мад гел жагъурдай кагъазар. СССР-дин оборонадин министерстводин кьилин управленидиз, Ленинграддин военно-медицинский музейдиз (архивдиз), Арсеньевский райондин Стрикино хуьруьн школадин гел жагъурдайбуруз. Вахтар алатна. Ленинграддин архивдай ихьтин метлебдин чар хтана: *"Гьамидов Халид. Хайи йис 1907-лагьайди. 175-саперрин бригададин сапер. 1943-йисан 22-февралдиз хурудай ва эрчIи къуьняй фейи гуьллеяр далу патай акъатна. Залан хирер хьайи ам полевой госпиталдиз хкана. 23-февралдиз авур операциядилай гуьгъуьниз 26-февралдиз куьтягь хьана. Тульский областдин Арсеньевский райондин Мощевск поселокда 35-нумрадин стхавилин сурара кучуднава. Делилар телеф хьанвайдан азардин тарихдин гьакъиндай документрай къачунвайбур я. Къул".*

И справкадин бинедаллаз Арсеньевский райвоенкоматдин къуллугъчияр ва Стрикино хуьруьн пионерарни школьникар мад геле къекъвена. Ингье чарар ва шад хабар: *"**Дугъриданни, Алаудин Халидович, ви буба чи райондин Мощевск поселокда 35-лагьай ваъ, 4-нумрадин стхавилин сурара кучуднава. анал алай аскеррин памятникдин мемориальный плитадал ва военкоматда хуьзвай Гьамишулагъ баркалладин ктабда куь бубадин фамилияни тIвар кхьенва... Ша буюр, Гъалибвилин сувариз чна куьн гуьзлемишзава.***

Тульский областдин Арсеньевский райондин военком ва Стрикинский юкьван школадин гел жагъурдайбур".

Яргъал сефердиз

Чи кIвале а чIавуз Туладин самоварди дем къачунвай. Суфрадихъ атирлу чай хъваз хтулар, мукьва-кьилияр кIватI хьанвай. Абуру зун яргъал сефердиз - чаз багьа хьанвай Туладин чилел рекье твазвай, гьарда вичин тапшуругъ гузвай. Суьгьбетдик зи чIехи вахан гада, сад лагьай группадин инвалид Мавлудин экечIзава:

- Аквазвани, халу, уьмуьр гьакъикъатдани женг я. 45 йис идалай вилик Халид бубади Туладин игит чилел женгера вичин иви экъична, 15 йис идалай вилик, зун бедбахтвилин дуьшуьшдик акатайла, залзаладин чIуру нетижаяр терг авун патал Дагъустандиз атай тулавийри заз чпин иви - стхавилин иви - гана. Чи ивиярни, накьварни сад садак какахьнава. И накьвар, лагь зи чIехи бубадиз, чи меркездин сурарай къачунвайди я...

Са легьзеда хиялрик акатай дидедин (ам 102 йисан яшда аваз рагьметдиз фена) вилерал накьвар акьалтнай. Адан рикIел, ахпа суьгьбет авурвал, куьгьне вахтар хтанвай.

- Куь бубадиз, чан балаяр, я гъвечIи чIавуз, я чIехи хьайила са экв акунач. Адан биография са акьван яргъиди хьанач: четин аял вахтар, нафтIадин мяденар, хайи колхозда гагь малдар, гагь лежбер, чуьлдин бригадир, МТФ-дин заведующий яз хьана. Гуьгъуьнлайни чи уьмуьрдин бегьерар цIара яна. Залум душманди дидейрин, сусаринни рушарин… вилерал накьвар гъана.

Зи рикIел са затIни аламач, анжах зи бейнидай гъвечIи кьуд аял (гъвечIидан анжах са варз, чIехидан 9 йис) кьве рушни кьве гада галаз зун текдиз амукьай югъ акъатзавач. Са йис алатна, тел хтана. Чун ясда гьатна. Мад къенин йикъалди заз ам гьина, гьикI ва мус кучуднатIа чидачир. Гена гел жагъун хъувурди. Алад, бала, югъур хьурай, вичин етимрикай къе гьакимар, кIвалин-йикъан иесияр хьанва лагь.

Хуш гуьруьшмишвилер

…Арсеньевский райвоенкоматда ветеранар, мугьманар багьри ксар хьиз къаршиламишзавай. Районда стхавилин сурар къадав агакьнава. Анра кучуднавайбурун сан-гьисаб авач. Агъзурралди телеф хьайи инсанар гьа сурара кучуднава. Гзафбур малум тушиз ама. Ингье зун йисаралди рикIик квез хьайи стхавилин сурарал агакьнава. Гъиле автомат аваз хкажнавай аскердин памятникдин мемориальный плитадал **Иванов, Петров, Сидоров, Федоров... Гамидов...** вишелай виниз фамилияр буьруьнждин гьарфаралди кхьенва. Амма и сурарик 500-далай виниз аскерар кучуднава. Мусибатдин цIай галукьай йикъара вуж гьинай ятIа кьил акъудун, аквар гьаларай, четин тир. Гел жагъурдайбуру тухузвай дурумлу кIвалахдин нетижада мемориальный плитадал гьар йисуз цIийи тIварар пайда жезва.

Зун мад хуьруьн куьчейра, рекьера къекъвезвай, за мад ва мад сеферда стхавилин сурарал чарх язавай. Заз акI тир хьи, уьмуьрлух яз ахвариз фенвай абур кьенвач, гуя абур захъ галаз рахазва, гуя бубади заз лугьузвай: ***"Гьайиф, чан хва, завай вав рахаз жезмач, гьайиф хьи, куь патав, жуван кIвализ хквез жезвач... Йисар алатнава, ингье вун чIехи ва рехи хьанва, къе и верши тарарин кIаник зи патав атанва. Гила, заз чиз, зи хва, вун гъавурда гьатна жеди. Завай масакIа алакьдачир. За, захъ галаз ина "ксанвай" гьар сада хьиз, Ватан патал чан гана..."***

Эхь, абуру гьар сада ва агъзурралди масабуруни Ватан патал чпин чанар гана, душмандикай чи шегьерарни хуьрер хвена.

Къе, Ватандин ЧIехи дяведин 70 йисан юбилей къейд ийизвай йикъара зи вилерикай мад сеферда жуван бубади женгера иштиракай чкаяр, ада иви экъичай накьвар ва кьегьалвилелди чанар гайи аскеррин стхавилин сурар карагзава.

Тула - Дагъустан! Мензилар, гьелбетда, гзаф я, амма заз абур лап мукьва я. Накьвар накьварик, иви ивидик какахьнава.

Ватан патал чанар гайи гьар са кас диз, Гъалибвал къазанмишна хтай кьегьалриз баркалла!

Ватан патал чан гайи хпитIарви кьегьалар

Алаудин ГЬАМИДОВ

Фашистрин Германияди чи уьлкведал хабарсуз гьужум авурла, Кьасумхуьруьн райондин хуьрерайни агъзурралди жегьилар ва чагъинда авай итимар Ватан душмандикай хуьз фронтдиз фенай. Абурукай гзафбуруз элкъвена хтун кьисмет хьанач. Бязибур гел галачиз квахьна, садбуруз гъурбатда сурар кьисмет хьана. Амма несилрин рикIера абур эбеди яз амазма. Агъадихъ галай хпитIарви кьегьаларни Ватандин ЧIехи дяведин женгерин къурбандар хьана.

ИБРАГЬИМОВ Мусахан, 1911-й.х. жергедин аскер. 1942-йисан 7-декабрдиз телеф хьайи ам Краснодарский крайдин Кавказский райондин Расцвет хуьре кучуднава.

ИБРАГЬИМОВ Якьуб, 1916-й.х. 1943-йисуз жергедин аскер яз тухвай ам гел галачиз квахьна.

ИСАБЕГОВ Балафенди, 1910-й.х. 1942-йисуз гуьгьуьллувилелди армиядин жергейриз фейи Кьурагь райондин комиссар, Гв.старший лейтенант 1943-йисан 18-августдиз телеф хьана. Адаз Ростовский областдин Куйбышевский райондин стхавилин сурар кьисмет хьана.

ИСМАИЛОВ Умар Халилович. Кьасумхуьруьн РВК-ди эвер гайи ст.сержант 1944-йисан 16-январдиз телеф хьана. Ам Новгородский райондин Вешки хуьре кучуднава.

КЪАЗИЕВ Агьмед, 1900-й.х. 1942-йисан сифте кьилерай армиядин жергейриз фейи ам гьа йисан июлдиз гел галачиз квахьна.

КЪУРБАНАЛИЕВ Гьайдар, 1918-й.х. 1942-йисуз армиядин жергейриз фейи ам женгера хьайи залан хирерикди 1944-йисуз рагьметдиз фена. Хайи хуьре - ХпитIрал секинарнава.

МЕГЬАМЕДОВ Абдул Салманович, 1921-й.х. Къизилюрт шегьердин военкоматдай эвер гана, армиядин жергейриз тухвай жергедин аскер 1942-йисан 6-сентябрдиз СОАССР-дин Моздок шегьердин патарив гел галачиз квахьна.

МЕГЬАМЕДОВ Абукар, 1921-й.х. 1942-йисуз армиядин жергейриз фейи жергедин аскер 1942-йисан апрелдиз (июндиз) гел галачиз квахьна.

Чешне къачуниз лайихлу я

ИНТЕРВЬЮ

Артур ПРИЙМАК

Дагъустанда ва, санлай къачурла, Кеферпатан Кавказда диндин жигьетдай гьалар са акьван пайгардик квач. Дербентда кьиле фейи илимдин конференциядихъ и гьалар дуьзгуьн хъийидай макьсад авайни? И темадай Дербентдин мэр Имам Яралиевахъ (конференциядин президиумдин председатель) галаз хабаррин Regnum агенстводин мухбир Артур Приймака суьгьбетна.

▪ **Имам Музамудинович, "Дербент - пуд диндин шегьер" конференциядихъ илимдизни культурадиз талукь месэлаяр веревирд авунилай гъейри, маса везифаяр авайни? Мисал яз, кризисдиз акси стратегиядин серенжемар кьабулун хьтин.**

- Куь суалда къейднавай месэлайрилай гъейри, чаз алава хъийиз кІанзава. Сад лагьайди, Дербент шегьер, адан къадим, чІехи тарих ва надир гуьмбетар - ибур Россиядихъ, урусрин дуьньядихъ са шумуд агъзур йис хьанвай чешмеярни дибар авайди тестикьарзавай шагьидар я. И жигьетдай Россиядин культура, цивилизация дуьньядин винел алай гьич са цивилизациядин къурулушдилайни усал туш. Конференциядин кьилин макьсадрикай сад чи тарихдихъни культурадихъ къадим дувулар авайди мад сеферда тестикьарун я.

Кьвед лагьайди, и конференция тешкилуналди, чаз Дербент Россиядин хашпарайрин ва мусурманрин сад лагьай шегьер тирди ва Россиядинни виридуьньядин иудаизмдин бинелу хейлин ивиррин чешмеяр и шегьердилай гатІунзавайди къейд ийиз кІанзава. Дербент дуьньядин пуд диндин центр я. Чи шегьерда чна дуьньядин руьгьдин бинеяр сад авунин рекьяй чешне къалурзава.

▪ **Дербент Кьиблепатан Дагъустандин центр я. ДатІана кьиникьар, хъиткьинарунар, террористриз акси гьерекатар кьиле физвай кеферпаталай тафаватлу яз, республикадин кьиблепата са кьадар архайинвални хатасузвал ава. Мисал яз, 20-мартдиз Махачкъаладин Сепараторный поселокда бандитрин тешкилатдин векилриз акси женг тухудайла, полициядин къуллугъчи телеф хьана. Са югъ идалай вилик Буйнакский районда са шумуд юкъуз давам хьайи КТО (террористриз акси гьерекатар) куьтягь хьана. Республикадин кеферпата арадал къвезвай ихьтин гьалар гуьгъуьнлай маса районриз чкІизвайди фадлай тайинарнава. Куьне Дербент чешне къачуниз лайихлу шегьер я лугьузва. Республикадин гьалар пайгардик квачир зонайрани куь чешнедал амалдайвал чараяр акваз жедани?**

- Дербентди гьам Дагъустандиз, гьамни Кеферпатан Кавказдиз гьамиша анжах разивализ жедай себебар гана. Им гьакъикъат тирвиляй, зун и кардихъни кІевелай инанмиш я. ГьакІни зун Дагъустанда халкьар, культураяр, жуьреба-жуьре динриз икрамзавайбур ислягьвилелди, дуствилелди яшамиш хьунин рекье Дербент цІийи хъувуни ва адан чешнеди къуллугъдайдахъни инанмиш я. И жигьетдай "Дербент - пуд диндин центр" конференциядини ва шегьердин агъзур йисарин тарих авай цивилизациядин чешнеди вичин нубатда Дагъустанда, Кеферпатан Кавказда ва санлай вири Россияда ислягьвални стхавал хуьниз ва вилик тухуниз таъсирда.

▪ **Дагъустандин гьич са къалмакъални авачир шегьер. Дербентдикай арадал къвезвай сад лагьай фикир ихьтинди я. Им шегьерда, гьакъикъатдани, гъулгъуладин лепеяр авач лагьай чІал яни, тахьайтІа, абур аваз, гьар жуьредин серенжемрин куьмекдалди арадай акъудзавани?**

- Уьмуьр акьунар, гьуьжетар арадай акъудуникайни ибарат жезва. Гьуьжетар, акьунар авачиз жериди туш. Эгер абур тахьайтІа, виликди физни жедач. Амма къалмакъалар авай гьаларихъ галаз рази хьана виже къведач. Вири аксивилер, зидвилер арадай акъудна кІанда. И карда ислягь, эдебдин, чи адетризни имандиз хас къайдайрикай менфят къачун чарасуз я. Къалмакъалар арадай акъудун патал кьабулзавай серенжемрин нетижада ислягьвал, архайинвал жедайвал, маса инсанрин ихтияррив гьуьрметдивди эгечІдайвал, гьукуматдин къанунрал амалдайвал вири къуватар садна кІанда. Дербентдани, маса шегьерра хьиз, зидвилер авачиз туш. Бес кьадар ава, абурукай бязибур арадай акъудиз жеда, бязибур лагьайтІа, геждалди амукьни ийида. Кьилинди маса кар я: дербентвийрилай аксивилер, зидвилер арадай акъудиз алакьзава, вични ислягь ва секин шартІара.

Дербент - пуд диндин шегьер

Къагьриман ИБРАГЬИМОВ

Дербент шегьердин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайивал, 25-мартдиз Дербентда шегьердин округдин администрацияди, ФГБОУ ВПО "Дагъустандин государстводин университетдин Дербентда авай филиалди, ЮНЕСКО-дин диндиз талукь тир адетар, абурун культурайрин кьетІенвилер, динрин арада авай алакъаяр ахтармишдай кафедрадин Дагъустанда авай отделениди, СКФО.РУ. порталди информациядин куьмек авуналди "Дербент-пуд диндин шегьер" лишандик кваз тешкилнавай международный илимдинни тежрибадин конференция кьиле фена.

Адан кІвалахда диндин къуллугъчийри, республикадин министерствойринни ведомствойрин векилри, РД-дин намусдин азадвилин, динрин тешкилатрихъ галаз алакъайрин рекьяй комитетдин председатель Сулейман Мегьамедова, РД-дин Кьиблепатан территориальный округда Дагъустан Республикадин Кьилин патай тамам ихтиярар ганвай векил Мусафенди Велимурадова, Дербент шегьердин кьил Имам Яралиева, Дербент райондин кьилин везифаяр тамамарзавай Мегьамед Желилова, ЮНЕСКО-дин диндиз талукь тир адетар, абурун культурайрин кьетІенвилер, динрин арада авай алакъаяр ахтармишдай кафедрадин заведующий Дмитрий Спивака, машгьур алимри, археологри, Кьиблепатан Дагъустандин муниципалитетрин кьилери иштиракна.

Конференциядин иштиракчияр тебрик авуналди, мярекат Дербент шегьердин кьил Имам Яралиева ачухна. Ада 2012-йисан 12- ноябрдиз РФ-дин Президент Владимир Путина Дербент шегьердин 2000 йисан юбилей 2015-йисуз къейд авунин патахъай Указ акъудайдакай лагьана. И кІвалахди Дербент неинки са Дагъустандинни Кеферпатан Кавказдин, гьакІни вири Россиядин дамах тирдини тестикьарна. Ахпа ада конференциядин иштиракчийриз къадим Дербент шегьердин тарихдикай суьгьбетна.

Кеферпатан Кавказдин Федеральный округда РФ-дин Президентдин патай тамам ихтиярар ганвай Векил Сергей Меликова конференциядин иштиракчийриз тебрикдин чар ракъурнавай. Кьилди къачуртІа, ана ихьтин гафар авай: "Алимарни властдин векилар, общественникарни диндин векилар сад ийизвай ихьтин чІехи дережадин мярекатдихъ неинки са Дербентдин, гьакІни вири Кеферпатан Кавказдин илимдинни культурадин уьмуьрда кьетІен метлеб ава... За конференциядин иштиракчийрихъ кІвалахда хъсан нетижаяр ва пешекарвилин рекье цІийи агалкьунрихъ агакьун алхишзава.

Лап рикІивай умудзава, кьиле тухузвай и конференция гзаф гуьзел Дербент шегьердин 2000 йисаз талукьарнавай юбилейдин мярекатрин жерге агалкьунралди давамардайди жеда".

Анал гьакІни конференциядин тІварунихъ атанвай РД-дин Кьил Рамазан Абдулатипован, Кавказдин мусурманрин Духовный управленидин председатель Аллагьшукуьр Паша-задедин, Россиядин раввинрин кьил Берл Лазаран, Махачкъаладинни Грозныйдин епископ Варлааман, Дагъустандин муфтий Агьмад-Гьажи Абдулаеван тебрикдин чарарни кІелна.

Конференция физвай вахтунда хьайи важиблу мярекатрикай сад Кеферпатан Кавказдиз талукь тир динрин адетар, абурун культурайрин кьетІенвилер, динрин арада авай алакъаяр ахтармишдай ЮНЕСКО-дин Кафедра ачухун хьана.

Д.Лихачеван тІварунихъ галай культурадинни тІебиатдин ирсинин Институтдин Кефердинни РагъакІидай патан филиалдин директор Дмитрий Спивака Имам Яралиеваз "Руьгьдиз талукь тир адетар цІийиз арадал хкунай ва миллетрин арада алакъаяр мягькемарунай" Гьуьрметдин грамота гана.

Анал ДГУ-дин кафедрадин заведующий Мустафа Билалова, Кеферпатан Кавказдин Федеральный университетдин сервисдин, туризмдинни дизайндин институтдин илимдин кІвалахдай директордин заместитель Арушан Вартумяна, ДГУ-дин Дербентда авай филиалдин доцентар Гуьлжуьгьре Саидовадини Мадина Шагьбановади докладар авуна.

Ахпа конференциядин кІвалах гьар жуьре темайрай секцийра давамарна.

Чаз умудар гузва

М.ИСМАИЛОВ, Самур

"Лезги газетдиз" акъатай кьилин редактор **Агьариза САИДОВАН "Халкьдин дворецар"** макъалада (2015-йисан 12-февраль) Советрин халкьари кьиле Генералиссимус И.В.Сталин аваз ЧІехи Гъалибвал къачурдал ва ам рагьметдиз фена 62 йис алатнаватІани, адан руьгьни кваз гуьллеламишиз кІанзавайбур авайдал фикир желб хъийизва. Макъала кІелайла, бейнидиз атай фикиррикай жувазни кхьиз кІан хьана.

Цлар къенепатай таханмаз, кІвал чкІидач, лугьузва халкьдин мисалда. Эхь, къудратлу Советрин Союз, кквари хьиз, къенепатай тІуьна. ХХ партсъезддилай гуьгъуьниз Н.Хрущева Сталинахъ галаз "женг" чІугуна.

Хрущеван "агалкьунрик" Крым Украинадиз савкьат яз гунни акатзава. Алай вахтунда Россиядинни Украинадин араяр лугьуз тежервал чІур хьунин себебрикай сад гьамни жезва.

Президент В.Путина акьул-камалдалди Крым вичин багьри ерийриз элкъуьр хъувуна. СССР чукІурна, гуьгъуьнлай Россиядиз акьалтІай чІехи зиян чпин гъилибанарни галаз М.Горбачевани Б.Ельцина гана. Гила лагьайтІа, хаин Горбачевавай, уьзуькъара хьана, Россиядизни хквез жезмач.

Шак алачиз лугьуз жеда: эгер къенин юкъуз, вири дуьньяда гъулгъула гьатнавайла, Ельцин президент яз амайтІа, ада Россияни тамамвилелди чукІур хъийидай.

Вичел туьрез гваз гьалтай СССРдин халкьариз атомдин яракь, цавун бушлухриз фидай гимияр тур Сталинан тІвар Волгоград шегьердал кьванни эхцигзавач.

Гуржистанда, Украинада ва масанра Ватандин ЧІехи дяведа кьегьалвал къалурай игитрин, Ленинан гуьмбетар чукІурдайла, чун гзаф ажугъламиш жезва. Инал гьахълу суални къвезва: бес Сталинан, Ленинан гуьмбетар чукІурайла, шегьеррин, куьчейрин, майданрин тІварар дегишарайла, гьабуруз сифте чешне чна къалурначирни?

"Тамун стхаяр", рагъ алай юкъуз ягъун-кьиникь, тарашун-къакъудун, сада-сад алдатмишун, чалкечирвал, ришветбазвал, телевизоррай ерисуз кинояр, рекламаяр къалурун - ибур вири чаз Горбачевани Ельцина тур "багьа" ирс я.

Алай вахтунда РФ-дин Президент В.Путина чи тарихдиз дуьзгуьн къимет гуниз, миллетрин арада тафават тун тавуниз, кІвалахдиз къабил гьар са кас кІвалахдалди таъминаруниз, акъудзавай законрив михьидаказ кІвалахиз туниз, са гафуналди, уьлкведа къайданизам туниз артух фикир гузва. Вири и серенжемри чаз гележег агьваллуди жедайдан умудар гузва.

Куьредин руш элдин къадим хуьревай...

Исламудин ГЬУЬСЕЙНОВ,
Шихмурад ШИХМУРАДОВ

Шаир чIал яшамиш хьунин, виликди финин такьат - алат я.

И.БРОДСКИЙ

Вичин яргъи уьмуьрда бажармишай кьван крариз вил вегьейтIа, **СтIал МИСЛИМАТАВ** гекъигиз жедай хьтин маса кас тахьун мумкин я. Гьам Куьреда ва Къубада, гьам Дагъустанда ва Урусатдани.

Де лагь, пуд лагьай классда кIелзавайла, ни кьилди вичи гам-халича храна?! Мад нин халичайриз выставкайра виниз тир къимет гана?!

Ватандин ЧIехи дяведин йисара дишегьлийрикай мад вуж кьве сеферда вичин хушуналди зегьметдин фронтдиз фена?!

Уьмуьрда акьван азиятарни зегьметар, магьрумвилерни бедбахтвилер акунатIани, яшар 91 йисав агакьнавайлани, дердисервилериз дурум гана, илгьамдиз, шииратдиз, хайи чIалаз, медениятдиз, багъри жемятдиз икьван кIанивал, вафалувал мад ни къалурзава?! Зегьметдин 80 йисалайни гзаф стаж мад низ ава?! Ихьтин ва маса суалар мад ва мадни эцигиз жеда.

СтIал Мислиматакай ктабрани, газетрани кхьин тавуна туш. Амма чун къелем гьиле кьуниз, яни мад сеферда кхьиниз мажбурайди гьи кар ятIа чидани? Ахьтин касдин зегьметдиз икьван чIавалди кутугай, лазим тир, лайихлу къимет гьелелиг ганвач. Гила галай - галайвал веревирдер ийин.

Мислимат Агьмедпашаева, Тагьиран руш, 1924-йисан августдиз Кьулан СтIалрин хуьре дидедиз хьана. Гьеле аялзамаз гуьзел халичаяр храз башламишай устаддин гьиликай гележегда абур 200-далайни гзаф хкатна. Абурун тариф лап яргъаризни акъатна.

Зигьинлу, викIегь руша вадралди кIелни авуна. Ирид лагьай классдилай гуьгъуьниз ада Кьасумхуьрел муаллимвилин курсар акьалтIарна. Ахпа КIварчагърин, Вини СтIалрин мектебра сифтегьан классра тарсар гана.

Ватандин ЧIехи дяведин йисара Мислимат кьве сеферда гуьгьуьллувилелди зегьметдин фронтдиз фена...

Гила чун Мислимат Агьмедпашаевадин илгьамдикай, шаирвиликай, яратмишунрикай рахан. Адан 2005-йисуз акъатай "Дуьнья я ман..." ктабдин сифте кьиляй ганвай куьруь гафуна ихьтин цIарар ава: "Бес шаирвилин бажарагъ гьинай? Шаир СтIал Сулейманан кIвалерин къавуз руг гунин мел ава лагьай хабар агакьай Мислиматни, гьеле яшариз гъвечIи тиртIани, тапрак къачуна, агакьнавай рушарин гуьгъуьна аваз Агъа СтIалдал мелез рекье гьатна... СтIал Сулеймана кIелай шиирри аял рушаз зурбаз таъсирнай. Гьа икI, ада вичини чIалар туькIуьриз, абур, халичаяр храдайла, ван хкажна, манидалди лугьуз хьана".

Эхь, Мислимата тIвар, премия, вич къалурун патал, "ял язавай вахтунда", кабинетда рикI дарих хьайила... ялзавач искусстводихъ, шииратдихъ. Ам адаз тIебиидаказ чарасуз лазим я: адавай кхьин тавуна акъвазиз жезвач. Бес гужлу гьиссер, чIехи гъамар, бязи шадвилер, яргъи уьмуьр ацIай вакъиаяр гьиниз ийин?! Муькуь патахъай, тIебиатди адаз еке бахт - чIехи бажарагъ ганва эхир! Карл Маркса ягь-намусдиз, регъуьвилиз "къенепатан революция" лагьанай. Мислиматни гьа и "революцияди", акьул-камалди, бажарагъди, намусдиз вафалувили секиндиз тазвач - ибуру адаз басрух гузва, яни рикIик, ивидик тади кутазва; четин, татугай, чIуру, алчах крариз рум гудай, абурун хура акъваздай къуватар арадал гъизва. Бязи инсанар адан гъавурда акьун тавунни мумкин я, гьикI хьи, абурун уьмуьр, яшайиш анжах са чпин нефс - хук паталди я эхир, руьгьдин игьтияжар абуруз талукь туш. ГъвечIи чIавалай вич зегьметда лигим хьунихъ галаз сад хьиз, стIалви шаир рушан руьгьни мягькем жезвай. Гьавиляй сифте яз газетдин чиниз акъатай адан шиирни "9 лагьай Майдиз" хьун дуьшуьшдин кар тир лугьуз жедач.

Азиз дустар, 9 лагьай Май
Душманд фикир кайи югъ я.
Хкадарна дуьньядал цIай,
Ислягьвал чаз гайи югъ я...
Вирибурун къаст сад хьана,
Душмандин юкь хайи югъ я.

Гъилер - къизил, мез - вирт-дуьдгъвер, иер руш Мислимат кIвалин берекат, хизандин вири тир. 90 йиса авай и веледди ингье рагьметлу бубадиз гьикI ялварзаватIа:

Дуьньядихъ вил галамаз, вун, шем хьиз, хкахьна.
Гъери чIемел атай чIавуз къажгъан алахьна.
Амукьна зун акьул, хиял, зигьинни квахьна...
Гарарик зун ви сесинихъ къекъвезма, буба.

("Зун шезма, буба")

Гатфар, муьгьуьббат, жегьилвал - шаирдин бязи шиирра и гафари-гьиссери гьикI ванзаватIа, килиг куьн садра:

Сифте муьгьуьббат ашкъидин рагъ я,
Жечни бес, рикIени гад хьайи чIавуз.
Гатфар хьиз, уьмуьрни цуькведин багъ я,
Ашкъилу кьве билбил сад хьайи чIавуз.

ЦIуд аял хайи (абурукай кьуд гъвечIизмаз рагьметдиз фена, са хвани вад руш, Аллагьдиз шукур, сагъ-саламат я) дидедин рикI гилани секин туш. ГьикI хьи, къудратлу уьлкве СССР барбатIна, чукIурна. США кьиле аваз, империалист ампайри вири дуьньяда, патав гвай Украинадани йикьни шуван туна. Общество, акваз-акваз, арсуз жезва. ЧIехиди, гъвечIиди, намус-гъейрат, ягь чиз амукьзавач. Хизанар чкIизва, аялар гадарзава, алиментар гуникай кьил къакъудзава ва икI мад. "Каспийск шегьерда зун таниш хьайи са дишегьлиди, - кхьизва Мислимата, - вичихъ галай гъвечIи гада, лап таза аял яз, зирзибил гадарзавай ящикдай жагъана, вичи хвена, чIехи авурдакай ихтилатна. За а аялдин вилерай вич гадарай дидедикай (адаз "диде" лугьун дуьз жезвани, я эллер?! **Авторар**) ихьтин фикир кIелнай:

Вучиз ханай, диде, на зун,
Ви къужахда кьан тийирла?
Вучиз ханай, диде, на зун,
За гъил гъиле кьан тийирла?..
Чар, пек авай ищикIда заз
КицIери тIуш гана, диде,
Са-сада, къвез, галчIуриз кьаз,
Зи кьуд кIараб кана, диде.
Амукьна зун кьин тавуна,
КицIи, каци тIуьн тавуна,
Къиб хьиз, хана, хуьн тавуна,
На зал гьи гьал гъана, диде?"

("На зун вучиз ханай, диде?")

Чи вилик шаирдин кьве ктаб ква: "Дуьнья я ман..." ва "Зи дуьнья". СтIал Мислиматахъ ширрин мад кьве ктаб ава: "КIела, ширин балаяр" ва "Ялавлу рикI". И ктабра хъсан ва лап хъсан цIудралди шиирар ава. Месела, "Зи хиялар", "Гуж хьана"..., "Зун шезма, буба", "Азарлу Ватан", "Гъалаба ква", "Яраб мад вуч хъжедатIа?", "Шехьмир, вилер, шехьмир", "Садни валай рази хьанач, дуьнья", "Мецер" ва икI мад. Чун гьеле адан гуьзел манийрикай ("Квез зи жейран акунани?, "Жедачни ширин?", "Яр я жеди!..."), махарикай ва драмадин бязи шейэрикай рахазвач. Автордин хейлин эсерар "Куьредин ярар" кIватIалрани гьатнава, "Лезги газетдин" чинрани чапнава

Шаир Мислимат Ватандин, багъри Лезгистандин бегьеррал, агалкьунрал - шад, татугайвилерал пашман я. Адаз пехилвал ерли чидач. Ватандин, зегьмет чIугвазвай инсанринни Мислиматан шадвилерни пашманвилер уртахбур я. Килиг садра, шаирди гьикьван чIехи гьевесдивди Къурбан Акимоваз "Лезгистан" энциклопедия акъатун тебрикзаватIа:

...Ватандин тик дестек я вун, мерд рикIин гуьрцел.
Гьар садакай хабар кьадай Къурбан Акимов...
Къизгъин я ви шагьдамарда ргазвай иви,
Битав гьулдан, дагъларин хва, Къурбан Акимов!

Лезги чил, лезги намус, чIал патал женг чIугур рухваярни вахар тIимил хьанач. Гилани ава. Амма алай вахтунда "Лезгистан" хьтин энциклопедияда - капитальный ктабда чи тарих, дувулар, лезги чил, чIал, намус, лезги халкь, адан къадимвал, бинелувал, къагьриман рухваяр, чи багъри ерияр вири терефрихъай къалурун, ачухарун, чирун, майдандиз акъудун - им автордин еке кьегьалвал я. ИкI, чи халкь паталди женг чIугвазвай стхайрин сифте жергеда сад лагьайди яз Къурбан Акимов акъвазнава лугьуз жеда. Ихьтин рухваяр, "гзаф тахьайтIани, са пара" хьанайтIа, чка-чкадал чи халкьдин итижар (интересар) хуьз, чпикай тIимил фикириз, амайбурни тупламишнайтIа, къе чун и йикъал къведачир, чаз гьар са патахъай тIуш гуз алахъдачир. ВикIегьвал илимдани къалурна кIанда. "Лезгистанда" (2-издание) Алибег Фатаховаз сифте яз кутугай, лайихлу къимет ганва...

Алибег Фатаховакай Мислимат дидеди таъсирдай хьтин кьве шиир кхьенва -"Алибег Фатахов" ва "Ви ишигъдал чIулав серин". Им сад лагьай дуьшуьш я бажарагълу шаирдин душманрик ачухдиз тахсир кутазвай, абур негь ийизвай:

Авай гьахьтин зурбавилер,
Гьейранардай вири эллер.
Ивидихъ пис къаних рикIер
Пайда хьана вал, Алибег.

Вичин гзаф шиирра СтIал Мислимата халис ватанпересар хьуниз, халкьдин тарихда хьайи къагьриман рухвайрилай чешне къачуниз эвер гузва:

И вун хьтин игитриз гуз кIандай бул яшар.
Амалризни тир дагъларин катраз вун ухшар.
Камаллу я чи Куьредин гадаяр, рушар,
Къачунвай ви ивидикай пай, Куьре Мелик.

("Куьре Мелик")

Чна чи вилик шаирдин вири яратмишунрикай гегьеншдиз рахунин везифа эцигзавач, я газетдин са макъалада и кар ийиз хьунни мумкин туш. Гегьеншдиз кхьейтIа, тамам са ктаб жеда. Къейд ийиз кIанзава хьи, яшлу ятIани, Мислимат Тагьировнади зайифвалзавач, ада хуьрера, районда жезвай гзаф мярекатра иштиракзава. Ам РД-дин лезги писателрин Союздин, "Куьредин ярар" медениятдин макандин Гьуьрметлу член я.

...Чахъ бажарагълу шаирарни, муаллимарни, колхоз-совхозрин кIвалахра зарбачиярни хьана, гзафбуруз лайихлу тир тIварар, наградаярни ганва. Амма а бажарагъни, устадвални, зегьметда зиреквални, кIвенкIвечивални - и ва маса ериярни вири санлай Мислимат халадизни хас, талукь я эхир. Ахьтин кас чаз мад санайни жагъидач. Шехьдач лугьуз, аялдиз хуру гудачни лугьурвал, чи макъала вичиз бахшнавай Игит Диде шехьнач, шехьзавач. Гьайиф чIугваз тазвай кар ам я хьи, гилалди адаз са дуьзгуьн тIвар, награда ганвач. Эгер ихьтин гзаф терефрин бажарагъдин иеси маса миллетрихъ авайтIа, мумкин тир ам цавариз акъудун, еке орденар, тIварар гун. Амма чун кисна ацукьнава. Яшлу ксар саймишун, агъмишун, абуруз лазим тир куьмекарни гун чи виридан буржи я эхир...

Инсан, бажарагъ, устад кас гьикьван дамах гвачир умунди хьайитIани, гьикьван регъуьвал гвайди ятIани, адан зегьметдиз къиметни гана кIанда эхир! Им чи тIалабун ваъ, гьахълу истемишун я. Талукь органри ва ксари, эгер вахтундамаз лазим къарарар кьабулначIа, гила хьайитIани, яргъал тевгьена, агъадихъ галай камар къачун чарасуз я.

1. СтIал Мислиматан хкягъай эсеррин са вижевай ктаб-кIватIал акъудин, мектебризни, библиотекайризни, къадир авай ксаризни бес жедайвал, еке тираж аваз. И ктабдиз хъсан редактор ва мадни хъсан корректор хкягъин.

2. Са машин багъишин ("Нива"), зайиф хьанвай чандиз куьмек ва шаирдивай кIани чкайриз физ жедайвал.

3. Райцентрада ва я Дербентда са куьчедиз СтIал Мислиматан тIвар гун.

4. Шаирдин кандидатура "Халкьдин шаир", "Дагъустандин Зегьметдин Игит" лагьай тIварар, я са орден гун патал къалурин. Тади гьалда, гежел тевгьена.

Макъала чаз шаир Мислиматан вичин цIарарал куьтягьун хъсан яз акуна. Абур, гьакъикъатдани, кутугайбур я. Ина са кIусни артухан дамах, фурс, лавгъавал авач. Жуваз жуван къиметни чир хьана кIанда эхир и залум дуьньяда:

Лезги я зун - Шарвилидин неве я,
Куьредин руш элдин къадим хуьревай...
Зун дагъдин кард Шарвилидин диде я,
КуькIвей гъед хьиз, Данкодин рикI къеневай.

Эхь, гьуьрметлу шаир, муъмин инсан СтIал Мислимат бахдиз икI кхьидай ихтияр ава. Къуй адаз сагъламвал, кIубанвал, яргъал уьмуьр гурай!

И фана дуьньяда Вахъ галаз са аямда яшамиш хьунал чна шадвалзава, дамахзава, играми Инсан!

Халкьдин къайгъуда авай хва

РЕПОРТАЖ

Мегьамед ИБРАГЬИМОВ

Тарихдин чешмейрай ашкара жезвайвал, Россиядинни Азербайжандин сергьятдиз мукьва экIя хьанвай Мегьарамдхуьр XIX асирда арадал атана. Къенин юкъуз и хуьр Лезгистанда чIехибурукай сад яз гьисабзава. 2010-йисуз ина саки 7 агъзур кас авайтIа, алай вахтунда Мегьарамдхуьруьн агьалийрин кьадар 10 агъзурдав агакьзава. Хуьр акваз-акваз гегьенш, жегьил хизанрин кьадарни йисалай-суз артух жезва. Йигин камаралди вилик физвай хуьре дердияр къалин, месэлаяр гзаф хьун тIебии кар я. Мегьарамдхуьруьн райондин центрада алай вахтунда гьихьтин гьалар ава? Агьалийрин дуланажагъ хъсанарун патал хуьруьн руководстводи кьиле тухузвай кIвалах квекай ибарат я? Бейкарвилин вилик пад кьун патал гьихьтин серенжемар кьабулзава? И ва маса суалриз жавабар жагъурун патал чун Мегьарамдхуьруьн администрациядин кьил **Рафик Агъамирзоевич АГЪАМИРЗОЕВАЗ** мугьман хьана.

КУЬРУЬ КЪЕЙД.

Рафик Агъамирзоевич АГЪАМИРЗОЕВ 1968-йисан 14-июлдиз Мегьарамдхуьре дидедиз хьана. Юкьван школа акьалтIарайдалай кьулухъ - 1986-1988-йисара ада Советрин Армиядин къенепатан кьушунра къуллугъна. Сифте Дербентдин хуьруьн майишатдин техникумдин юридический факультет, гуьгъуьнлай "бухгалтервилин гьахъ-гьисаб, анализ ва аудит" пешекарвиляй Москвадин экономикадин институт куьтягьна. 2008-йисуз Р.Агъамирзоев "Мегьарамдхуьруьн район" МО-дин Собранидин депутатвиле хкяна. 2010-йисалай къенин йикъалди ада Мегьарамдхуьруьн администрациядин кьилин везифаяр тамамарзава. Ам футболдин "Леки" тIвар алай клубдин Президент я. Пуд аялдиз тербия гузва.

Аваданлу авунин къастуналди...

- Хуьре авай виридалайни тIал алай месэла жегьил хизанриз кIвалер эцигун патал чара ийидай бес кьадар чилер тахьун я, - лугьузва Р.Агъамирзоева. - Советрин девирда халкьди чилин гьар са чпIиникай менфят къачузвай. Перестройкадин ялавдик акатна, совхозарни колхозар чкIайдалай кьулухъ хейлин мулкар баябан хьана. Эхиримжи йисара Мегьарамдхуьруьн сергьятриз мукьва авай чилер кьилдин ксарив 49 йисан муьгьлетда кирида вуганва. Абурукай менфят къачузвайтIа, са карни тир. Лазим тир вири документарни туькIуьрна, гьихьтин мублагь чилер гьакI гадарнава. Я чпи ишлемишзавач, я чилихъ муьгьтежбурув вугузвач. Жегьил хизанриз амукьзавайди са рехъ я: кIвалер эцигдай чил идавай-адавай маса къачун, - гьайифдивди къейдзава ада.

▪ **Гьакъикъатдани, кар алай месэла я. Эгер кирида кьунвай ксари чиликай менфят къачузвачтIа, абурувай вахчуна зегьметдал рикI алайбурун гьилера туна кIанда. Ихьтин гьалар лезги маса хуьрерани ава. Районрин кьилери, я тахьайтIа талукь идарайри и месэладиз фикир гун чарасуз я. Рафик Агъамирзоевич, хуьруьн агьалийрин яшайишдин шартIар хъсанарунин жигьетдай вуч лугьуз жеда?** - хабар кьуна за.

КУЬРУЬ КЪЕЙД.

Рафик Агъамирзоевич АГЪАМИРЗОЕВ 1968-йисан 14-июлдиз Мегьарамдхуьре дидедиз хьана. Юкьван школа акьалтIарайдалай кьулухъ - 1986-1988-йисара ада Советрин Армиядин къенепатан кьушунра къуллугъна. Сифте Дербентдин хуьруьн майишатдин техникумдин юридический факультет, гуьгъуьнлай "бухгалтервилин гьахъ-гьисаб, анализ ва аудит" пешекарвиляй Москвадин экономикадин институт куьтягьна. 2008-йисуз Р.Агъамирзоев "Мегьарамдхуьруьн район" МО-дин Собранидин депутатвиле хкяна. 2010-йисалай къенин йикъалди ада Мегьарамдхуьруьн администрациядин кьилин везифаяр тамамарзава. Ам футболдин "Леки" тIвар алай клубдин Президент я. Пуд аялдиз тербия гузва.

- 2010-йисуз халкьди зун хуьруьн кьил яз хкягъайла, за жуван кIвалах жемятдин яшайишдин шартIар хъсанарунилай гатIунна. Вилик хейлин крар акъвазнавай, амма виридалайни важиблуди жемят хъвадай целди таъминарун тир. Мисал яз, Мегьарамдхуьруьн администрациядик акатзавай Вини Тагьирхуьре авайди тек са булах тир. Алай вахтунда ана гьар са агьалидин гьаятда булах хьанва. Мегьарамдхуьрни хъвадай целди бес кьадар таъминарнава, центрадални жуван хсуси такьатрихъ, къваларив кул-кусарни цана, вижевай булах туькIуьрнава.

2007-йисуз за ина "Леки" тIвар алаз футболдин команда ва стадион арадал гъана. Стадиондин вилик иниз мукьва яшамиш жезвай хизанри кIвалахдикай азад вахтунда ял ягъун патал за парк-аллея туькIуьрзава. Квез аквазвайвал, кIвалахдин са пай акьалтIарнава: йифен вахтунда экв хьун патал махсус фонарар эцигнава, паркуна сейр ийидайбуруз чиле плита туналди рехъ туькIуьрнава, гъвечIи аялар къугъвадай кьилдин майдан арадал гъанва, скамейкаяр эцигнава. Паркаллея вични ракьун жугъундивди кIевнава. Аллагьди гайитIа, гаталди ина вири кIвалахар акьалтIардайвал я.

Стадиондихъ физвай магьлейрикай сад къир цана къайдадиз хканва. Хуьруьн 1-нумрадин юкьван шоладин вилик квай жугъун, барбатI хьана, килигдай гьалда амачир. За куьгьнеди цIийидалди эвезна. Идалай гъейри, цIийи жугъун фенвайвал са шумуд чкадал фонарарни эцигнава. Хуьруьз гьахьзавай къекъуьндал алай гуьмбетдиз садани фикир тахгуз хейлин йисар тир. Гуьмбет алай чка элкъвена ракьун жугъундивди кIевна, анал фонарар эцигна. Гуьмбетни цIийикIа туькIуьр хъувунва, вилик квай майданда плита тунва ва къерехра елкаяр цанва.

Алай йисуз ЧIехи Гъалибвилин 70 йис тамам жезва. Хуьре Ватандин ЧIехи дяведа телеф хьайи мегьарамдхуьруьнвийрин экуь къамат эбеди яз рикIера хуьнин лишан яз эцигнавай гуьмбет ава. За 9-майдалди гуьмбет алай чкадални гъвечIи хьтин парк арадал гъун фикирдиз къачуна. Алай вахтунда анал устIарри кIвалахзава. Эцигунра герек къвезвай бес-кьадар материални гъана чкадив агакьарнава. Паркунин патав машинар, пассажирар тухузвай маршруткаяр патал кьур квай гъвечIи автостанцияни кардик акатда.

▪ **Рафик Агъамирзоевич, хуьруьн агьалияр гьихьтин кеспийрал машгъул я? Бейкарвилин вилик пад кьун патал гьихьтин серенжемар кьабулзава?**

- Мегьарамдхуьруьнвийри иллаки карчивилиз гзаф итиж ийизва. Гьукуматдин метлеб авай сергьятдиз мукьва хьуни ва таможнядикай менфят къачуналди гзафбур хсуси бизнесдал машгъул я. Идалай гъейри, эхиримжи йисара хуьруьн майишатдални чан хквезва. Гьелелиг и кар яваш камаралди вилик физватIани, бязибуру саларбанвилиз, уьзуьмчивилиз фикир гузва.

Гьа са вахтунда бейкарарни авачиз туш. Иллаки жегьилрин арада. Гьукуматдилай вири кIвалахралди таъминариз алакьзавач. Я чкадални зегьмет чIугвадай, виликдай авай хьтин заводарни фабрикаяр амач. Хуьруьн администрациядин кьилин везифаяр тамамарунилай гъейри, захъ жуван хсуси бизнесни ава. Зун Урусатдин жуьреба-жуьре шегьеррай гьар жуьредин маркадин машинар хкунал машгъул жезва. Муьштерийрин чIехи пай Азербайжанда ава. Абуру заз чпиз гьихьтин маркадин машинар герекзаватIа лугьузва. Куьрелди лагьайтIа, за, абурун заказар кьабулиз, жуван бизнес вилик тухузва.

Урусатдай машинар хкунни са акьван регьят кар туш. За хуьряй намуслу, зегьметдал рикI алай, чпихъ хизанар аваз, амма кIвалахдик квачир 50 касдихъ галаз икьрар кутIуннава. Абуру нубатдалди Урусатдай машинар хкизва. Вацра 3 машин хкунилай 25-30 агъзур манат пул алатзава. Чи девирда хуьруьн къене хизан хуьн патал 30 агъзур манат бес жезвач лагьайтIа, таб авун жеда.

▪ **Чаз аквазвайвал, хуьр аваданламишунин жигьетдай куьне хейлин кIвалахар кьиле тухванва ва и кар давамарни ийизва. Итижлу я, алай вахтунда куь вилик гьялна кIанзавай гьихьтин месэлаяр акъвазнава?**

- Гьелбетда, хуьруьхъ къайгъуяр авачиз туш. Я жув администрациядин кьиле акъвазнавай 5 йисан къене абур гьялна куьтягьунни мумкин кар туш. ГьикI лагьайтIа, бязи месэлайрал кIукI гъун патал вахтни герекзава, пулдин такьатарни. Мисал яз, хуьруьз токдин симер гъанвай тарар куьгьне хьанва. Бязи чкайрал ярх жедай гьалда авай симин тарарни ава. Абур дегишардай вахт алукьнава. Исятда заз хуьруьз гьахьзавай рекьел алай гуьмбетдилай центрадал кьван симин тарар дегишариз кIанзава. Идалай гъейри, рекьин къерехра инсанар фидай махсус тротуарни туькIуьрун чарасуз я. Инсанар датIана машинрин рекьяй фин дуьз туш эхир! Хуьруьн магьлейра къир цунин игьтияжни арадал атанва. Бязи магьлеяр, марфар къвайила, къекъведай гьалда амукьзавач. Аллагьди гайитIа, гележегда чна и кимивилерни арадай акъудда.

▸ 10

Халкьдин къайгъуда авай хва

9 ◂

“Леки” - Дагъустандин футболдин шагь

Хуьр аваданламишунилай гъейри, Рафик Агъамирзоева акьалтзавай несилар сагъламбур яз чIехи хьунизни кьетIен фикир гузва. Ихьтин макьсаддалди Мегьарамдхуьре футболдин стадион арадал гъана са шумуд йис я.

ГъвечIи чIавалай Рафикан рикI футболдал алай. Бубади хциз шумудра спортдин кар алай жуьрейрал - азаддиз кьуршахар кьунал, самбодал, каратедал машгъул хьухь лагьанатIани, жегьил вичин къастуниз вафалу яз амукьна. Мегьарамдхуьре футболдал къугъвадай майдан авачирвиляй, ам вичин дустарихъ галаз къунши хуьрериз фидай. Хуьруьн хкягъай командадик кваз ада футболдай райондин дережада аваз кьиле физвай акъажунра иштиракзавай. Чирвилер гудай тренерар авачтIани, футболдал хъсандиз къугъвазвай гадаяр авайди кьатIана, Рафика футболдай Мегьарамдхуьруьн райондин команда ва стадион арадал гъун кьетIна.

Стадион туькIуьрдай участок чара авун патал ам райондин администрациядиз фена. А чIавуз Мегьарамдхуьруьн райондин кьиле рагьметлу Абрек Гьажиев акъвазнавай. Вири адаз ажайиб тегьерда килигзавай. Марфадилай гуьгъуьниз къарникъузар хьиз, Мегьарамдхуьре са къатда хсуси чIехи кIвалер, коттеджар, кафеярни банкетрин залар пайда жезвай вахтунда майдандиз халкьдиз хийир авай кар гъиле кьадай кас экъечIнавай. И кар фикирда кьуна, Рафикан тIалабун райондин администрацияди кьилизни акъудна. Адан ихтиярда мегьарамдхуьруьнвийри гьайванар хуьзвай уьруьш туна.

Р.Агъамирзоев, чилин участокдиз лазим тир документар туькIуьрна, хсуси харжийрихъ стадион эцигунив эгечIна. И кIвалах акьалтIарун патал са шумуд йис герек хьана. Эхирни 2007-йисан сентябрдин вацра “Леки” тIвар алай стадион шадвилин гьалара ачухна. Вири патарихъай хъсандиз аваданламишнавай, чиле къацу чIур, къерехра тамашачияр ацукьдай кьур квай чкаяр туькIуьрнавай и стадиондал гила районда кьиле физвай хейлин мярекатар тешкилзава. “Леки” спорткомплекс акур урусрин машгьур писатель Александр Костюнина Р.Агъамирзоевакай кьилдин гьикая кхьена, чапдай акъудна. И эсерда авторди лезги хцин кьегьалвилерикай, хизандикай, халкь паталди ада ийизвай баркаллу кIвалахрикай, “Леки” командадин агалкьунрикай суьгьбетнава.

Гуьгъуьнлай Рафик Агъамирзоев алакьунар авай футболистрин суракьда хьана. Ада футболдин клубдиз неинки райондай, гьакIни Махачкъаладай, Дербентдайни къугъвадайбуруз теклифна. Кьилин тренердин везифаярни тежрибалу футболист Кемран Нурагьмедовал ихтибарна. Сифте яз “Леки” Дагъустандин чемпионатда къугъвадайла машгьур футболист Александр Маркарова Рафиказ “сад лагьай йисуз гьеле гьич са командадилайни гъалибвал къазанмишиз алакьайди туш, гьавиляй секин хьухь” лагьанай. Амма “Лекиди” вичихъ гьунарар авайди къалурна: Р.Агъамирзоеван командади пуд сеферда футболдай Дагъустандин чемпионвилин тIвар къазанмишна.

Къенин юкъуз “Леки” команда неинки са Дагъустанда, гьакIни адалай къецепатани машгьурвал къазанмишнавай, агалкьунар авай клубрикай сад я. И командада къугъвай Тофик Къадимов сифте “Дагдизель” командадиз, анайни “Балтика” (Калининград) клубдиз хъфена. С а шумуд кас Азербайжандин футболдин командайрик кваз къугъвазва. Клуб тежрибалу бязи футболистрикай магьрум хьанатIани, вичин дережа ада агъузарнач, акси яз, цIийи кукIушар муьтIуьгъарзава.

▪ **Рафик Агъамирзоевич, алатай йисуз “Леки” командади Дагъустандин чемпионатда къугъун давамар хъувунач. Идан себеб вуч тир?**

- Ярумчух финалда “Лекиди” Хасавюртда “Даймокх” командадин винел 2:1 ва Мегьарамдхуьре 5:1 гьисабралди гъалибвилер къазанмишна. Нетижада чи команда финалдиз акъатнавай. Бирдан РД-дин футболдин Федерациядин председатель Будун Будунова, “Лекиди” чемпионатдин регламентдал амалнач лагьана, чи клубдин тIварцIихъ технический кумукьун кхьена, финалдиз “Даймокх” команда акъудна. И карди гьам зи, гьамни чи футболистрин гуьгьуьлар чIурна. Чахъ гьахъсуздаказ кьиле тухузвай чемпионатда къугъвадай гьевес амукьнач.

▪ **“Леки” 2015-йисуз Дагъустандин чемпионатда къугъвадани?**

- Футболдай Дагъустандин чемпионат тешкилунин кIвалахар къвердавай зайиф жезва. Хейлин командайри чемпионатда ерли иштиракзамач, гьа жергедай яз чи клубдини. “Леки” цIи ЮФО-дин III Лигада къугъвада. Им чи команда патал цIийи девир я. Гьелбетда, ана иштиракун патал пулдин чIехи такьатар герек къвезва. Жуван халкьдин тIвар алай команда вири уьлкведиз машгьур хьун патал харжзавай пул заз гьайиф къвезвач. Дагъустандин чемпионатдикай рахайтIа, захъ ихьтин фикир ава: гьахъсузвилер, лазим тушир рахунар-лукIуьнар тахьун патал республикадин кьиблепатани кеферпатани кьилдин чемпионатар тешкилда ва анра гъалиб хьайи кьве команда Дагъустандин Кубок патал къугъвада. И акъажунра иштиракун патал чна алай вахтунда “Леки-II” тIвар алаз кьилдин команда гьазурнава.

▪ **Квелай гъейри, командадиз спонсорвилин куьмекар гузвайбур мад авани?**

- Клуб, стадион хуьн ва вилик тухун анжах са зи хиве ава. И карда заз жуван хсуси бизнесдикай даях хьанва. Райондин руководстводин патай са куьмекни авач. Са сеферда чаз Тюменда яшамиш жезвай са карчиди 40 агъзур ва кьве сеферда Мусафенди Велимурадова 60 ва 90 агъзур манатдин куьмекар ганай. И кардай заз абуруз сагърай лугьуз кIанзава. Майдандиз “Леки” клубдиз гъил яргъи ийидай стхаяр акъатнайтIа, гьелбетда, шад жедай. Дагъустанда команда маса шегьерда кьиле физвай акъажунриз тухуниз санлай къачурла 30-40 агъзур манат пул акъатзавай. ЮФО-дин дережада аваз кьиле физвай акъажунра иштиракуни, са шакни алачиз, мадни еке харжияр истемишда.

Рафик Агъамирзоев халкьдин къайгъуда авай хва я лагьайтIа, чун ягъалмиш жедач. Адахъ галаз авур суьгьбетдай чаз и касди, хуьруьн кьил яз, гьикьван кIвалахар авунватIа якъиндиз аквазва. Мегьарамдхуьре девлетлу инсанар гзаф ава. Эгер гьар сада хайи хуьр аваданлу авунин кардик, Р.Агъамирзоевалай чешне къачуна, чпин пайни кутунайтIа, райондин центр Дагъустандин гуьрчег пипIерикай садаз элкъведай.

Чи девирда, гьукуматдин патай са куьмекни авачиз, хсуси такьатрихъ футболдин команда арадал гъун зарафатдин кар туш. “Леки” стадионни республикада тарифлубурукай сад я. 2500 тамашачидиз ацукьдай чкаяр авай и стадиондин чиле чIур ава, къерехра жуьреба-жуьре тарар, кул-кусар цанва, абурухъ датIана гелкъвезва. Мадни башкъа, стадиондин сергьятра гьамамар, тавхана, тренировкаяр тухудай кьилдин майдан, ял ядай, чай хъвадай, фу недай чкаярни ава. Алай вахтунда “Леки” стадион мадни гегьеншарзава. Куьрелди лагьайтIа, Рафик Агъамирзоевалай Кьиблепатан Дагъустандин спорт вилик тухузвай зурба проект арадал гъиз алакьнава. Чаз викIегь лезги хцихъ мадни чIехи агалкьунар хьана кIанзава. Чахъ ихьтин баркаллу рухваяр гьикьван гзаф хьайитIа, гьакьван гзаф чи миллетдин тIварни виниз акъатда.

“Хванахвадин югъ” - Хасавюртда

РЕПОРТАЖ

Муса АГЬМЕДОВ

2-апрелдиз Хасавюрт шегьердин Культурадин кIвале “Хванахвавилин югъ” проектдин сергьятра аваз чIехи мярекат кьиле фена. Ана РД-дин милли политикадин рекьяй министр **Татьяна ГАМАЛЕЯ,** РД-дин Кьилин патав гвай хизан, дидевал ва аялдин ихтиярар хуьнин рекьяй тамам ихтиярар ганвай **Интизар МАМУТАЕВАДИ**, республикадин илимдин ва образованидин министрдин заместитель **Альбина АРУХОВАДИ**, РД-дин физический культурадинни спортдин министрдин заместитель **Абдулла МАГЬАЧЕВА**, республикадин жегьилрин крарин рекьяй министерстводин управленидин начальник **Марина МУТАЕВАДИ**, Хасавюрт шегьердин администрациядин кьил **Арслан АРСЛАНОВА**, Ватандин ЧIехи дяведин ветеранри, Хасавюрт, Новолак, Бабаюрт, Казбек районрин кьилерин векилри ва масабуру иштиракна.

Мугьманар проектда иштиракзавай муниципалитетрин майданрал милли хуьрекралди ва туьнт лезгинкадалди къаршиламишна. Районрин яратмишунардайбурун коллективри дарги, яхул, къумукь, авар ва чечен чIаларал халкьдин манияр лагьана, чпин адетрикай ва культурайрикай суьгьбетарна. Хасавюрт райондин Ичичали хуьряй тир магьир устадри гьазурнавай мастер-классди, Хасавюрт шегьердин майдандал эцигнавай чеченрин яшайишдиз хас затIари, къумукь чIалалди тамамарай хордин манийри, Казбек райондин майдандин милливили мугьманрин фикир иллаки желбна.

Культурадин “Спартак” кIвале суваррин иштиракчийри Ватандин ЧIехи дяведин ветеранар кьабулна ва абуруз алукьзавай ЧIехи Гъалибвилин сувар мубаракна.

Гуьгъуьнлай “Хванахвадин югъ” ачухаруниз талукьарнавай мярекатдив гатIумна. РД-дин милли политикадин рекьяй министр Татьяна Гамалея республикада хейлин асирра кардик кваз хьайи адетар арадал хкунин жигьетдай хванахвавилихъ авай важиблувиликай лагьана. - Проектдин кьилин макьсад Дагъустандин акьалтзавай несилри хайи ерияр, адетар рикIелай алуд тавуникай ибарат я. Аялар гьеле гъвечIи яшара амаз хайи чIалал, адетрал желб авунин чарасузвал ава. Хванахвадин хизандиз мугьман хьайила, аялрикай чпин хизанрин гъвечIи векилар жезва. Гьавиляй абуруз мугьманда чеб тухвана кIанзавай къайдаяр, ацукьун-къарагъун, гьихьтин алакъаяр хвена кIандатIа чирун лазим я. Хизанрилай гатIунна, республикадин хуьрерин, районрин арада дуствилин алакъаяр арадал къвезвайди я, - къейдна министрди.

“Хванахвавал” проект вири республикадинди я ва ам йисан эхирдалди давам жеда. Проект мартдин вацра Къизлярда шадвилин гьалара кьиле тухунилай гатIунна. Ана Къизляр, Ногьай, Тарумовка районрай ва Къизляр, Кьиблепатан Сухокомск шегьеррай атанвай хизанри иштиракна. Т.Гамалея и проект Дагъустанда хъсандаказ кьиле фидайдак ва ам Дагъларин уьлкведилай къецепатани машгьур жедайдак еке умудар кутуна.

ГъакIни ада Дагъустандин Кьил Р.Абдулатипова вичин рахунра дагъви халкьарин культурайрал, адетрал чан хкана кIанзавайдакай гьамиша лугьузвайди къейдна. Мадни башкъа, и кардилай экономика, Дагъустан виликди финин жигьетдай цIийи дережадиз акъатун аслу я. Гьавиляй и проектдихъни экуь ва бахтлу гележег патал еке метлеб ава.

Акьалтзавай несилар халис ватанпересар яз тербияламишунин карда проектдихъ гьихьтин хийир аватIа вичин рахунра Интизар Мамутаевади къейдна. Адан гафарай малум хьайивал, проектда иштиракзавай хизанрин тарихда хванахвавили кьетIен гел тада.

РД-дин илимдин ва образованидин министр Шагьабас Шагьован тIварцIихъай проектдин иштиракчийриз и сувар министрдин заместитель Альбина Аруховади тебрикна.

Шадвилин гьалара виридаз Хасавюрт, Казбек, Бабаюрт, Новолак районрай ва Хасавюрт шегьердай проектда иштиракзавай хизанрин тIварар кьуна. Муниципалитетрин векилри абурув “Хванахвадин кодексар” вахкана. Мярекатда гьакIни проектда иштиракзавай гьар са райондикай гьазурнавай презентацияр къалурна ва проектдин сергьятра аваз уьмуьрдиз кечирмишзавай фикиррикай, планрикай рахана. Гуьгъуьнлай Т.Гамалея мярекат тешкилунин карда куьмек гайибуруз сагърай лагьана ва Новалак райондин кьил Мегьамедгьажи Айдиевав, Казбек райондин кьил Гьажимурад Мусаевав, Хасавюрт райондин администрациядин кьил Загьир Боташевав, Бабаюрт райондин кьил Дадай Даветеевав, Хасавюрт шегьердин кьил Загьидсалим Дадаевав РД-дин милли политикадин рекьяй министерстводин тIварцIихъай чухсагъулдин чарар вахкана.

Мярекат Хасавюрт шегьердин яратмишдайбурун коллективди ва районрай атанвай гьевескар артистри гайи концертдалди акьалтIарна.

Къейд авун лазим я, Хасавюртда кьиле тухвай “Хванахвадин югъ” ЧIехи Гъалибвилин 70 йисаз ва РД-дин милли политикадин рекьяй министерстводин 25 йис тамам хьуниз талукьарнавайди тир.

Проектдин координаторри ва иштиракчийри мярекат вини дережада аваз кьиле фин патал зегьмет чIугур Хасавюрт шегьердин администрациядиз чухсагъул малумарна.

ГЪАЛИБВИЛИН МАРШАЛАР

Г.К. Жуков

С.М. Буденный

А.М. Василевский

К.Е. Ворошилов

И.В. Сталин

Л.А. Говоров

Н.Г. Кузнецов

И.С. Конев

Б.М. Шапошников

Р.Я. Малиновский

К.А. Мерецков

К.К. Рокоссовский

С.К. Тимошенко

Ф.И. Толбухин

ТЕЛЕнеделя

понедельник, 13 апреля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-8.08 Местное время Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время Вести Дагестан
11:35 Местное время. Вести Дагестан
14:30 Местное время Вести Дагестан
17:10 Местное время. Вести-Дагестан
18.20 Светофор
18.30 Каспийская медиа- платформа и ее перспективы (Круглый стол с участием французских гостей
19.00 «Акценты». Аналитическая программа Ильмана Алипулатова
19.30 Реклама
19:35 Местное время .Вести Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
07.30 «О культуре»
07.50 Мультфильмы
08.30 Х/ф «Благочестивая Марта»
11.05 «Vivat, Academia!»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Галерея искусств»
13.45 «Здоровье нации»
14.05 «Служа Родине»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Д/ф «Мужчина тяжелого поведения и его женщина»
16.10 «Есть такая профессия»
16.30 Время новостей Дагестана
17.00 «Красота 05.ru» в прямом эфире
17.40 Фестиваль «С песней к Победе» 2014
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 К 70-летию Великой Победы. Узники фашизма
20.50 «Круглый стол»
21.20 В/ф «Дагестанский заповедник»
21.50 «Кунацкая»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 Спорт на канале
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Т/с «Графиня де Монсоро»
01.55 Фестиваль «С песней к Победе» 2014
02.40 Х/ф «Шоссе 395»
04.15 Хореографическая драма «Имам Шамиль»
05.45 Х/ф «Гаврош»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка".
9.45 "Жить здорово!" (12+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.20 "Сегодня вечером с Андреем Малаховым".
14.25 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Мужское/Женское".
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Вечерние новости.
18.45 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят с Андреем Малаховым".
21.00 "Время".
21.35 Т/с "Однажды в Ростове". (16+).
23.20 "Вечерний Ургант".
0.00 "Познер". (16+).
1.00 Ночные новости.
1.15 "Время покажет". (16+).
2.05 "Наедине со всеми".
3.00 Новости.
3.05 "Модный приговор".
4.05 "Контрольная закупка".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Эволюция будущего".
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
11.55 Т/с "Тайны следствия".
12.55 "Особый случай". (12+).
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
14.50 "Вести. Дежурная часть". (12+).
15.00 Т/с "Последний янычар". (12+).
16.00 Т/с "Цвет черемухи".
17.00 "Вести". (12+).
17.10 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
17.30 "Вести". (12+).
18.15 "Прямой эфир". (12+).
19.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
20.00 "Вести". (12+).
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Т/с "Склифосовский".
22.50 Д/ф "Штурм Берлина. В логове зверя". (12+).
0.00 Д/ф "Севастополь. Русская Троя". (12+).
1.05 Т/с "Закон и порядок 20". (16+).
2.55 "Эволюция будущего".
4.00 "Комната смеха". (12+).

НТВ

6.00 "Кофе с молоком". (12+).
9.00 "Дело врачей". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
12.00 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Суд присяжных". Окончательный вердикт. (16+).
14.30 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
15.00 "Все будет хорошо!"
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Ленинград 46".
21.40 Т/с "Ментовские войны". (16+).
22.40 "Анатомия дня".
23.30 Т/с "Мастера секса".
0.40 Т/с "Второй шанс".
1.50 "Ахтунг, руссиш!"
2.50 "Судебный детектив".
4.00 Т/с "Пятницкий. Глава третья". (16+).
5.00 Т/с "ППС". (16+).

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.10 Х/ф "Молодая жена".
10.05 Д/ф "Александр Михайлов. Я боролся с любовью". (12+).
10.55 "Доктор И..." (16+).
11.30 "События".
11.50 "Постскриптум".
12.50 "В центре событий".
13.55 "Осторожно, мошенники!" (16+).
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.10 "Городское собрание". (12+).
15.55 Т/с "Инспектор Льюис"
17.30 "События".
17.50 Т/с "Инспектор Льюис". (Великобритания).
18.20 "Право голоса". (16+).
19.30 "Город новостей".
19.45 Т/с "Умник". (16+).
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Война с особым статусом". Спецрепортаж.
23.05 "Без обмана". "Ваш личный химзавод". (16+).
0.00 "События. 25-й час".
0.30 Д/ф "Джо Дассен. История одного пророчества". (12+).
1.25 Х/ф "Осенний вальс".
3.30 Т/с "Пуаро Агаты Кристи". (Великобритания).
5.25 "Обложка. Советский фотошоп". (16+).

ЗВЕЗДА

6.00 Х/ф "Однажды двадцать лет спустя".
7.35 Т/с "Большое зло и мелкие пакости" (12+).
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с "Большое зло и мелкие пакости" (12+).
12.20-17.10 Т/с "Военная разведка. Западный фронт". "Ягдкоманда". Фильм 1. (16+).
13.00 Новости дня.
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Равновесие страха. Война, которая осталась холодной" (12+).
19.15 Х/ф "Выстрел в спину".
21.10 Х/ф "Родная кровь".
23.00 Новости дня.
23.20 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
0.55 "Военная приемка".
1.45 Х/ф "Марианна". (12+).
3.15 Х/ф "Риск". (6+).
4.55 Д/ф "Гомбожаб Цыбиков. Паломник особого назначения". (12+)..

REN TV

5.00 "Не ври мне!" (16+).
6.00 "Верное средство".
7.00 "Следаки". (16+).
7.30 "Званый ужин". (16+).
8.30 "Новости". (16+).
9.00 "Военная тайна с Игорем Прокопенко".
11.00 "Документальный проект": "За горизонтом времени". (16+).
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
14.00 "Засуди меня". (16+).
15.00 "Семейные драмы".
16.00 "Не ври мне!" (16+).
17.00 "Не ври мне!" (16+).
18.00 "Верное средство".
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 Х/ф "V" значит Вендетта". (США - Германия). (16+).
22.30 "Смотреть всем!" (16+)
23.00 "Новости". (16+).
23.30 Х/ф "V" значит Вендетта". (США - Германия). (16+).
2.00 "Москва. День и ночь".
3.00 Х/ф "Я, Алекс Кросс". (США). (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30-17.40 Детектив "Убить Сталина" (16+).
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Детективы. Самоубийца из 7 Б". (16+).
19.40 Т/с "Детективы. Роковая ссора". (16+).
20.20 Т/с "След. Все ненавидят глеба". (16+).
21.10 Т/с "След. Мертвый свидетель". (16+).
22.00 "Сейчас".
22.25 Детектив "Такая работа. Восточные сказки". (16+).
23.15 "Момент истины".
0.10 "Место происшествия. О главном". (16+).
1.10 "День ангела".
1.35-5.15 Т/с "Детективы. Самоубийца из 7 Б".

ДОМАШНИЙ

6.30 "Джейми: обед за 15 минут".
7.30 "Секреты и советы".
8.00 "По делам несовершеннолетних". (16+).
9.40 "Давай разведемся!"
10.40 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
11.50 Д/ф "Домработница".
13.00 "Свидание для мамы".
14.00 "Нет запретных тем".
15.00 Т/с "Райские яблочки".
17.35 "6 кадров". (16+).
18.05 Т/с "Она написала убийство". (16+).
21.00 Т/с "Маша в законе!"
23.00 "Рублево-Бирюлево".
0.00 "6 кадров". (16+).
0.30 Мелодрама "Не отрекаются любя..." (16+).
2.20 "Свидание для мамы".
3.20 Д/с "Дом без жертв".
5.15 "Домашняя кухня".
5.45 "Тайны еды". (16+).
6.00 "Джейми: обед за 15 минут".

ИНДИЯ

6.10 Х/ф "Охранник для дочери". (16+).
8.25 "Секреты индийской кухни". (12+).
9.00 "Индийское счастье".
9.30 "Биография кумиров". "Каришма Капур".
10.00 Х/ф "Ночные откровения". (16+).
12.10 Х/ф "Неудержимые".
15.15 Х/ф "Схватка за истину". (16+).
18.10 Х/ф "Два незнакомца". (16+).
21.00 "Индийское счастье".
21.30 "Биография кумиров". "Ритик Рошан".
22.00 Х/ф "Потанцуем".
0.10 Х/ф "Ради брата". (16+)
3.10 Х/ф "Час Икс". (16+).

КУЛЬТУРА

7.00 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Х/ф "Волга-Волга".
13.00 Д/ф "Тихо Браге".
13.10 "Линия жизни". П. Кутепова.
14.05 Т/с "Петербургские тайны"
15.00 "Новости культуры".
15.10 "Писатели нашего детства". "Приоткрытая дверь. Писатель Л. Пантелеев".
15.45 Х/ф "Осенний марафон".
17.20 Д/ф "Беллинцона. Ворота в Италию".
17.35 Д/ф "Яхонтов".
18.15 Д/с "Прекрасный полк". "Лиля".
18.55 "Написано войной". А. Петренко читает стихотворение А. Твардовского "Я убит подо Ржевом".
19.00 "Новости культуры".
19.15 "Главная роль".
19.30 "Сати. Нескучная классика..." с М. Ревякиной, Д. Беловым и В. Джиоевой.
20.10 "Правила жизни".
20.40 Д/ф "Гагарин".
21.35 "Тем временем".
22.20 "Монолог в 4-х частях" .
22.50 Д/с "Рассекреченная история". "Подарок Сталину".
23.15 "Написано войной". С. Безруков читает стихотворение А. Тарковского "Когда возвратимся домой..."
23.20 "Новости культуры".
23.40 Д/ф "Бенджамин Бриттен. Мир и конфликт".
1.00 Д/ф "Яхонтов".
1.40 Т/с "Петербургские тайны"
2.35 Д/ф "Гавр. Поэзия Бетона".

ТНТ

7.00 М/с
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.30 "Битва экстрасенсов". (16+).
11.30 Х/ф "Гнев Титанов". (США - Испания). (16+).
13.30-19.00 Т/с "Универ". "Аллина беременность" (16+).
19.30 Т/с "Реальные пацаны". "Проводы" (16+).
20.00 Т/с "Реальные пацаны" (16+).
20.30 Т/с "Чоп" (16+).
21.00 Комедия "Одноклассники". (США). (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". (16+).
1.00 Т/с "Заложники" (16+).
1.50 Драма "Девушка". (ЮАР - Германия). (16+).
3.40 Т/с "Пригород 2" (16+).
4.05 Т/с "Хор". "Я согласен" (16+).
4.55 "Без следа 5" (16+).
6.45 "Комеди Клаб. Лучшее". (16+).

вторник, 14 апреля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-8.08 Местное время. Вести Дагестан
8.35-8.41 Местное время. Вести Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Шолом» (на татском языке)
11:35 Местное время. Вести Дагестан
14:30 Местное время Вести Дагестан
17:10 Местное время. Вести Дагестан
18.20 Праздник поливного канала в. Чирката Гумбетовского арйона
18.30 Дорожный патруль
18.45 Выше крыши
19.05 Наболевший вопрос
19:35 Местное время Вести Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
07.55 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Исчезновения»
09.20 «Круглый стол»
09.50 В/ф «Дагестанский заповедник»
10.25 Х/ф «Свинарка и пастух»
12.05 К 70-летию Великой Победы. Узники фашизма
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Вдохновение»
13.30 «Разумные слова, реальные дела»
13.50 «Кунацкая»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Спорт на канале
16.00 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 «Наследие ислама»
17.10 Фестиваль «С песней к Победе» 2014
18.20 «Память поколений» Осман Бабаев
18.45 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Бизнес Дагестана»
21.00 «Звезды против наркотиков»
22.00 «Правовое поле»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Оксюморон»
23.50 Д/ф «Кавказская история»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Т/с «Графиня де Монсоро»
01.55 Фестиваль «С песней к Победе» 2014
02.50 Х/ф «Пленники небес»
04.55 «Память поколений» Осман Бабаев
05.15 Х/ф «Зайчик»
06.40 «Наследие ислама»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка"
9.45 "Жить здорово!" (12+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.20 Т/с "Однажды в Ростове"
14.15 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Мужское/Женское".
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Вечерние новости.
18.45 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят с Андреем Малаховым".
21.00 "Время".
21.35 Т/с "Однажды в Ростове". (16+).
23.20 "Вечерний Ургант".
0.00 Ночные новости.
0.15 Д/ф "Владимир Маяковский. Последний апрель". (16+).
1.15 "Время покажет". (16+).
2.05 "Наедине со всеми".
3.00 Новости.
3.05 "Модный приговор".
4.05 "Контрольная закупка".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Дети индиго". (12+).
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
11.55 Т/с "Тайны следствия".
12.55 "Особый случай".
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
14.50 "Вести. Дежурная часть". (12+).
15.00 Т/с "Последний янычар". (12+).
16.00 Т/с "Цвет черемухи".
17.00 "Вести". (12+).
17.10 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
17.30 "Вести". (12+).
18.15 "Прямой эфир". (12+).
19.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
20.00 "Вести". (12+).
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Т/с "Склифосовский".
22.50 "Шифры нашего тела. Неизвестные органы". Фильм 2. (12+).
23.50 "Запрещенная история". (12+).
1.45 Т/с "Закон и порядок 20". (16+).
3.35 "Дети индиго". (12+).
4.35 "Комната смеха". (12+)..

НТВ

6.00 "Кофе с молоком". (12+)
9.00 "Дело врачей". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
12.00 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Суд присяжных". Окончательный вердикт
14.30 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
15.00 "Все будет хорошо!"
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Ленинград 46".
21.40 Т/с "Ментовские войны". (16+).
22.40 "Анатомия дня".
23.30 Т/с "Мастера секса".
0.40 Т/с "Второй шанс".
1.45 "Главная дорога". (16+).
2.30 "Дикий мир".
2.55 "Судебный детектив".
4.05 Т/с "Пятницкий. Глава третья". (16+).
5.00 Т/с "ППС". (16+).

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.15 Х/ф "Безбилетная пассажирка". (12+).
9.35 Х/ф "Три счастливых женщины". (12+).
11.30 "События".
11.50 Х/ф "Три счастливых женщины". (12+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.10 "Без обмана". "Ваш личный химзавод". (16+)
15.55 Т/с "Инспектор Льюис". (Великобритания).
17.30 "События".
17.50 Т/с "Инспектор Льюис". (Великобритания).
18.20 "Право голоса". (16+).
19.30 "Город новостей".
19.45 Т/с "Умник". (16+).
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Осторожно, мошенники!" (16+).
23.05 "Прощание. Людмила Гурченко". (12+).
0.00 "События. 25-й час".
0.30 Х/ф "Я все преодолею".
4.10 "Тайны нашего кино". "Однажды двадцать лет спустя". (12+).
4.40 "Мой герой". (12+).
5.25 "Простые сложности".

ЗВЕЗДА

6.00 Д/с "Хроника победы".
6.35 Х/ф "Вторжение". (6+).
8.25 Х/ф "Выстрел в спину".
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф "Выстрел в спину".
10.35 Х/ф "Чаклун и Румба". (12+).
12.20 Т/с "Военная разведка. Западный фронт". "Одиннадцатый цех". Фильм 3. (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с "Военная разведка. Западный фронт". "Одиннадцатый цех". Фильм 3. (16+).
14.50 Т/с "Военная разведка. Западный фронт". "Казимир". Фильм 4.
17.10 Д/ф "Великолепная "Восьмерка". "На пути к совершенству".
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Равновесие страха. Война, которая осталась холодной" (12+).
19.15 Х/ф "В небе "Ночные ведьмы". (6+).
20.55 Х/ф "Трое вышли из леса". (12+).
23.00 Новости дня.
23.20 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
0.55 Д/ф "Две жизни Джорджа Блейка, или Агент КГБ на службе Ее Величества". (12+).
Профилактика.

REN TV

5.00 "Не ври мне!" (16+).
6.00 "Верное средство".
7.00 "Следаки". (16+).
7.30 "Званый ужин". (16+).
8.30 "Новости". (16+).
9.00 "Военная тайна с Игорем Прокопенко".
11.00 "Документальный проект": "Невидимые гости". (16+).
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
14.00 "Засуди меня". (16+).
15.00 "Семейные драмы".
16.00 "Не ври мне!" (16+).
17.00 "Не ври мне!" (16+).
18.00 "Верное средство".
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 Х/ф "Мистер Крутой". (Гонконг). (12+).
21.40 "Смотреть всем!" (16+).
23.00 "Новости". (16+).
23.30 Х/ф "Мистер Крутой". (Гонконг). (12+).
1.10 "Москва. День и ночь".
Профилактика.

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Х/ф "Карпатское золото". (12+).
12.00 "Сейчас".
12.30 Х/ф "Карпатское золото". (12+).
13.00 Х/ф "Днепровский рубеж". (Беларусь).
15.30 "Сейчас".
16.00 "Открытая студия".
17.30 Д/ф "Города-герои. Минск". (12+).
18.30 "Сейчас".
19.00-19.40 Т/с "Детективы. День ее смерти".
20.20 Т/с "След. Девушка с юга". (16+).
21.10 Т/с "След. Крыса по имени Маруся". (16+).
22.00 "Сейчас".
22.25 Детектив "Такая работа. Выстрел из прошлого". (16+).
23.15 Т/с "След. Суррогатная мать". (16+).
0.00 Мелодрама "Сверстницы". (12+).
1.40 Драма "Подвиг Одессы". (12+).
4.05 Х/ф "Карпатское золото"

ДОМАШНИЙ

6.30 "Джейми: обед за 15 минут".
7.30 "Секреты и советы".
8.00 "По делам несовершеннолетних". (16+).
9.40 "Давай разведемся!"
10.40 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
11.50 Д/ф "Домработница".
13.00 "Свидание для мамы".
14.00 "Нет запретных тем".
15.00 Т/с "Райские яблочки". (16+).
17.35 "6 кадров". (16+).
18.05 Т/с "Она написала убийство". (16+).
21.00 Т/с "Маша в законе!"
23.00 "Рублево-Бирюлево". (16+).
0.00 "6 кадров". (16+).
0.30 Мелодрама "Не отрекаются любя..." (16+).
Профилактика.

ИНДИЯ

6.10 Х/ф "Пари". (16+).
9.00 "Индийское счастье".
9.30 "Биография кумиров". "Саиф Али Кхан".
10.00 Х/ф "Будь, что будет".
12.10 Х/ф "Ну что, влюбился?" (16+).
15.15 Х/ф "Глаз тигра".
18.10 Х/ф "Абдулла". (16+).
21.00 "Индийское счастье".
21.30 "Биография кумиров". "Карина Капур".
22.00 Х/ф "Отдаю тебе сердце". (16+).
0.00 Х/ф "Три лица". (16+).
Профилактика.

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Х/ф "Человек из "Фоли-Бержер".
12.40 Д/ф "Андреич".
13.10 "Правила жизни".
13.35 "Пятое измерение".
14.05 Т/с "Петербургские тайны"
15.00 "Новости культуры".
15.10 "Писатели нашего детства". "Виталий Бианки. Редактор "Лесной газеты".
15.40 "Сати. Нескучная классика..." с М. Ревякиной, Д. Беловым и В. Джиоевой.
16.20 "Острова".
17.05 Н. Петров, А. Гиндин, Израильский камерный оркестр и квартет им. А. Бородина. Концерт в Оружейной палате.
18.00 Д/ф "Трир - старейший город Германии".
18.15 Д/с "Прекрасный полк". "Натка".
18.55 "Написано войной". А. Джигарханян читает стихотворение Г. Поженяна "Погоня".
19.00 "Новости культуры".
19.15 "Главная роль".
19.30 "Искусственный отбор".
20.10 "Правила жизни".
20.40 "Спокойной ночи, малыши!"
20.50 "Острова".
21.35 "Игра в бисер" с И. Волгиным. "Л. Кэрролл. "Алиса в Стране Чудес".
22.20 "Монолог в 4-х частях"
22.50 Д/с "Рассекреченная история". "Палачи Хатыни"
23.15 "Написано войной". А. Баталов читает стихотворение М. Исаковского "Враги сожгли родную хату".
23.20 "Новости культуры".
23.40 Х/ф "Человек из "Фоли-Бержер".
1.05 Концерт Симфонического оркестра Гевандхауса. Дирижер Риккардо Шайи.
1.40 Д/ф "Грахты Амстердама. Золотой век Нидерландов".
1.55 Т/с "Петербургские тайны"
2.50 Д/ф "Стендаль".

ТНТ

7.00 М/с
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.30 "Битва экстрасенсов".
11.30 Комедия "Одноклассники". (США). (16+).
13.30 Т/с "Универ". "Алла и Гена" (16+).
14.30-19.00 Т/с "Интерны" (16+).
19.30 Т/с "Реальные пацаны" (16+).
20.30 Т/с "Чоп" (16+).
21.00 Мелодрама "Американский пирог 2". (США).
23.00 "Дом 2. Город любви".
0.00 "Дом 2. После заката". (16+).
1.00 Т/с "Заложники" (16+).
1.50 Х/ф "Зубастики 2: Основное блюдо". (США). (16+).
3.30 Т/с "Пригород 2" (16+).
3.55 Т/с "Хор". "Девочки (и мальчики) в фильме" (16+).
4.50 "Без следа 5" (16+).
6.35 Т/с "Женская лига: парни, деньги и любовь" (16+)

среда, 15 апреля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-8.08 Местное время Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время Вести Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Даргала-анкьи»(на даргинском языке)
11:35 Местное время Вести Дагестан
14:30 Местное время Вести Дагестан
17:10 Местное время Вести Дагестан
18:15 Реклама
18.20 Театральный Дагестан
19:35 Местное время Вести Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» Беседа с учителем родного языка Патимат Алиевой (12+)
07.55 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/с «Исчезновения»
09.25 «Оксюморон»
10.00 Х/ф «Мистер Питкин в больнице»
11.55 «Бизнес Дагестана»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Правовое поле»
13.30 «Звезды против наркотиков»
14.30 Время новостей Дагестан
14.50 Д/с «Севастопольские рассказы»
15.45 В/ф «Исчезающие культуры Дагестана. Агулы»
16.10 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 «О благонравии...»
17.10 Фестиваль «С песней к Победе» 2014
18.10 Передача на чеченском языке «Вайнах»
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «На виду»
21.00 «Час размышлений»
21.30 «В центре культур»
22.00 «Жилой мир»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Аутодафе»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Т/с «Графиня де Монсоро»
01.55 Фестиваль «С песней к Победе» 2014
02.50 Х/ф «Джентльмены предпочитают блондинок»
04.20 «Час размышлений»
04.45 Д/с «Севастопольские рассказы»
05.30 Х/ф «Пышка»
06.40 «О благонравии...»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка".
9.45 "Жить здорово!" (12+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.20 Т/с "Однажды в Ростове". (16+).
14.15 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Мужское/Женское".
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Вечерние новости.
18.45 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят с Андреем Малаховым". (16+).
21.00 "Время".
21.35 Т/с "Однажды в Ростове". (16+).
23.20 "Вечерний Ургант". (16+).
0.00 Ночные новости.
0.15 "Структура момента".
1.15 "Наедине со всеми". (16+).
2.10 "Время покажет". (16+).
3.00 Новости.
3.05 "Модный приговор".
4.05 "Контрольная закупка".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Шифры нашего тела. Неизвестные органы". Фильм 2. (12+).
9.55 "О самом главном". (12+).
11.00 "Вести". (12+).
11.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
11.55 Т/с "Тайны следствия". (12+).
12.55 "Особый случай". (12+).
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
14.50 "Вести. Дежурная часть". (12+).
15.00 Т/с "Последний янычар". (12+).
16.00 Т/с "Цвет черемухи". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.10 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
17.30 "Вести". (12+).
18.15 "Прямой эфир". (12+).
19.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
20.00 "Вести". (12+).
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Т/с "Склифосовский". (12+).
22.50 "Специальный корреспондент". (16+).
0.30 "Кузькина мать. Итоги". "Бомба для победителей". (12+).
1.35 Т/с "Закон и порядок 20". (16+).
3.20 "Шифры нашего тела. Неизвестные органы". Фильм 2. (12+).
4.15 "Комната смеха". (12+).

НТВ

6.00 "Кофе с молоком". (12+).
9.00 "Дело врачей". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
12.00 "Суд присяжных". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.20 "Суд присяжных". Окончательный вердикт. (16+).
14.30 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
15.00 "Все будет хорошо!" (16+).
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Ленинград 46". (16+).
21.40 Т/с "Ментовские войны". (16+).
22.40 "Анатомия дня".
23.30 Футбол. Лига чемпионов УЕФА. "ПСЖ" (Франция) - "Барселона" (Испания).
1.40 Лига чемпионов УЕФА. Обзор.
2.15 "Квартирный вопрос".
3.15 "Дикий мир".
4.05 Т/с "Пятницкий. Глава третья". (16+).
5.00 Т/с "ППС". (16+).

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.15 Х/ф "Женские радости и печали". (6+).
10.05 Д/ф "Нина Дорошина. Пожертвовать любовью". (12+).
10.55 "Доктор И..." (16+).
11.30 "События".
11.50 Х/ф "Любимая дочь Папы Карло". (16+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.10 "Прощание. Людмила Гурченко". (12+).
15.55 Т/с "Инспектор Льюис". (Великобритания). (12+).
17.30 "События".
17.50 Т/с "Инспектор Льюис". (Великобритания). (12+).
18.20 "Право голоса". (16+).
19.30 "Город новостей".
19.45 Т/с "Умник". (16+).
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Линия защиты".
23.05 "Советские мафии. Отец грузинской коррупции". (16+).
0.00 "События. 25-й час".
0.25 "Русский вопрос". (12+).
1.10 Х/ф "Разрешите тебя поцеловать... снова". (16+).
3.20 Х/ф "Безбилетная пассажирка". (12+).
4.40 "Мой герой". (12+).
5.25 "Простые сложности". (12+).

ЗВЕЗДА

Профилактика.
14.00 Т/с "Контригра" (16+).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Равновесие страха. Война, которая осталась холодной" (12+).
19.15 Х/ф "Выкуп". (12+).
21.00 Х/ф "Схватка в пурге". (12+).
23.00 Новости дня.
23.20 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
0.55 Х/ф "Белый взрыв". (12+).
2.25 Х/ф "Вторжение". (6+).
4.10 Х/ф "Весенний призыв". (12+).

REN TV

Профилактика.

10.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
14.00 "Засуди меня". (16+).
15.00 "Семейные драмы". (16+).
16.00 "Не ври мне!" (16+).
17.00 "Не ври мне!" (16+).
18.00 "Верное средство". (16+).
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 Х/ф "Путь воина". (США - Корея - Новая Зеландия). (16+).
21.50 "Смотреть всем!" (16+).
23.00 "Новости". (16+).
23.30 Х/ф "Путь воина". (США - Корея - Новая Зеландия). (16+).
1.20 "Москва. День и ночь".
2.20 "Смотреть всем!" (16+).
3.00 "Семейные драмы".
4.00 "Не ври мне!" (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Драма "Аллегро с огнем". (12+).
12.00 "Сейчас".
12.30 Х/ф "Аллегро с огнем". (12+).
13.00 Драма "Подвиг Одессы". (12+).
15.30 "Сейчас".
16.00 "Открытая студия".
17.30 Д/ф "Города-герои. Ленинград". (12+).
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Детективы. Психологический этюд". (16+).
19.40 Т/с "Детективы. Посылка с черешней". (16+).
20.20 Т/с "След. Вечная жизнь". (16+).
21.10 Т/с "След. Жены знахаря". (16+).
22.00 "Сейчас".
22.25 Детектив "Такая работа. Настоящий друг". (16+).
23.15 Т/с "След. День рождения Лины". (16+).
0.00 Мелодрама "Разные судьбы". (12+).
2.00 Детектив "Сыщик".
4.25 Драма "Аллегро с огнем". (12+).

ДОМАШНИЙ

6.30 "Джейми: обед за 15 минут".
8.00 "По делам несовершеннолетних". (16+).
9.40 "Давай разведемся!"
10.40 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
11.50 Д/ф "Домработница".
13.00 "Свидание для мамы".
14.00 "Нет запретных тем".
15.00 Т/с "Райские яблочки". (16+).
17.35 "6 кадров". (16+).
18.05 Т/с "Она написала убийство". (16+).
21.00 Т/с "Маша в законе!"
23.00 "Рублево-Бирюлево". (16+).
0.00 "6 кадров". (16+).
0.30 Мелодрама "Россия".
2.15 "Свидание для мамы".
3.15 Д/с "Дом без жертв".
5.15 "Домашняя кухня".
5.45 "Тайны еды". (16+).
6.00 "Джейми: обед за 15 минут".

ИНДИЯ

Профилактика.

10.00 Х/ф "Банда". (16+).
12.10 Х/ф "Ради брата". (16+).
15.10 Х/ф "Час Икс". (16+).
18.10 Х/ф "Красные цвета любви". (16+).
21.00 "Индийское счастье". (12+).
21.30 "Биография кумиров". "Джухи Чавла". (12+).
22.00 Х/ф "Скрытая съемка". (16+).
0.10 Х/ф "Бесценный подарок". (16+).
3.10 Х/ф "Игрок no.1". (16+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Х/ф "Наследница".
13.10 "Правила жизни".
13.35 "Красуйся, град Петров!" Зодчий Альфред Парланд.
14.05 Т/с "Петербургские тайны"
15.00 "Новости культуры".
15.10 "Писатели нашего детства". "Валентин Берестов. Быть взрослым очень просто..."
15.40 "Искусственный отбор".
16.20 Д/ф "Заметки первого евразийца. Николай Трубецкой".
17.05 Стефан Денев (Франция) и Симфонический оркестр Штутгартского радио. А. Брукнер. Симфония ц4.
18.15 Д/с "Прекрасный полк". "Маша".
18.55 "Написано войной". Е. Коренева читает стихотворение А. Галича "Ошибка".
19.00 "Новости культуры".
19.15 "Главная роль".
19.30 "Абсолютный слух".
20.10 "Правила жизни".
20.40 "Спокойной ночи, малыши!"
20.50 Д/ф "Борис Березовский. Музыка для праздника".
21.35 "Больше, чем любовь". Петр Кончаловский и Ольга Сурикова.
22.20 "Монолог в 4-х частях" .
22.50 Д/с "Рассекреченная история". "Трагедия плена".
23.15 "Написано войной". М. Козаков читает стихотворение К. Симонова "Жди меня".
23.20 "Новости культуры".
23.40 Х/ф "Наследница".
1.30 С. Рахманинов. Концерт ц1 для фортепиано с оркестром. Дирижер Д. Лисс. Солист Б. Березовский.
1.55 Т/с "Петербургские тайны"

ТНТ

7.00 М/с
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.30 "Битва экстрасенсов". (16+).
11.30 Мелодрама "Свидание моей мечты". (США).
13.35 "Комеди Клаб. Лучшее". (16+).
14.00 Т/с "Универ". "Дискотека" (16+).
14.30-19.00 Т/с "СашаТаня" (16+).
19.30 Т/с "Реальные пацаны" (16+).
20.00 Т/с "Реальные пацаны" (16+).
20.30 Т/с "Чоп" (16+).
21.00 Мелодрама "Американский пирог: Свадьба". (США - Германия).
23.00 "Дом 2. Город любви".
0.00 "Дом 2. После заката".
1.00 Т/с "Заложники" (16+).
1.50 Боевик "Добро пожаловать в капкан". (Великобритания - США).
3.45 Т/с "Пригород 2", 16 с.
4.15 Т/с "Хор". "Вражда" (16+)
5.10 "Без следа 5" (16+).

четверг, 16 апреля

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

8.05-8.08 Местное время .Вести Дагестан
8.36-8.41 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ .Вести Дагестан
09:00 Канал национального вещания»Турчидаг» (на лакском языке)

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
07.55 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Исчезновения»
09.25 Х/ф «Призрак в глубине»
11.30 «Аутодафе»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Час размышлений»
13.30 «В центре культур»
14.00 «Жилой мир»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Д/с «Севастопольские рассказы»
15.45 В/ф «Исчезающие культуры Дагестана. Цахуры»
16.10 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
16.55 «Кругозор»
17.10 Фестиваль «С песней к Победе» 2014
18.25 Обзор газеты «Хlакъикъат»
18.45 Передача на аварском языке «Паданги гIамалги заманги»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «На виду. Спорт» в прямом эфире
21.10 «Вернисаж»
21.50 Обзор газеты «Дагестанская Правда»
22.00 «Агросектор»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Колеса»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Т/с «Графиня де Монсоро»
01.55 Фестиваль «С песней к Победе» 2014
02.55 Д/ф «Остановив навеки жаркий луч»
04.00 «Вернисаж»
04.25 Д/с «Севастопольские рассказы»
05.10 Х/ф «Разные судьбы»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка".
9.45 "Жить здорово!" (12+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 "Прямая линия с Владимиром Путиным".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Мужское/Женское".
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Вечерние новости.
18.45 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят с Андреем Малаховым".
21.00 "Время".
22.00 Т/с "Однажды в Ростове". (16+).
23.45 "Политика". (16+).
0.50 "Наедине со всеми". (16+).
1.45 "Россия от края до края".
2.45 "Модный приговор".
3.00 Новости.
3.05 "Модный приговор".
3.50 "Контрольная закупка".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Кузькина мать. Итоги". "Бомба для победителей". (12+).
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
12.00 "Прямая линия с В. Путиным". (12+).
15.00 "Вести". (12+).
17.30 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
20.00 "Вести". (12+).
21.25 Т/с "Склифосовский".
23.20 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
1.05 Т/с "Закон и порядок 20". (16+).
2.50 "Кузькина мать. Итоги". "Бомба для победителей". (12+).
3.50 "Комната смеха". (12+).

НТВ

6.00 "Кофе с молоком". (12+)
9.00 "Дело врачей". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
12.00 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Суд присяжных". Окончательный вердикт. (16+).
14.30 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
15.00 "Все будет хорошо!" (
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Ленинград 46".
21.30 "Анатомия дня".
21.50 Футбол. Лига Европы УЕФА. "Севилья" (Испания) - "Зенит" (Россия). Прямая трансляция.
0.00 Д/ф "Ленинград 46. Послесловие". (16+).
0.55 Т/с "Ментовские войны". (16+).
1.55 Лига Европы УЕФА. Обзор. (16+).
2.25 "Дачный ответ".
3.30 "Дикий мир".
4.05 Т/с "Пятницкий. Глава третья". (16+).
5.05 Т/с "ППС". (16+).

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.10 Комедия "Частный детектив, или Операция "Кооперация".
10.05 Д/ф "Десять женщин Дмитрия Харатьяна".
10.55 "Доктор И..." (16+).
11.30 "События".
11.50 Х/ф "Затерянные в лесах". (16+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.10 "Линия защиты".
15.40 Т/с "Инспектор Льюис". (Великобритания).
17.30 "События". Спецвыпуск.
18.15 "Право голоса". (16+).
19.30 "Город новостей".
19.50 Т/с "Умник". (16+).
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Обложка. Мусульманин". (16+).
23.05 "Хроники московского быта. Брак по расчету". (12+).
0.00 "События. 25-й час".
0.30 Д/ф "Большие деньги. Соблазн и проклятье".
2.10 Х/ф "Невыносимая жестокость". (США).
4.05 "Тайны нашего кино". "Все будет хорошо".
4.40 "Мой герой". (12+).
5.25 "Простые сложности".

ЗВЕЗДА

6.00 Д/с "Хроника победы".
7.00 Х/ф "Трое вышли из леса". (12+).
9.00 Новости дня.
9.15-13.15 Т/с "Военная разведка. Западный фронт". "Ягдкоманда". Фильм 1.
13.00 Новости дня.
14.00 Т/с "Контригра" (16+).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Равновесие страха. Война, которая осталась холодной" (12+).
19.15 Х/ф "Яблоко раздора".
21.05 Х/ф "Пропавшие среди живых". (12+).
23.00 Новости дня.
23.20 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
0.55 Х/ф "Схватка в пурге".
2.40 Х/ф "Баллада о старом оружии". (12+).
4.15 Х/ф "Подземелье ведьм". (6+).

REN TV

5.00 "Не ври мне!" (16+).
6.00 "Верное средство".
7.00 "Следаки". (16+).
7.30 "Званый ужин". (16+).
8.30 "Новости". (16+).
9.00 "Документальный проект": "Великие тайны. Тропой гигантов". (16+).
10.00 "Документальный проект": "Энергия древних богов". (16+).
11.00 "Документальный проект": "Храмы богов". (16+).
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
14.00 "Засуди меня". (16+).
15.00 "Семейные драмы". (16+).
16.00 "Не ври мне!" (16+).
17.00 "Не ври мне!" (16+).
18.00 "Верное средство". (16+).
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 Х/ф "Двойной удар". (США). (16+).
22.00 "Смотреть всем!" (16+).
23.00 "Новости". (16+).
23.30 Х/ф "Двойной удар". (США). (16+).
1.30 "Москва. День и ночь". (16+).
2.30 "Чистая работа". (12+).
3.20 "Смотреть всем!" (16+).
4.00 "Не ври мне!" (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Драма "Время собирать камни". (16+).
12.00 "Сейчас".
12.30 Драма "Время собирать камни". (16+).
12.55 Детектив "Сыщик".
15.30 "Сейчас".
16.00 "Открытая студия".
17.30 Д/ф "Города-герои. Керчь". (12+).
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Детективы. Черная благодарность". (16+).
19.40 Т/с "Детективы. Банда на скорую руку". (16+).
20.20 Т/с "След. Кощунство". (16+).
21.10 Т/с "След. Личное обаяние подозреваемого". (16+).
22.00 "Сейчас".
22.25 Детектив "Такая работа. Двуличие". (16+).
23.15 Т/с "След. Кровососы". (16+).
0.00 Комедия "Большая перемена". (12+).
4.35 Драма "Старшина". (12+).

ДОМАШНИЙ

6.30 "Джейми: обед за 15 минут".
7.30 "Секреты и советы".
8.00 "По делам несовершеннолетних". (16+).
9.40 "Давай разведемся!"
10.40 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
11.50 Д/ф "Домработница".
13.00 "Свидание для мамы".
14.00 "Нет запретных тем".
15.00 Т/с "Райские яблочки".
17.35 "6 кадров". (16+).
18.05 Т/с "Она написала убийство". (16+).
21.00 Т/с "Маша в законе!"
23.00 "Рублево-Бирюлево".
0.00 "6 кадров". (16+).
0.30 Мелодрама "Россия".
2.15 "Свидание для мамы".
3.15 Д/с "Дом без жертв".
5.15 "Домашняя кухня". (16+
5.45 "Тайны еды". (16+).
6.00 "Джейми: обед за 15 минут".

ИНДИЯ

6.10 Х/ф "Абдулла". (16+).
9.00 "Индийское счастье". (12+).
9.30 "Биография кумиров". "Карина Капур". (12+).
10.00 Х/ф "Переполох на похоронах". (16+).
12.10 Х/ф "Дрожь и трепет". (16+).
15.10 Х/ф "Три лица". (16+).
18.10 Х/ф "Танго Чарли". (16+).
21.00 "Индийское счастье". (12+).
21.30 "Биография кумиров". "Бобби Деол". (12+).
22.00 Х/ф "Чужаки". (16+).
0.10 Х/ф "Месть сына". (16+).
3.10 Х/ф "Кто прав, кто виноват". (16+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Х/ф "Графиня из Гонконга".
13.05 "Правила жизни".
13.35 "Россия, любовь моя!" "Ненцы: обряды и обычаи".
14.05 Т/с "Петербургские тайны"
15.00 "Новости культуры".
15.10 "Писатели нашего детства". "Юрий Коваль. На самой легкой лодке".
15.40 "Абсолютный слух".
16.20 Д/ф "Элегия. Виктор Борисов-Мусатов".
17.05 Даниэль Баренбойм и Берлинская государственная капелла. Л. Бетховен. Концерт ц3 для фортепиано с оркестром.
18.00 Д/ф "Ваттовое море. Зеркало небес".
18.15 Д/ф "Моя великая война. Галина Короткевич".
18.55 "Написано войной". Е. Симонова читает стихотворение О. Берггольц "Мой дом".
19.00 "Новости культуры".
19.15 "Главная роль".
19.30 "Черные дыры. Белые пятна".
20.10 "Правила жизни".
20.40 "Спокойной ночи, малыши!"
20.50 "Острова". Натан Эйдельман.
21.35 "Культурная революция".
22.20 "Монолог в 4-х частях" .
22.50 Д/ф "20 блок. "Охота на зайцев".
23.15 "Написано войной". Ю. Назаров читает фрагмент поэмы А. Твардовского "Василий Теркин".
23.20 "Новости культуры".
23.40 Х/ф "Графиня из Гонконга".
1.30 Д/ф "Розы для короля. Игорь Северянин".
1.55 Т/с "Петербургские тайны"
2.50 Д/ф "Харун-Аль-Рашид".

ТНТ

7.00 М/с "Черепашки-ниндзя". "История о призраке из Чайна-тауна"
7.30 М/с "Губка Боб Квадратные штаны". "Стычка с тритоном" (12+).
7.55 М/с "Турбо-Агент Дадли" (12+).
8.25 М/с "Пингвины из "Мадагаскара". "Шарики за ролики. Добрый вечер! Добрый Чак!" (12+).
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.30 "Битва экстрасенсов".
11.30 Комедия "Медведь Йоги". (США - Новая Зеландия). (12+).
13.00 "Комеди Клаб. Лучшее" (16+).
13.30 Т/с "Универ". "Дискотека" (16+).
14.30-19.00 Т/с "Физрук"
19.30 Т/с "Реальные пацаны" (16+).
20.30 Т/с "Чоп" (16+).
21.00 Комедия "Американский пирог: Все в сборе". (США). (16+).
23.10 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.10 "Дом 2. После заката". (16+).
1.05 Т/с "Заложники" (16+).
2.00 Драма "Держи ритм". (США). (12+).
4.15 Т/с "Пригород 2" (16+).
4.40 Т/с "Хор". "Запретный плод" (16+).
5.35 "Без следа 5" (16+).
6.30 Т/с "Женская лига: парни, деньги и любовь" (16+).

пятница, 17 апреля

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

8.05-8.08Местное время Вести Дагестан
8.36-8.41Местное время Вести Дагестан
11:35 Местное время Вести Дагестан
14:30 Местное время Вести Дагестан
17:10 Местное время Вести Дагестан
18:15 Реклама
18.20 Мир вашему дому
18.40 Республика (Заседание экспертного клуба «Седой Каспий»)
19.00 К 70 летию Победы. «Лица войны» Зибид Умаров
19.30 Реклама
19:35 Местное время Вести Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Паданги гIамалги заманги»
08.00 Обзор газеты «Хlакъикъат»
08.10 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Исчезновения»
09.25 Х/ф «Улица полна неожиданностей»
10.50 «Вернисаж»
11.30 Пятничная проповедь. Прямая трансляция из Центральной Джумамечети г. Махачкала
12.10 «Кругозор»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Агросектор»
13.30 «Колеса»
14.15 Обзор газеты «Дагестанская Правда»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Д/с «Севастопольские рассказы»
15.45 Д/ф «По заповедным местам Дагестана. Шалбуздаг»
16.10 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 «О благонравии...»
17.10 «Золотой мустанг»
18.10 «Наши дети»
18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Здоровье» в прямом эфире
21.20 Пятничная проповедь в Центральной Джумамечети г. Махачкала
21.50 «Все грани»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Город молодых»
23.50 Д/ф «Кавказские истории»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Т/с «Графиня де Монсоро»
01.55 Д/с «Касабланка»
04.30 Д/с «Севастопольские рассказы»
05.15 Х/ф «Последний дюйм»
06.40 «О благонравии...»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка".
9.45 "Жить здорово!" (12+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.20 Т/с "Однажды в Ростове". (16+).
14.15 "Время покажет". (16+).
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет". (16+).
16.00 "Мужское/Женское". (16+).
17.00 "Жди меня".
18.00 Вечерние новости.
18.45 "Человек и закон с Алексеем Пимановым". (16+).
19.50 Телеигра "Поле чудес". (16+).
21.00 "Время".
21.30 "Голос. Дети". Финал.
23.55 "Вечерний Ургант". (16+).
0.50 "Матадор". (16+).
1.50 Х/ф "Парни не плачут". (16+).
4.00 Х/ф "Двадцатипятиборье". (16+).

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
8.55 "Мусульмане". (12+).
9.10 "Главная сцена". Спецрепортаж. (12+).
10.05 "О самом главном". (12+).
11.00 "Вести". (12+).
11.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
11.55 Т/с "Тайны следствия". (12+).
12.55 "Особый случай". (12+).
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
14.50 "Вести. Дежурная часть". (12+).
15.00 Т/с "Цвет черемухи". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.10 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
17.30 "Вести". (12+).
18.15 "Прямой эфир". (12+).
19.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
20.00 "Вести". (12+).
21.00 "Главная сцена". (12+).
23.50 Х/ф "Моя любовь". (12+).
1.55 Х/ф "Чертово колесо". (12+).
3.40 "Горячая десятка". (12+).

НТВ

6.00 "Кофе с молоком". (12+).
9.00 "Дело врачей". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
12.00 "Суд присяжных". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.20 "Суд присяжных". Окончательный вердикт. (16+).
14.30 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
15.00 "Все будет хорошо!" (16+).
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Х/ф "Наводчица". (16+).
23.20 Х/ф "Просто Джексон". (16+).
1.15 "Судебный детектив". (16+).
2.30 Т/с "Дело темное". (16+).
3.25 "Дикий мир".
3.45 Т/с "Наружное наблюдение". (16+).

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.10 "Государственная граница". Фильмы 5 и 6. (12+).
11.30 "События".
11.50 Х/ф "Государственная граница". (12+).
13.55 "Обложка. Американский пирог Хрущева". (16+).
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.10 "Советские мафии. Отец грузинской коррупции". (16+).
15.55 Т/с "Инспектор Льюис". (Великобритания). (12+).
17.30 "События".
17.50 Т/с "Инспектор Льюис". (Великобритания). (12+).
18.20 "Право голоса". (16+).
19.30 "Город новостей".
19.45 Х/ф "Неоконченная повесть".
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Приют комедиантов". (12+).
0.25 Т/с "Золото Трои". (16+).
3.50 Х/ф "Любимая дочь Папы Карло". (16+).
5.35 "Простые сложности". (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 Д/ф "Две жизни Джорджа Блейка, или Агент КГБ на службе Ее Величества". (12+).
7.05 Х/ф "Выкуп". (12+).
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с "Военная разведка. Западный фронт". "Одиннадцатый цех". Фильм 3. (16+).
11.30 Т/с "Военная разведка. Западный фронт". "Казимир". Фильм 4. (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с "Военная разведка. Западный фронт". "Казимир". Фильм 4. (16+).
14.00 Д/с "Хроника победы". (12+).
14.35 Д/с "Погоня за скоростью"
17.10 "Военная приемка". (6+).
18.00 Новости дня.
18.30 Х/ф "Случай в квадрате 36-80". (6+).
20.00 Х/ф "К Черному морю".
21.25 Х/ф "Весна на Одере". (6+).
23.00 Новости дня.
23.20 Х/ф "Весна на Одере". (6+).
23.40 Х/ф "Ответь мне". (16+).
1.25 Х/ф "Частный визит в немецкую клинику". (16+).
4.05 Х/ф "Прыжок с крыши". (12+)..

REN TV

5.00 "Не ври мне!" (16+).
6.00 "Верное средство". (16+).
7.00 "Следаки". (16+).
7.30 "Званый ужин". (16+).
8.30 "Новости". (16+).
9.00 "Документальный проект": "Первые НЛО". (16+).
10.00 "Документальный проект": "Мясная планета. Рыбная Вселенная". (16+).
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
14.00 "Засуди меня". (16+).
15.00 "Семейные драмы". (16+).
16.00 "Не ври мне!" (16+).
17.00 "Не ври мне!" (16+).
18.00 "Верное средство". (16+).
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
22.00 "Смотреть всем!" (16+).
23.00 Х/ф "Охотники на ведьм". (США - Германия). (18+).
0.40 "Москва. День и ночь". (16+).
1.40 Х/ф "Уцелевший". (США). (16+).
4.00 Х/ф "Сотовый". (США). (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Момент истины". (16+).
7.00 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Драма "Старшина". (12+).
12.00 "Сейчас".
12.30 Т/с "Батальоны просят огня" (12+).
13.45 Т/с "Батальоны просят огня" (12+).
15.15 Т/с "Батальоны просят огня" (12+).
15.30 "Сейчас".
16.00 Т/с "Батальоны просят огня" (12+).
17.05 Т/с "Батальоны просят огня" (12+).
18.30 "Сейчас".
19.00-1.10 Т/с "След. Спецагент". (16+).
2.00-5.20 Т/с "Детективы. День ее смерти". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 "Джейми: обед за 15 минут".
7.30 "Секреты и советы". (16+).
8.00 Д/с "Звездная жизнь". (16+).
10.00 Т/с "Виктория". (16+).
18.00 Т/с "Она написала убийство". (16+).
18.55 "6 кадров". (16+).
19.00 Т/с "Нелюбимый". (16+).
22.35 Д/с "Звездная жизнь". (16+).
23.35 "6 кадров". (16+).
0.30 Мелодрама "Ты у меня одна". (16+).
2.25 Д/с "Отдых без жертв". (16+).
4.25 Д/с "Праздник без жертв". (16+).
5.25 "Домашняя кухня". (16+).
6.00 "Джейми: обед за 15 минут".

ИНДИЯ

6.10 Х/ф "Красные цвета любви". (16+).
9.00 "Индийское счастье". (12+).
9.30 "Биография кумиров". "Джухи Чавла". (12+).
10.00 Х/ф "Воскреснуть ради любви". (16+).
12.10 Х/ф "Бесценный подарок". (16+).
15.10 Х/ф "Игрок по.1". (16+).
18.10 Х/ф "Сердце говорит: вперед!" (16+).
21.00 "Индийское счастье". (12+).
21.30 "Биография кумиров". "Амиша Патель". (12+).
22.00 Х/ф "Покушение". (16+).
0.10 Х/ф "Восстание". (16+).
3.10 Х/ф "Последнее слово". (16+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.20 Х/ф "Странная любовь Марты Айверс".
12.30 Д/ф "Листья на ветру. Константин Сомов".
13.10 "Правила жизни".
13.35 "Письма из провинции". Село Учма (Ярославская область).
14.05 Д/ф "Борис Березовский. Музыка для праздника".
14.45 Д/ф "Старый город Гаваны".
15.00 "Новости культуры".
15.10 Д/ф "Агния Барто. Все равно его не брошу".
15.50 "Царская ложа".
16.35 Концерт Государственного академического симфонического оркестра России имени Е.Ф. Светланова. Дирижер В. Петренко.
17.20 Х/ф "Песня первой любви".
19.00 "Новости культуры".
19.15 "Смехоностальгия".
19.45 "Искатели". "Поражение Ивана Грозного".
20.30 Х/ф "Культпоход в театр".
22.05 "Линия жизни". Нина Чусова.
23.00 "Новости культуры".
23.20 Х/ф "Никто не хотел умирать".
1.05 Дживан Гаспарян и "Виртуозы Москвы".
1.45 М/ф "Длинный мост в нужную сторону".
1.55 "Искатели". "Поражение Ивана Грозного".
2.40 Д/ф "Старый город Гаваны".

ТНТ

7.00 М/с
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.30 "Школа ремонта". (12+).
11.30 "Холостяк 3" (16+).
13.00-19.00 Т/с "Универ". "Грудь" (16+).
19.00 Т/с "Универ". "Лысый нянька" (16+).
19.30 Т/с "Реальные пацаны" (16+).
20.00 "Comedy Woman".
21.00 "Комеди Клаб". (16+).
22.00 "Comedy Баттл. Последний сезон". (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". (16+).
1.00 "Не спать!" (16+).
2.00 Х/ф "Зеленый Фонарь". (США). (12+).
4.15 Т/с "Пригород 2" (16+).
4.40 Т/с "Хор". "Падающая звезда" (16+).
5.35 "Без следа 5" (16+).
6.25 Т/с "Женская лига: парни, деньги и любовь" (16+).

суббота, 18 апреля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

10:05 Реклама
10.10 Дагестан спортивный. К итогам чемпионата России по волейболу среди мужских команд высшей лиги «Б»
11:30 Местное время Вести Дагестан .

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес»
08.00 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 «PRO SPORT»
09.25 «Здоровье»
10.15 «Город молодых»
10.45 «Все грани»
11.20 О здоровье ребенка в программе «Мой малыш»
12.00 Гала-концерт фестиваля «С песней к Победе»
14.40 Х/ф «Ожерелье для моей любимой»
16.05 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Дагестанские ритмы»
17.35 «Здравствуй, мир!»
18.10 «Вдохновение»
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «Чистое сердце»
20.20 «Детская газета»
20.40 «Интер-диалог»
21.20 «Молодежный микс»
21.45 «Разумный взгляд»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Х/ф «Тайна горного озера»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Этот безумный, безумный, безумный, безумный мир»
03.20 «Молодежный микс»
03.40 Гала-концерт фестиваля «С песней к Победе»
05.45 Х/ф «Ожерелье для моей любимой»

ПЕРВЫЙ

5.50 Т/с "Страна 03". (16+).
6.00 Новости.
6.10 Т/с "Страна 03". (16+).
8.00 "Играй, гармонь любимая!"
8.45 М/ф.
9.00 "Умницы и умники".
9.45 "Слово пастыря".
10.00 Новости.
10.15 "Смак". (12+).
10.55 Д/ф "Голос. Дети". На самой высокой ноте".
12.00 Новости.
12.10 "Идеальный ремонт".
13.00 "На 10 лет моложе".
13.50 "Барахолка". (12+).
14.40 "Голос. Дети". Финал.
17.00 "Кто хочет стать миллионером?"
18.00 Вечерние новости.
18.15 Телеигра "Угадай мелодию". (12+).
19.00 "Коллекция Первого канала".
21.00 "Время".
21.20 "Сегодня вечером с Андреем Малаховым".
23.00 "Что? Где? Когда?"
0.00 Х/ф "Реальные парни".
1.50 Х/ф "Ноториус". (16+).
4.05 "Модный приговор".
5.05 "Мужское/Женское".

РОССИЯ 1

4.50 Х/ф "Двойной обгон".
6.35 "Сельское утро". (12+).
7.05 "Диалоги о животных".
8.00 "Вести". (12+).
8.10 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
8.25 "Военная программа".
8.50 "Планета собак". (12+).
9.25 "Субботник". (12+).
10.05 "Освободители". "Кавалеристы". (12+).
11.00 "Вести". (12+).
11.30 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
11.40 "Звездные войны Владимира Челомея".
12.40 Х/ф "Слепой расчет".
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
14.40 Х/ф "Слепой расчет".
17.20 "Танцы со Звездами".
20.00 "Вести в субботу".
20.45 Х/ф "Семья маньяка Беляева". (12+).
0.35 Х/ф "Судьба Марии".
2.35 Х/ф "Сайд-степ". (16+).
4.45 "Комната смеха". (12+).

НТВ

5.35 Т/с "Профиль убийцы".
7.25 "Смотр".
8.00 "Сегодня".
8.15 "Золотой ключ".
8.45 "Медицинские тайны".
9.25 "Готовим с Алексеем Зиминым".
10.00 "Сегодня".
10.20 "Главная дорога".
11.00 "Поедем, поедим!"
11.50 "Квартирный вопрос".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Своя игра".
14.10 "Я худею". (16+).
15.10 Д/с "Вторая мировая. Великая Отечественная: "Охота на вождей". (12+).
16.15 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Следствие вели".
19.00 "Центральное телевидение с Вадимом Такменевым".
20.00 "Новые русские сенсации". (16+).
22.00 "Ты не поверишь!"
23.00 Х/ф "Дикари". (16+).
1.10 Т/с "Профиль убийцы".
3.10 Т/с "Наружное наблюдение". (16+).
5.00 Т/с "ППС". (16+).

ТВЦ

6.05 "Марш-бросок". (12+).
6.40 "АБВГДейка".
7.10 Комедия "Осторожно, бабушка!"
8.55 "Православная энциклопедия". (6+).
9.20 Д/ф "Васильев и Максимова. Танец судьбы".
10.15 Х/ф "На златом крыльце сидели..."
11.30 "События".
11.45 Комедия "Невезучие". (Франция). (12+).
13.40 Х/ф "Женщина в беде". (12+).
14.30 "События".
14.45 Х/ф "Женщина в беде". (12+).
17.20 Х/ф "Женщина в беде 2". (12+).
21.00 "Постскриптум".
22.00 "Право знать!" (16+).
23.05 "События".
23.20 "Право голоса". (16+).
1.35 "Война с особым статусом". Спецрепортаж.
2.10 Х/ф "Затерянные в лесах". (16+).
4.00 Д/ф "Десять женщин Дмитрия Харатьяна".
4.50 "Осторожно, мошенники!" (16+).

ЗВЕЗДА

6.00 Х/ф "Чудак из пятого "Б"
7.45 Х/ф "Яблоко раздора".
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф "Яблоко раздора".
9.50 "Папа сможет?" (6+).
10.35 "Легенды цирка с Эдгардом Запашным". (6+)
11.05 "Зверская работа".
11.35 Т/с "Мой личный враг"
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с "Мой личный враг"
16.20 Х/ф "Впервые замужем". (6+).
18.00 Новости дня.
18.20 Х/ф "Впервые замужем". (6+).
18.40 Х/ф "Берегите женщин".
21.20 "Новая звезда". 2-й тур. (6+).
23.10 Новости дня.
23.25 Х/ф "Зорро". (Италия - Франция). (12+).
1.55 Х/ф "Достояние республики".
4.40 Х/ф "Хотите - верьте, хотите - нет..."

REN TV

5.00 Х/ф "Сотовый". (США).
5.40 Т/с "Умножающий печаль". (16+).
9.40 "Чистая работа". (12+).
10.40 "Это - мой дом!" (16+).
11.10 "Смотреть всем!" (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Военная тайна с Игорем Прокопенко".
17.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
19.00 Х/ф "Гарри Поттер и кубок огня". (США - Великобритания). (12+).
21.45 Х/ф "Гарри Поттер и Орден Феникса". (США - Великобритания). (12+).
0.15 Х/ф "Криминальное чтиво". (США). (18+).
3.00 Х/ф "В движении". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 М/ф: "Приключение пингвиненка Лоло", "Слоненок", "Верните Рекса", "Про Фому и про Ерему", "Крошка енот", "Золотое перышко", "Храбрый портняжка", "В стране невыученных уроков", "Мама для мамонтенка".
6.15 Т/с "Батальоны просят огня" (12+).
9.35 "День ангела".
10.00 "Сейчас".
10.10 Т/с "След. Поединок".
10.55 Т/с "След. Белорусский вокзал". (16+).
11.40 Т/с "След. Во имя справедливости". (16+).
12.25 Т/с "След. Личное обаяние подозреваемого". (16+).
13.10 Т/с "След. Кощунство".
13.55 Т/с "След. Жены знахаря". (16+).
14.40 Т/с "След. Вечная жизнь". (16+).
15.25 Т/с "След. Крыса по имени Маруся". (16+).
16.15 Т/с "След. Девушка с юга". (16+).
16.55 Т/с "След. Мертвый свидетель". (16+).
17.40 Т/с "След. Все ненавидят глеба". (16+).
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Операция "Горгона"
19.55 Т/с "Операция "Горгона" (16+).
20.45 Т/с "Операция "Горгона" (16+).
21.35 Т/с "Операция "Горгона" (16+).
22.30 Детектив "Родина или смерть". (Россия - Беларусь). (12+).
0.15 Драма "Время собирать камни". (16+).
2.10 "Батальоны просят огня" (12+).
3.25 Т/с "Батальоны просят огня" (12+).
4.50 Т/с "Батальоны просят огня" (12+).

ДОМАШНИЙ

6.30 "Джейми: обед за 15 минут".
7.30 "Секреты и советы".
8.00 Детектив "Десять негритят". (12+).
10.50 Мелодрама "Дом с сюрпризом". (Украина - Россия). (16+).
14.20 Мелодрама "Дудочка Крысолова". (16+).
18.00 Т/с "Она написала убийство". (16+).
18.55 "6 кадров". (16+).
19.00 Драма "Курт сеит и Александра". (16+).
23.05 Д/с "Звездная жизнь".
0.00 "6 кадров". (16+).
0.30 Мелодрама "P.S. Я люблю тебя". (США). (16+).
2.55 Д/с "Праздник без жертв". (16+).
6.00 "Джейми: обед за 15 минут".

ИНДИЯ

6.10 Х/ф "Танго Чарли".
9.00 "Индийское счастье".
9.30 "Биография кумиров". "Бобби Деол". (12+).
10.00 Х/ф "Рита". (16+).
12.10 Х/ф "Месть сына".
15.10 Х/ф "Кто прав, кто виноват". (16+).
18.10 Х/ф "Игра еще не окончена". (16+).
21.00 "Индийское счастье".
21.30 "Биография кумиров". "Митхун Чакраборти". (12+).
22.00 Х/ф "На грани". (16+).
0.10 Х/ф "Неустрашимый"
3.10 Х/ф "Огненный вихрь".

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Библейский сюжет".
10.35 Х/ф "Культпоход в театр".
12.05 "Острова". В. Талызина.
12.45 "Большая семья". Борис Клюев.
13.40 "Пряничный домик". "Когда б вы знали, из какого сора..."
14.10 Д/с "Нефронтовые заметки".
14.40 "Острова".
15.20 Спектакль "Спартак".
17.35 "Послушайте!"
18.55 "Романтика романса". Игорю Шаферану посвящается...
19.50 Д/ф "Вячеслав Тихонов. Иволга".
20.25 Х/ф "Мичман Панин".
22.00 "Белая студия".
22.40 Х/ф "Леди Гамильтон".
0.30 Антти Сарпила и квартет "Свинг Бенд".
1.30 М/ф: "Шерлок Холмс и доктор Ватсон", "Моя жизнь".
1.55 "Искатели". "Куда ведут Соловецкие лабиринты?"
2.40 Д/ф "Госпиталь Кабаньяс в Гвадалахаре. Дом милосердия".

ТНТ

7.00 "Comedy Club. Exclusive" (16+).
7.35 М/с
9.00 Т/с "Деффчонки". "Полтергейст" (16+).
10.00 "Дом 2. Lite". (16+).
11.00 "Школа ремонта". (12+).
12.00 Т/с "СашаТаня" (16+).
12.30 "Такое Кино!" (16+).
13.00 "Экстрасенсы ведут расследование". (16+).
14.30 "Комеди Клаб". (16+).
15.30 Т/с "Реальные пацаны" (16+).
17.00 Х/ф "Сумасшедшая езда". (США). (16+).
19.00 "ХБ". (16+).
20.00 "Экстрасенсы ведут расследование". (16+).
21.30 "Холостяк 3" (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". (16+).
0.30 "Такое Кино!" (16+).
1.00 Х/ф "Восторг Палуза". (США). (16+).
2.45 Т/с "Пригород 2" (16+).
3.10 Т/с "Хор". "Сладкие грезы" (16+).
4.00 "Без следа 5" (16+).
5.50 "Женская лига. Лучшее". (16+).
6.00 М/с "Турбо-Агент Дадли" (12+).

РАДИО

ИСЛЕН, 13-АПРЕЛЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.35 «Хважамжам».

САЛАСА, 14-АПРЕЛЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 "Карчи Дагъустан".

АРБЕ, 15-АПРЕЛЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 «Девирар».

ХЕМИС, 16-АПРЕЛЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар. Газетдин обзор
12.30 «Вахт ва жегьилар».

ЖУЬМЯ, 17-АПРЕЛЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 «Исламдин сес».

КИШ, 18-АПРЕЛЬ
10.43 «Гьафтедин нетижаяр».
10.50 Концерт.

ГЬЯД, 19-АПРЕЛЬ
10.43 «Кард». Аялар патал программа

воскресенье, 19 апреля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

10.20 Местное время. Вести Дагестан. События недели. Информационно-аналитическая программа

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
08.00 «Детская газета»
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Х/ф «Тайна горного озера»
10.20 «Здравствуй, мир!»
10.50 «Интер-диалог»
11.30 «Чистое сердце»
11.50 «Молодежный микс»
12.20 «Разумный взгляд»
13.00 Мультфильм
13.10 «Наши дети»
13.40 «Красота 05. ru»
14.20 Х/ф «Сказка о звездном мальчике»
16.50 «Путь к триумфу»
18.45 «Здоровье нации»
19.05 «Служа Родине»
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги
20.00 «О культуре»
20.25 «7 news»
20.40 «Мой театр»
21.20 «Человек и право»
22.30 Время новостей Дагестана. Итоги
23.00 «О культуре»
23.20 Концерт «Музыкальный майдан»
00.20 Х/ф «Исход»
03.40 Праздник «Поэзия народного костюма»
05.15 «Здоровье нации»
05.30 Х/ф «Повесть о первой любви»

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 Т/с "Страна 03". (16+).
8.10 "Армейский магазин". (16+).
8.45 М/ф.
8.55 "Здоровье". (16+).
10.00 Новости.
10.15 "Непутевые заметки". (12+).
10.35 "Пока все дома".
11.25 "Фазенда".
12.00 Новости.
12.15 "Горько!" (16+).
13.15 "Теория заговора". (16+).
14.20 Д/ф "А. Пугачева - моя бабушка". (12+).
15.25 "Коллекция Первого канала".
17.45 Вечерние новости.
18.00 "Точь-в-точь". (16+).
21.00 Воскресное "Время".
22.30 "Клуб Веселых и Находчивых". Высшая лига. (16+).
0.35 Х/ф "Проблески надежды". (16+).
2.35 "Модный приговор".
3.35 "Мужское/Женское". (16+).

РОССИЯ 1

5.20 Детектив "Без срока давности". (12+).
7.20 "Вся Россия". (12+).
7.30 "Сам себе режиссер". (12+).
8.20 "Смехопанорама". (12+).
8.50 "Утренняя почта". (12+).
9.30 "Сто к одному". (12+).
10.20 "Местное время. Вести - Москва". Неделя в городе. (12+).
11.00 "Вести". (12+).
11.25 "Россия. Гений места". (12+).
12.25 Х/ф "Недотрога". (12+).
14.00 "Вести". (12+).
14.30 Х/ф "Недотрога". (12+).
16.55 "Один в один". (12+).
20.00 "Вести недели". (12+).
22.00 "Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
0.35 Х/ф "Альпинист". (12+).
2.35 "Россия. Гений места". (12+).
3.30 "Планета собак". (12+).
4.05 "Комната смеха". (12+).

НТВ

6.00 Т/с "Профиль убийцы". (16+).
8.00 "Сегодня".
8.15 "Русское лото Плюс".
8.50 "Их нравы".
9.25 "Едим дома".
10.00 "Сегодня".
10.20 "Первая передача". (16+).
11.00 "Чудо техники". (12+).
11.50 "Дачный ответ".
13.00 "Сегодня".
13.20 СОГАЗ. Чемпионат России по футболу 2014/2015. ЦСКА - "Краснодар". Прямая трансляция.
15.30 "Сегодня".
15.50 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Чрезвычайное происшествие. Обзор за неделю".
19.00 "Сегодня". Итоговая программа с Кириллом Поздняковым.
20.00 "Список Норкина". (16+).
21.05 Х/ф "Мертвое сердце". (16+).
0.55 Т/с "Профиль убийцы". (16+).
2.55 "Дикий мир".
3.15 Т/с "Наружное наблюдение". (16+).
5.05 Т/с "ППС". (16+).

ТВЦ

5.20 "Марш-бросок". (12+).
5.45 Комедия "Частный детектив, или Операция "Кооперация".
7.35 "Фактор жизни". (12+).
8.05 Х/ф "Неоконченная повесть".
10.05 "Барышня и кулинар". (12+).
10.35 Д/ф "Рыцари советского кино". (12+).
11.30 "События".
11.45 Х/ф "Сумка инкассатора".

13.30 Д/ф "Никита Пресняков. Вычислить путь звезды". (12+).
14.50 "Московская неделя".
15.20 "Петровка, 38". (16+).
15.30 Х/ф "Разрешите тебя поцеловать... на свадьбе". (12+).
17.25 Х/ф "Любовь с оружием". (16+).
21.00 "В центре событий".
22.10 Т/с "Пуаро Агаты Кристи". (Великобритания). (12+).
0.05 "События".
0.20 Детектив "Расследования Мердока". (Канада). (12+).
2.15 Комедия "Невезучие". (Франция). (12+).
4.05 Д/ф "Академик, который слишком много знал". (12+).
5.10 Д/ф "Самые милые кошки". (США). (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 М/ф.
6.20 Х/ф "Веселое волшебство".
7.30 Х/ф "Случай в квадрате 36-80". (6+).
9.00 "Служу России".
9.55 "Военная приемка". (6+).
10.45 "Научный детектив". (12+).
11.00 Д/ф "Матч смерти. Под грифом "Секретно". (12+).
11.50 Т/с "Матч" (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с "Матч" (16+).
16.20 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
18.00 Новости. Главное.
18.45 "Научный детектив". (12+).
19.10 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
21.35 Т/с "Мой личный враг" (12+).
23.00 Новости дня.
23.15 Т/с "Мой личный враг" (12+).
2.05 Х/ф "Весна на Одере". (6+).
4.05 Х/ф "Пацаны". (12+).

REN TV

5.00 Т/с "Встречное течение". (16+).
12.30 Х/ф "Дикий, дикий Вест". (США). (16+).
14.30 Х/ф "Гарри Поттер и кубок огня". (США - Великобритания). (12+).
17.30 Х/ф "Гарри Поттер и Орден Феникса". (США - Великобритания). (12+).
20.00 Х/ф "Дикий, дикий Вест". (США). (16+).
22.00 "Добров в эфире". (16+).
23.00 "Военная тайна с Игорем Прокопенко". (16+).
3.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко" (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

7.35 М/ф: "Чучело-мяучело", "Машенька и медведь", "Самый маленький гном", "Крокодил Гена", "Чебурашка", "Шапокляк", "Чебурашка идет в школу".
10.00 "Сейчас".
10.10 "Истории из будущего" с М. Ковальчуком.
11.00 Комедия "Большая перемена". (12+).
16.05 Детектив "Дело Румянцева". (12+).
18.00 "Главное".
19.30 Драма "Крепость" (16+).
20.25 Т/с "Крепость" (16+).
21.20 Т/с "Крепость" (16+).
22.15 Т/с "Крепость" (16+).
23.05 Х/ф "Высота 89". (Россия - Беларусь). (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 "Джейми: обед за 15 минут".
7.30 "Секреты и советы". (16+).
8.00 "Домашняя кухня". (16+).
9.30 Комедия "Жених для Барби". (12+).
14.25 Мелодрама "Нелюбимый". (16+).
18.00 "6 кадров". (16+).
19.00 Мелодрама "Мамочка моя". (16+).
22.35 Д/с "Звездная жизнь". (16+).
23.35 "6 кадров". (16+).
0.30 Драма "Одиночество в сети". (Польша). (16+).
3.00 Д/с "Судьба без жертв". (16+).

ИНДИЯ

6.10 Х/ф "Сердце говорит: вперед!" (16+).
9.00 "Индийское счастье". (12+).
9.30 "Биография кумиров". "Амиша Патель". (12+).
10.00 Х/ф "Тачка". (16+).
12.10 Х/ф "Восстание". (16+).
15.10 Х/ф "Последнее слово". (16+).
18.10 Х/ф "Майна. Путешествие любви". (16+).
21.00 "Индийское счастье". (12+).
21.30 "Биография кумиров". "Каджол Девган". (12+).
22.00 Х/ф "Жизнь поэта". (16+).
0.10 Х/ф "Вместе с братом". (16+).
3.10 Х/ф "Обратный эффект". (16+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфировым".
10.35 Х/ф "Каменный цветок. Уральский сказ".
11.55 Д/ф "Александр Птушко".
12.35 "Россия, любовь моя!" "Вода живая и освященная".
13.05 "Гении и злодеи". Н. Марр.
13.30 Д/ф "Искусство выживания".
14.25 "Что делать?"
15.10 "Пешком..." Москва причудливая.
15.35 Фильм-балет "Щелкунчик".
17.15 "Искатели". "Куда ведут Соловецкие лабиринты?"
18.00 Итоговая программа "Контекст".
18.40 "Война на всех одна".
18.55 Х/ф "Майские звезды".
20.30 Хрустальный бал "Хрустальной Турандот". Творческий вечер В. Гафта.
21.40 По следам тайны. "Йога - путь самопознания".
22.30 "Золотая маска-2015".
0.45 Д/ф "Искусство выживания".
1.35 Д/ф "Лимес. На границе с варварами".

ТНТ

7.00 "ТНТ.Mix" (16+).
7.35 М/с "
9.00 Т/с "Деффчонки". "Курортный роман" (16+).
9.30 Т/с "Деффчонки". "Водитель и олигарх" (16+).
10.00 "Дом 2. Lite". (16+).
11.00 "Сделано со вкусом" (16+).
12.00 "Перезагрузка". (16+).
13.00 Х/ф "Сумасшедшая езда". (США). (16+).
15.00 Боевик "Погнали!" (Болгария - США). (16+).
16.55-19.30 Т/с "Чоп" (16+).
20.00 "Экстрасенсы ведут расследование". (16+).
21.00 "Однажды в России" (16+).
22.00 "Stand up" (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". (16+).
1.00 Драма "Коктебель". (12+).
3.05 Т/с "Пригород 2" (16+).
3.35 Т/с "Хор" (16+).
4.30 "Без следа 5" (16+).
5.20 Т/с "Женская лига: парни, деньги и любовь" (16+).
6.00 М/с "Турбо-Агент Дадли" (12+).

Баркаллу диде

Ферид ВАГЬАБОВ,
РД-дин лайихлу муаллим

Гьуьрметлу газет кIелзавайди! Къенин зи ихтилат 87 йисан яшда авай, Мегьарамдхуьруьн райондин Советский хуьре яшамиш жезвай, хуьруьнвийриз вирибуруз гьуьрметлу, истеклу тир Жавагьир дидедикай я. **ГЬАЖАЛИЕВА Жавагьир** Филиф гуьнеда яшамиш хьайи лежбер Дустуев Жамирзе бубадин ва Гьежер дидедин кесиб чIехи хизанда пуд лагьай руш яз 1928-йисуз дидедиз хьана. Эркек аял хьунал вил алай кесиб хизанда мад руш хъхьунал акьван шадвал авуначир. Ам гьамиша вичин ва масадбурун мал-хеб хуьз чуьлда, дидени, кIвалин дердияр ийиз, цура, сала, гьаятда жедай. Дидедин гуьзчивилик кваз аялар чIехи жезвай. ЧIехи ва гъвечIи вахари санал дидедихъ галаз кIвалин, чуьлдин са бязи кIвалахар кьилиз акъуддай. Гьеле чIехи рушари бубадиз хипер ацаз, цан цаз куьмекдай. Вахари ийизвай гьар са кIвалах хушуналди, ашкъи аваз тамамардай…

…Жавагьир дидедикай заз са шумудра макъала кхьиз кIан хьана, амма ада ихтияр ганачир.

- Вуна закай вуч кхьида, Ферид муаллим, за вуч кьегьалвал авуна лугьуз, жавабдин чкадал суал гун хъийидай. Эхирни са юкъуз чун меслят хьана. Ингье ада заз вуч ахъайнатIа:

- Залум Гитлеран чапхунчийри хабарсуз чи хайи Ватандал гьужумай 1941-йисуз зун 13 йис хьанвай руш тир. ЧIуру хабар фад агакьда. Чавуш хуьруьз вахтсуз атайди, адав къени хабар гвачирди Филиф гуьневийри кьатIанвай. Бубади тади гьалда мал-къара зи чIехи вахарал, дидедал тапшурмишна, зунни бубадихъ галаз Ялцугъиз рекье гьат хъувуна. Элкъвена килигайтIа, чи гуьгъуьна шехьиз-шехьиз зи 9 йиса авай стха Азизни авай. Бубади Азиз кьулухъди, кIвализ элкъуьр хъувуна. Адаз дидедихъ галаз кIелер хуьн эмирна. Чахъ мад инсанар галай. Ялцугърал агакьайла, советдин вилик пад инсанрай ацIанвай. Райондай атанвайбурни авай. Дишегьлияр, са къерехдихъ акъвазна, шехьзавай. Гьа юкъуз хуьряй 20 итим дяведиз тухванай. Хуьруьн кIвалахар са дишегьлийрални кьуьзуьбурал вегьена жедач лугьуз тестикьарзавай советдин председателди. Гзаф ялцугъвияр чеб яшамиш жезвай КцIарай, Геогчайдай, Агъдашдай ва Азербайжандин маса районрай Ватан хуьз дяведиз фенай. Дяведин йисара Ялцугърин хуьряй 170-далай виниз итимар дяведиз фена. Абурукай 57 касдин хизандиз пуд пипIен чарар хтана, амма чпиз абуруз хизанрин патав хтун кьисмет хьанач. Абур дяведин къурбандар хьана. Рагьмет хьурай чпиз. Дяве яргъал фирдавай далу пата авайбуруз лап четин жезвай. Чи рагьметлу бубадин хизанда 5 вахни са стха чIехи жезвай. Бубади чун гъвечIи чIавалай зегьметдал рикI алаз тербияламишна. Чна, вахари, дидедихъ галаз санал фронтдиз ракъурун патал гуьлуьтар, элжекар, чими шарфар храдай. Сар михьна, чуьхвена, рекъинай яна, чхрадал адакай гъал ийидай. Гатфарин вахтунда вири кIвалахар яшлу итимрални кьуьзуь дишегьлийрал аватнавай. Рагьметлу Майрам дидеди цанни цадай. Гатуз техил кIватI хъийидай чIавуз иллаки кIвалах пара жедай. КIахар кIватI хъийидай, мух, сил, къуьл гвена, абур кIула аваз ратIарал хутахдай. Яшар бес жезвайтIа зун дяведизни фидай. Чна далу пата къачур зегьметди Советрин Армия гъалиб хьуник еке пай кутуна. Им сир туш.

- Чан Жавагьир диде, са кьве ихтилат гила жуван цIийи хизандикай, итимдикай ахъая.

- Зун зи уьмуьрдал гзаф рази я. Зи уьмуьрдин юлдаш Абдусеинан бубани зи буба Жамирзе гьуьрметлу хуьруьнвияр ва къуншияр тир. Гададин патай илчияр атана, чи диде-бубаяр рази хьана. 1946-йисуз зини Абдусеинан мехъер хьана. Зи апай залай гзаф рази хьайиди я. Абдусеин терекма тир, зунни адан куьмекчи.

1950-йисара дагълара авайбур аранриз куьчарда лугьуз вансес гьатнавай. Дагъдин хуьруьн кIвалера бязи хизанра 20-25 кас санал яшамиш жезвай. ЦIийи кIвал эцигун пара четин тир. Гьикьван дарвиле, четинвиле авайтIани, стхаяр, абурун сусар, аялар гьуьрметдалди яшамиш жезвай.

1952-53-йисара Ялцугърин хуьр арандиз куьчарна. ИчIи хьайи дагъдин хуьре амукьайди тек са пуд хизан тир. Аялрин яшар школадиз фидайбур хьайила, абурни цIийи хуьруьз тахтуникай чара хьанач. Чаз школадиз фидай кьве аял авай. Гатфар алукьайвалди, чун Ялцугърал хъфидай. Чна колхоздин ва хсусийрин мал-хеб хуьзвай. Каникулар хьайивалди, чна чIехи аяларни хутахдай. Абурукай чаз еке куьмек жедай. Аялризни дагъдин михьи гьава гзаф кIандай.

1959-йисуз заз, вад аял хана, хвена, чIехи авунай, тербия гунай, гьукуматди дидевилин медаль (медаль материнства) ганай.

1969-йисуз заз, 10 аял хана, хвена, чIехи авунай "Игит диде" тIвар ганай.

1979-йисуз Жавагьир дидедиз "Зегьметдин ветеран", 2003-йисузни "Дяведин ветеран" тIвар гана. Жавагьир диде вичин итимдихъ галаз арада гьуьрмет, муьгьуьббат аваз яргъал йисара санал яшамиш хьана. Абуру 11 аял хвена чIехи авуна, мехъерарна, гьарма сад са кеспидин иеси хьана. Абуру чпин аяларни зегьметдал рикI алаз тербияламишна. ЧIехи хва Аслангерея, Дагъустандин лайихлу экономистди, Мегьарамдхуьруьн райондин администрацияда экономиствиле, Мамедгьуьсейна Каспийск шегьерда казначействодин управленида, руш Зерниди Ялахърин хуьруьн школада завучвиле кIвалахзава.

Рагьметлу Абдусеин буба чи арада амачтIани, ада бубайрин чилер, Ялцугърин хуьруьн яйлахар баябан тунач. Исятдани дагълара хуьр амачтIани, рагьметлу Абдусеин бубадин гъвечIи кьве хци - Гьасанани Ражидина - хизанарни галаз лугьуз тежедай кьван зегьмет чIугуна, ана чпиз кIвалер эциг хъувуна, дуланмиш жезва. Аферин ихьтин рухвайриз.

Аллагь куьмек хьайи Жавагьир дидеди, яшар хьанвай дишегьли ятIани, исятдани зегьмет чIугвазва. Ам вичин багъдихъ, салахъ гелкъвезва. Ацукьнавай вахтунда гуьлуьт, чивек хразва. Вичин патав къвезвай хтулриз, птулриз абур савкьатар яз гузва.

КIвалахар теклифзава!

Эгер вакансийрин и сиягьдай квез хуш кIвалах жагъаначтIа, чи патав, РД-дин зегьметдин ва яшайишдин жигьетдай вилик тухунин министерстводин къаюмвилик квай Республикадин жегьилар кар-кеспидик кутунин **"Успех"** центрадиз ша! Чи пешекарри квез дуьз къведай кIвалахар теклифда. Чи центради вири къуллугъар пулсуз ийизвайди я.

ЧИ АДРЕС:

Махачкъала шегьер, Абубакарован куьче, 117; РД-дин зегьметдин ва яшайишдин жигьетдай вилик тухунин министерстводин дарамат, 1-мертеба. **Тел.: 67-94-45**

Пешеяр	Мажибар
Арматурщик	Икьрардалди
Водитель	Икьрардалди
Кьилин инженер	20 000 манат
Участокдин устIар	Икьрардалди
Алишверишдин менеджер	15 000 манат + %
Механик	Икьрардалди
Участокдин начальник	Икьрардалди
Офисдин менеджер	20 000 манат
Ашпаз	
Ашпаздин куьмекчи	Йикъа 1000 манат
Проектар ядайди	Икьрардалди
Прораб	Икьрардалди
Багъманчи	-
Сантехник	Икьрардалди
Сварщик	Икьрардалди
Секретарь	16 000 манат
Слесарь	Икьрардалди
Сметчик	Икьрардалди
Проектар ядай технолог	20 000 манатдилай
Алишверишдин векил	Йикъа 1500 манат
Кабабчи	Йикъа 1000 манат
Электрик	Икьрардалди
Бухгалтер	25 000 манатдилай
Ширер ядайди	30 000 манатдилай

Пешеяр	Мажибар
Оператор (call center)	8 000 манатдилай
Парталар чуьхуьдайди	10 000 манат
Санитарка	9 600 манат
Секретарь	5 900 манат + %
Токарь	17 000 манатдилай
Физкультурник	6 000 манатдилай
Фрезеровщик	17 000 манатдилай
Администратор	Йикъа 1 200
Водитель	15 000 манат
Горничная	10 000 манат
Копирайтер	15 000 манатдилай
Менеджер	20 000 манат
Алишверишдин менеджер	10 000 манатдилай + %
Программист	20 000 манат
Туьквенчи-Консультант	Йикъа 700 манат
Регьбер	25 0000 манатдилай
Сборщик (Ученик)	15 000 манатдилай
Системный администратор	20 000 манат
Информациядалди таъминардай пешекар	10 000 манатдилай + %
Муаллим	Ставка 10 000 манатдилай
Муаллим	Ставка 10 000 манатдилай
Формовщик	12 000 манат

Алава делилар "Лезги газетдин" сайтда ава

ЛПХ-рин пайни ква

Хазран КЬАСУМОВ

Сулейман-Стальский районда багъманчивал вилик тухуник кьилдин куьмекчи майишатар авай ва арендадин участокар гвай ксари еке пай кутазва. Кьулан СтIалрин хуьряй тир **Нарик МЕГЬАМЕДРАСУЛОВАН** кIвачихъ 0,36 гектар чил гала, анин чIехи пай ичин, чуьхверин, пIинидин, шефтелин багъ я. Иесивилелди гелкъуьн тешкилнавай багъ хъсан гьалда ава, анра тарарин кьурай ва герек авачир хилер атIанва, абурун пунариз пер янава, ятар ганва.

- Чи шартIара ичин багълар иллаки менфятлу я, - лугьузва Н.Мегьамедрасулова. - Зи багъда ичин 50 тар ава, алатай йисуз за анай 300 ящик ичер вахчуна.

Ичер ва маса емишар арендаторди базарра ва чкадал маса гузва. Хъсан, ерилу емишриз муьштериярни ава.

Н.Мегьамедрасулова вичин участокда чIулав ва яру цIирицIарни гьасилзава. Алатай йисуз ада 500 килограммдихъ агакьна цIирицIар кIватI хъувуна.

Нарикан багъда шефтелрин кьуд сортунин тарарни ава, абуруни гьар йисуз хъсан бегьер гузва.

Чилин къадир авай, зегьметдихъай кичIе тушир лежбер итим тир Нарик Мегьамедрасулова, багъларихъ чешнелу гелкъуьн тешкилунихъ галаз санал, вичин участокда чичIекар, картофар, афнияр, серкерни гьасилзава, верчерни хуьзва.

Багъманчивилин йис

Гатфарин кIвалахар

Шагьабудин ШАБАТОВ

Дагъустанда 2015-йис Багъманчивилинди яз малумарунихъ галаз алакъалу яз, Сулейман-Стальский районда и хел вилик тухунин к|валахрин махсус план тестикьарнава ва адан бинедаллаз райондин хуьруьн майишатдин карханайра лазим тир к|валахарни кьиле тухузва. Районда багъманчивилел машгъул тир кьилдин ксарин гзаф майишатар кардик ква, анра гатфарин к|валахар агротехникади истемишзавай къайдайрал амал ийиз кьиле тухузва.

Герейханован хуьре кардик квай Бабаев Назиман КФХ-да 20 гектарда алучайрин, хутарин, шефтелрин багъ арадал атанва. Исятда ана гафтарин к|валахар худда кьиле физва: тарарин кьурай ва герек авачир хилер ат|узва, кул-кусар акъудзава. И кардал арендаторди райондин тежрибалу са жерге обрезчикар желб авунва.

Райондин хуьруьн майишатдин отделдин начальник Мегьамедзагьид Бабаева лагьайвал, вири майишатра гьа ихьтин к|валахар кьиле физва. Мукьвара ятар гуда, дарманар ягъунин серенжемар кьиле тухуда.

ВЕТЕРАНРИН ДАФТАРРАЙ

Гьуьсейн РАМАЗАН

Бейтер

Алчах итим папаз гъуьнтI гуз
рахада.
Алчах пабни аял гатаз аквада.
Гьисабдалди гьар са тахсир
ви папан,
КIвалаха на, фактар кIватIмир
на тапан.
Газет кIелдач: вал хиялар
алтIушда,
Ви тIвар жеда кIвачерик квай
калушда.
КIвалах тавун ваз ганвай
дуьз жаза я,
КIвалахайтIа, ви гуьгъуьлар таза я.
ПIапIрусдизни ичкидиз на
къуллугъиз,
Ви сагъламвал квахьда, рахаз,
шулугъиз.
Жув тахсирлу яз, гъейри кас
батIулмир,
Авай акьул тум хьиз вуна атIумир.
Папахъни, гьакI тарцихъ хьиз,
вун гелкъуьгъ гьа.
Емиш патал терсвилелай
элкъуьгъ гьа.
КIан хьайила тахсир катда
мичI хьана,
Дуьз рекьелай элячIмир вун
кичI хьана.
Алимрикни жедайди я гъалатIар,
ЗатIни течиз, рахаз жеда ламатIар.
Ахмакь касдиз гьар югъ сувар я
лугьуз,
Жувни вуна авудна дерин фуруз.
ЭвердатIан гьардаз ягъай
куркурди,
Кьифер кьадач тIеквер авай
къужгъурди.
Чимивал гуч куьгьне хьанвай
яргъанди,
Макьам гъидач чIур хьанвай
чIагъанди.
Нефс авайдан акьул катда
чIут хьана,
Къуллугъ квахьна - а ви фурсар
вутI хьана?
Вуна кIвалах гьикI ийизва, килигин.
Гьахълу ятIа, дуьз терездал
эцигин.
Тефей касди Дербентдавай
базардиз
Жерягьвалда, емишар гуз азардиз
Дагъ аквазва киреж ягъай
гуьмбет хьиз,
Зулун шагьвар рахаз ширин
шуьрбет хьиз.
КьецIил тарар физвайбур хьиз
гьамамдиз,
Шумалбуруз ухшар хьанва
тамамдиз.
Зулу уьфтер яна - пешер аватна,
Пешерин марф хъипивилик акатна.
Ваз чIехи тIвар гайила, заз гайид
хьиз,
Шад хьана заз, зунни чIехи хьайид
хьиз.
Сада хъсан кар авурла, яхцIур кIвал
Нурлу жеда, тух хьайид хьиз,
алаз къвал.
Чара тежез сад-садавай
хебни цIегь,
А касди ваз гудани, лагь,
мили мегь?
- Авамвили цуьк авурла вуч жеда?
- Къазанмишай агалкьунар
пуч жеда.
КицIи, амп-амп ийиз, гъана
жанавур,
Суьруь тергна, хьана
саваш-вургьавур.
Хкадарун чириз хьана чIутни цIицI,
Чемпион яз машгьур хьана
цIару кицI.
Гагь гъвечIи хуьр чешне жеда
чIехидаз,
Акьул къведач яш хьуналди
рехидаз.

Ашар

Гьамзат ОСМАНОВ

Бубад булах

TIимил тежез, куьтягь тежез,
Авахьзава ви яд, булах.
Гьар экуьнахъ ви патав къвез,
Рахазва зи баяд, булах.

Гатуз къайи, хъуьтIуьз чими,
Къара-Су я ви тIвар, булах
Хъвайила гъиз рикIел мани,
Я вун халис устIар, булах.

Хуьруьн рушар, кутаз кварар,
Тухузва ви шуьрбет, булах.
Гьинай кIватIна икьван нурар!
Гъетерив кьаз гьуьжет, булах!

Ширширдин ван кьилел алаз
Манидиз я устад булах.
Суьгьбетчи я гьамиша заз
Хуьруьн абур Бубад булах!

Ша Квардализ

МАНИ

АлатIани зи хуьр кIунтIал,
ХьанватIани рекьер яргъал,
Чи дагълариз, чи дерейриз -
Мугьманвилиз ша Квардализ.

ПРИПЕВ:
Ша, илиф, ша илиф куьн
чи хуьруьз
Ша, илиф, ша, илиф чи дагълариз.

Чи жегьилар, гуьзел рушар,
Гурлу вацIар, чар булахар.
Гьикьван яргъал ятIани рехъ,
Тамир куьне вил галаз квехъ,
Минет хьуй квез, ша Квардализ!

ПРИПЕВ:
Ша, илиф, ша, илиф куьн
чи хуьруьз!
Ша, илиф, ша илиф куьн чи кIвализ!

Куьн паталди кьве чIулав гьер
ТукIвада за, чиник кваз хъвер.
Къалурда квез межлис-мехъер,
Шадвализ ша куьн Квардализ!

ПРИПЕВ:
Ша, илиф, ша, илиф куьн
чи хуьруьз!
Ша, илиф, ша, илиф чи межлисдиз.

* * *

Зи хтул Загьираз

Ша, хтул, чун хъфин хуьруьз,
ГъвечIи чIавуз акур вилиз.
Дагъ-дереяр рикIел хкиз,
Ша, хъфин чун чи Квардализ!

Килигайла кьуд пад хъсан -
Хайи макан, ширин ватан!
Хуьр я, хтул, ам - чи хизан,
Ша, хъфин чун чи Квардализ!

ВацIар, кIамар, кьакьан дагълар,
Тарар-тамар, чи дугунар,
Къара-судин чар булахар...
Ша, хъфин чун чи Квардализ!

РикIел хкин гьар чун къекъвей
ШукIуь рекьер, маралд гелер...
КIвачин гелер ама жед фей,
Ша хъфин чун чи Квардализ!

Ерге чешмед булахдин яд
Хъвайила, къвез шуьрбетдин дад,
Са бахт тушни ам ахкун мад,
Ша, хъфин чун чи Квардализ!

Инанмиш вун ийин за гьикI -
Дере-дагълар, акъвазна тик,
Гуьлуьшан я ахъайна цуьк,
Ша, хъфин чун чи Квардализ!

Квардал - Махачкъала

Абидин КАМИЛОВ

Алай девирдиз

Гъиле кьуна еке бафа,
Инжихана чIугур жафа
Гьиниз фена, тир вич сафа?
Амукьайди тIвар хьана хьи.

Гамишди хьиз акIуриз мет,
А Гьасана чIугур зегьмет…
Чи уьлкведин мални девлет
Тарашун муд кар хьана хьи.

РикIе аваз шахси-гъараз,
Халкьдин девлет тухуз патаз,
Гьекьедин ял гьич такурдаз
Фабрик, заводар хьана хьи.

Виш гектарралд кьуна чилер,
ЯтIан(и) пата ава вилер.
Кал хуьз тежез туна эллер,
Нефес чIугваз дар хьана хьи.

Ганва лугьуз чаз "демократ",
Пул квайдав гва еке мукIратI…
Какатайвал ийиз кьатI-кьатI,
(Сад-зегьметкеш, къад-бюрократ)
Дармансуз азар хьана хьи.

Гьатай касди гъиле гьукум,
Тавуна эхир кьил фагьум,
Акъудзава пулунай гум,
"Коррупция" тIвар хьана хьи.

XX асирдин тир ягь-намус,
КIелрай куьне Сулейман мус?!
КицIери хьиз къакъудиз кIус,
Дармансуз азар хьана хьи.

ЦIарара тваз на рикIин тIал,
Куьре Абид, гва вав вуч къал?!
Бязибурун на кхьей чIал
КIелайла рикI тIар хьана хьи!

Кьасумхуьр

Гьаживерди УЬЗДЕНОВ

"Лезги газет"

Гьар са гафуни ийидай таъсир
Чи "Лезги газет" яракь я гужлу.
Гьахъсузвилерик кутазвай тахсир,
Халкьдин терефдар - газет я жанлу.

Четин уламрай экъечIиз хьана,
95 йисуз хьана вун лигим.
Ви тарихри бул бегьер гъиз хьана,
Асант тир рекьер акуна даим.

Рази я валай, хабарар гузвай,
Гьафтеда садра шадарзавай чун.
Гьар са кардикай ачух лугьузвай,
"Лезги газет", къе дамах я чи вун.

Гафарни ширин, метлебдиз дерин,
Тухарзава на кIелзавай инсан.
Акъвазнавач вун хьана архайин,
Ачухиз сирер чи багьри чIалан.

Сагърай, мухбирар, чIугвазвай
зегьмет
Чи "Лезги газет" сердер хьун патал.
Гьар са делилдиз гуз лайих къимет,
Лезги чилел бул бегьер хьун патал.

Каспийск

Замир МЕГЬАМЕДОВ

Хуьда за вун

Вун дамах яз, чи лезги халкь
уях яз,
Акъваз тийир са яйлахдин булах яз,
Пак лезги чIал лап зи кьилин
дамах яз,
РикIе туна хуьда за вун,
лезги чIал!

Мад затI авач вахъ барабар
гекъигдай,
Чилел чка жагъич заз вун эцигдай.
Авач емиш гъана вал тIур илигдай.
Женнетд тарцин зурба тан я
лезги чIал!

Зи дидед чIал, чан къурбанд хьуй
нефездиз,
Ваз къуллугъдай а зи рикIин
гьевездиз
Ери-бине кутур ви пак иесдиз,
Мет чилиз яз, икрамда за,
лезги чIал.

Вини СтIал

Мирземет САЛМАНОВ

Яран сувар

Рехи хьана, вичихъ аман амачир,
Кьуьд хъфена, гатфари рак гатанва.
Дагъвийрикай са халкьдизни
авачир
Яран сувар Лезгистандиз атанва.

Чи кIвалерин ракIарар къе ачух я,
"Илиф!" лугьуз, теклифзава
мугьмандиз.
Чинар ачух, берекатар артух я,
Къурмишнава Яран сувар
хъсандиз.

Югъ яргъи жез, тIебиатдал чан ала,
Руьгьдин илгьам артух жезва
рушарин.
Къизгъинвал кваз гьарайзавай
ван ала
НикIерални, багъларални
къушарин.

ЧIур уях я, пайда жезва къацувал,
Хъчад афар, пичIек къвезва
суфрадал.
Михьи гьава хъван, кьунавай
хцIувал,
Гуьзел инжи - чичIек къвезва
суфрадал.

Къизгъин жезва мад кIвалахар
чуьллера,
Лежбер халкьдик акатзава гьерекат.
Звер кутунва, къуват тунва гъилера,
Артухарун патал ризкьи-берекат.

ЦIийи Макьар

Саид-Агьмед АБДУРАШИДОВ

Гатфар

Атайла чаз гатфарин яр,
Цавуз фида цIун ялавар,
Ислягь хьана чилер-цавар,
Квез и сувар мубаракрай.

Алукьайла суварин югъ,
Ахмиш жеда жемятрин юргъ,
Сада-садаз гуз муштулух,
Квез и сувар мубаракрай.

Рагъ акъатда вили цавуз.
Зегьметчийриз саламар гуз,
Мал-къарани чуьлдиз тухуз,
Квез и сувар мубаракрай.

Я юлдашар, куьн хьухь кIвачин,
Ая кIвалах гьарда вичин.
Куь зегьметди гудайвал чин,
Квез и сувар мубаракрай.

Хуьруьн дамах

Абдулкеримов Магьмуд муаллимдиз

Авайвал за ваз дуьз лугьун,
Зазни чида вун мукьувай.
Чирвал гайи муаллим я вун,
Вирибуруз лап рикIивай.

Ви тариф гваз и мукьвара.
Акуна заз са хуьруьгви.
- Халкь паталди гъил ачухди -
Кьегьал хва я чи хуьруьнви!..

Рекьин кьве пад хуьруьз фидай.
Мармарди хьиз нур гуз ава.
Хуьрел даим абур гъидай,
Ваз алхишар булдиз ава.

Вун хьтинбур мад са шумуд,
Жеда, белки, квехъ Хуьруьга.
Квай даим халкьдин умуд,
Ви тарифда за Хъуьлуьда.

Хъуьлуьдар

Мирзе ДАГЪУСТАНЛИ

Диде я!

Вири таб я, диде я чаз малаик,
А чаз уьмуьр, дуьнья гайид
диде я!
Гъуьрмет ая, ам я са марвард
цуьк!
Пайгъамбарни игит хайид диде я!

Къадир чир хьухь ада гайи
некIедин,
Ада чIугур зегьметдинни
гьекьедин.
Гъимир тIварцIел тагъма чIулав
лекедин!
Бала патал жигер кайид диде я!

Дидед вилик хуьх, балаяр, тавази!
Гьич уьмуьрда тахьуй квелай
нарази!
Куьн Мирзедин насигьатдал
хьухь рази!
И дуьньяда чал чан гъайид
диде я!

ЦIийи хуьр

Ашукь КУЬРЕВИ

Явакьандиз

Эй, явакьан, кIвалах такIан,
ГъуьнтIуьник вун хьанвай папан,
ПичIи яз кьил, гафар кьакьан,
Вун акун са гуж жедачни?

Гьукуматди хуьда лугьуз,
Дуьньядин гьал чида лугьуз,
"Ви вацIу хар гъида" лугьуз,
Вав рахун са гуж жедачни?

КIвалахайтIа, рекьиз кичIез,
Къизилдин вахт гьайиф текъвез,
БашкIулдин мес рекъиз кичIез,
Вав кукIун са гуж жедачни?

Гьикьван хьуй ваз ички ширин,
Пен хуьз хквез са жугъунин,
Хкатайла дестек кIвалин,
РикI дакIун са гуж жедачни?

АтIайлахъди папан чара,
КукIуьчни цIай рикIин хура?
Чан аламаз хутаз сура…
РикI хъкьун са гуж жедачни?

Туширла ваз велед масан,
Куьз кутуна вуна хизан?
Течир касдихъ я пис, хъсан
Уьмуьр тухун гуж жедачни?

ЧIаларбандиз

Эй чIаларбан, гьикьван хьуй вун
Масабурун цIар чуьнуьхиз.
КIанзаватIа эцигиз вал,
Ваз устаддин тIвар чуьнуьхиз.

Арабадал кьамир къуьрер,
КIев жеч элдин япар, вилер,
Жув арифдин кьамир тегьер
Ашукьдивай тар чуьнуьхиз.

Ви акьул ваз акваз пара,
Твамир тIун жув сивее-сара,
Хьайи чIавуз уьзуькъара
Жедач чIуру кар чуьнуьхиз.

Масадан чIал ийиз аруш,
ЯцIу мийир на ви каруш,
Ви намусдал алкIиз кьуруш,
Амукьда вун пар чуьнуьхиз.

Каспийск

Уьмуьрдив ацIай эсер

(“Кьве дидедин хва” повестдикай)

ЦIийи КТАБАР

Мерд АЛИ

И йикъара чи гъилиз икьван чIавалди вичин тIвар са акьван машгьур тушир автордин - Сардар АБИЛАН (МЕЖИДОВАН), вичи къейднавайвал, документрин бинедаллаз кхьенвай повесть (ам ктаб яз Дербентдин “Типография - М” ООО-ди чапнава) агакьна. Автор чаз фадлай машгьур шаир ва педагог Абдурагьман Межидован хва тирди чир хьайила, шаксуз, адан ктабди чи фикир генани артух вичел желбна.

Ич ичин тарцивай яргъаз аватдач, гьавайда лугьузвайди туш. И сефердани гьакI хьана. Шаирдин хва гьа буба хьтин арифдарни, суьгьбетчини, манидарни, мугьманпересни, уьмуьрдал ашукь художникни тирди чир жезва. Анжах Сардар Абила шикилар (суьретар) рангаралди ваъ, михьи лезги художественный чIалалди чIугвазва. И кар гьа ктаб ачухна кIелайвалди, сифте чинилай башламишна, раиж жезва. Зун ада рангарал рикI алай аял хьиз желбна ва саки са нефесдалди ам кIелизни ацукьна. КIелиз-кIелиз, ада зун хиялралди чи лезги хуьрера, абурун гуьзел мензерайра, куьчейрани кIвалера, кимерални демера, мелара, ара-ара инсанар кьисметди акъудзавай яргъарани (Афгъанистанда, Туркестанда, хейлин чи меркезрани) къекъуьрна. Виринра автордиз гьиссерални гьерекатрал, вакъиайрални алакъайрал звал алай, датIана гьерекатда авай уьмуьр аквазва. Хайивални тахайвал, мукьвавални яргъавал, кIанивални такIанвал, къайивални чимивал, дявени ислягьвал, ватанни гъурбат, сидкьини фашалвал, дугъривални иблисвал, табни халисанвал ва икI мадни гьиссер веревирддай, рикIик абур кужумиз, жувни гьа повестдин вакъиайрин са иштиракчидиз элкъведай мумкинвал гузва. Им, са шакни алачиз, автордин устадвилин, бажарагъдин кьетIенвилин гьакъиндай хабар гузвай делил я.

Гьикаятдин эсер ятIани, ада лирикадиз хас тIебиатдикай суьгьбетзавай, инсандин руьгьдин гъалаба къалурзавай, винелай садлагьана таквадай къенепатан жалгъаяр, алакъаяр ачухарзавай, гьакьван фикир желбзавай чинар гзаф гьалтзава. Им устадвал я!

Мад са кьетIенвал ам я хьи, повестда саки гьар са вакъиа шикилламишна, эвел ва эхир авай уьмуьрдин сегьнеяр хьиз ганва. А сегьнейра диалогри гзаф чка кьунва. Ара-ара игитрин монологрини, абурун рикIяй физвай хиялрини, устадвилелди тамамарзавай манийрини, теснифзавай шиирини фикир желбзава. И жигьетдай повесть документрилай гзаф автордин вичин биографиядиз мукьва тирди аквазва. Кьилин игит Абид шаир ва гьикаятчи, аскер ва студент, эхирни, хуьруьн кимик еке пай кута звай, вичиз гьикьван азабар, къакъатунар акунатIани, лигимвал, итимвал хвена, инсанриз ва инсанвилиз къуллугъзавай Абил тирди чир жезва.

Ктабдиз кхьенвай сифте гафуна адан автор, яшлу педагог Зиятхан Къарахановани къейднава: “Ам (Сардар Абил-М.Ж.) аял чIавалай та вичиз мехъер ийидай йикъалди вири гьерекатрин, крарин юкьва аваз чIехи жезва, бахтлувилин суракьда аваз, яшайишдин четин уламрай дурумлудаказ виликди физва”.

Им акI лагьай чIал я хьи, Абидан патарив гвай кьвед ва пуд лагьай дережадин игитри (ибурук адан гзаф туьнт хесетрин, амма гьахълувал кIани буба Рагьманан, хайи ва тахай дидеяр тир Имаятанни Хануман, яшлу камаллу кас тир чIехи буба Межиданни хейлин маса ксарин -хуьруьнвийрин ва багърийрин къаматар, суьретар акатзава) кьиляй-кьилди лишанламишзава, адан руьгь, психология, кьатIунар, амалар, алакьунар арадал гъиз ва тербияламишиз куьмек гузва. И жигьетдай повесть гьакъикъи уьмуьрдиз гзаф мукьва я, кьилин игит арадал атунин рехъ тIебии шартIара, къундармаяр галачиз, ачухарзава.

Чи фикирдалди, Сардар Абила вичин повестда лезги гьикаятдин устадар тир Межид Гьажиеван, Къияс Межидован, Буба Гьажикъулиеван, Гьаким Къурбанан ирс ва адетар цIийи шартIара давамарзава. И кар раиж ийизвай са чIук чна и чина куь фикирдиз гъизва.

Къейд ийиз жеда хьи, лезги гьикаятдиз цIийи къуват, цIийи руьгь ва тIвар атанва - Сардар Абил! И кар чна тебрикни ийизва.

Багьа тIвар

(Повестдай чIук)

Диде, Буба, Бала ва Ватан -
Виридалай зурба я зи девлет.
Нефес, вилерин ишигъ, зи чан
Куьн паталди гуда за, гьелбет.

(Сардар АБИЛ)

...КIвалин чилел экIянавай рухунал кIвачер гадарна дишегьли ацукьнава. Ада агьузардин ванцелди “Дидедиз” мани лугьузва ва метIел кьунвай аялдиз шуьшедай нек гузва. Адан патав, кьелечI хъуьцуьгандал, кьве йиса авай хьтин эркек аял ацукьнава. Ам гагь вичин гъиле авай нинидихъ галаз къугъвазва, гагь мани лугьуз вилерилай накъвар кIвахьзавай дидедин перишан чиниз тамашзава. Садлагьана дакIар гатай ванци абур уяхарна.Дишегьли, вилин накъвар гъиле гьатай пекинив михьна, аялни къужахда амаз, кIвачел къарагьна.

- Имаят, вун кIвале авани, я руш? - къецелай дишегьлидин эвердай ван атана. - Аял къецел акъуд кван, я руш, чла акьалт тавурай!

Имаят, аялдин далудихъ са пек вегьена, къецел экъечIна.

- Квез саламалейкум, зи вах! - ракIарихъ, мехъерин шейэр авай хьтин чIехи чемодан далудаллаз, са дишегьли акъвазнавай.

- Алейкумсалам, Гьуьруь вах! Ша, ша кIвализ гьахьа, - Имаятаз вичин хайи вах акур кьван шад хьана. Мугьман, кIулал кутIуннавай чемоданни аламаз кIвализ гьахьна. Имаята, адан гуьгъуьналлаз хъфена, аял хъуьцуьгандал эцигна, дишегьлидиз чемодан авудиз куьмекна, ахпа кьведни гарданра гьатна.

- Квез бицIи руш мубарак хьуй. Бахтар авай руш хьурай, диде-бубадиз вафалу, яргъи уьмуьрар авай руш хьурай! Ви кьве балани бахтлу хьурай! - Гьуьруьди Имаятаз мад са темен хгана. - Ви рикIни шад хьурай, чан Гьуьруь! Авай са хциз мад са вахни хъхьана, ви мурадарни кьилиз акъатуй! - дишегьлийри сада-садаз хийирдин дуьаяр авуна.

- И иер рушан тIвар вуж я? - Гьуьруь аялдиз гьалт хьана килигна.

- Адаз тIвар вуна руфунамаз гайиди вуч тир, я чан вах...

- ФатIимат?!

- Эхь, эхь, ФатIимат я. Ви дидедин тIвар мад дуьньядал хтана, чан вах.

- ФатIимат! Я чан диде! - Гьуьруьди аял къужахда кьуна, теменрив ацIурна. - Я Аллагь!.. Вун Аллагьди гьамиша шадаррай. Зун декьена амукьайтIа, ви балайрин мехъерриз за хкадардай кьуьлер ийида, - лагьана, Гьуьруь са декьикьада фикирри тухвана. Адан рикIел дидеди вичиз рекьидалди са тIимил вилик лагьай гафар хтана: “Чан руш, зи тахсир туш, белки, ви кьисмет гьахьтинди я жеди. Вун тахай дидедал аватун мумкин я. Ваз зегьметар аквада. КIвачи чил кьадалди, жув-жуван хсуси кIвале жедалди, вири зегьметар эха. Аллагьди ваз гурай, ви хизан хьана, рушбала хьайила, зи тIвар жуван патав хкваш. Ваз зун мад и дуьньядиз хтай кьван шад жеда. Адакай ваз хайи дидедикай кьван кьадай чка жеда”...

Амма Гьуьруьдивай дидедин тIалабун кьилиз акъудиз жезвачир. Авай са хцин цIукьуд йис хьанвай. Кьур-кьур аял чIур жез, кьвед лагьайди арадал къвезвачир. Эхиримжи сефердани, руфунавай аял хуьз больницада къатканвайла, Имаят са вацра кьван адаз юлдаш хьана. Гьа чIавуз Гьуьруьдини Имаята сада-садаз чпин вири сирер ачухна. Имаята хадалди са варз амаз, Гьуьруьдин аял чIур хьана.

- Чан зи вах, эгер ваз руш хьана хьайитIа, кIвалевайбур рази жез хьайитIа, тIвар ФатIимат эциг. Вун заз хайи вах кьван кIан хьана, - Гьуьруьди хъфидайла, Имаятан гардан кьуна, тIалабнай.

- Зун бамишармир, я чан вах. Вун гьеле жегьил я, диде ви кIвализ хкведайвал са зегьмет чIугун хъия, - лагьана Имаята, ракьун тIвалар хьтин яхун гъилерив чукьвенвай вичин гардан азадна.

Имаята чпин кIвалевайбурни, руш хьайитIа, адал ФатIимат тIвар эцигиз гьазур хьанвайди Гьуьруьдиз лагьанач. Къуй вичин тIалабун хьиз хьурай, шад жедай кар я, фикирнай ада.

Имаятаз руш хьанвайди ва адал ФатIимат тIвар эцигнавайди хабар хьайи Гьуьруь, аялдиз алукIдай затI-матI, пек-лек, шекеркъенфет къачуна, фу-шуьре чрана, чемодан ацIурна, атанвайди тир.

Дишегьлияр, чилел хъуьцуьганар вегьена, ацукьна. Сада-садавай дерди-гьал хабар кьаз башламишна. Имаятан чина серин авайди Гьуьруьди атанмаз кьатIанвай. Белки, аялдин тIалар кума жеди, хиялна, артух фикир ганач.

- Имаят вах, вуна захъай са вуч ятIани чуьнуьхзава. РикIе вуч аватIа ачух вучиз ийизвач? - Имаятан секинсузвал акурла, эхир хабар кьуна Гьуьруьди.

Имаятан вилер гьасятда накъварив ацIана. Гьа и арада чилел чукьни тийиз ацукьнавай аял кIвачел къарагьна, татаб жезвай камарал атана, дидедин къужахда гьахьна.

- Гишин хьанани, чан хва Абид? Исятда за ваз тIуьн гуда, гьелелиг идахъ галаз къугъуг, - лагьана, Имаята аялдин гъиле нини вугана, вичин ихтилат давамарна:

- Валлагь, чан вах, заз ахъайизни кIанзавач, ахпа вазни ахъай тавурла, за низ рикIин дердер ахъайин? Зи чанда эхдай аман амач. Заз и кIваликай дустагъ хьанва. Заз балаяр бахтсуз жез кичIезва, - Имаятан вилерилай сад хьиз кьве нагъв аватна. Къужахдавай аял дидедин чиниз килигна, ада шехьиз кIанз пIуз кIватIна.

- Хьана, хьана, чан вах, жуваз гуж гумир! РикI чIугуна яхъ. ТахьайтIа дишегьлидин уьмуьр кьве къанди я. Секин хьухь, Имаят вах! - Гьуьруь адан рикIиз майдан гуз алахъна. - Къе метIел куркурар хьтин кьве балани атанвай куьн виридалай бахтлу инсанар я. ЧIуру фикирни кьилиз гъимир. Ви итимни писди туш, кIвал-югъни ава. Квез мад вуч бес жезвач?

- Эхиримжи вахтара зи чара итимдин гъиляй атIанва. Хъвана, пияндиз хквез, ада заз герек авачир гафар лугьузва. Ни адан япара чIуру ванер твазватIа, заз чидач. Са карни авачиз кIвале къал твазва. Накь лагьайтIа, ви кьве гурцIулни гваз зи кIвалерай квахь, заз вун ахквадай вилер амач, эвер це жуван стхадиз, за некягь алудзава лагьана экъечIнавайди я. Вуна лагь кван, я чан вах, и аялар за гваз атайбур яни? Я диде амачир, я буба амачир зун ибур гваз гьиниз фирай? - Имаятан шел винел акъатна. Къужахдавай аялди шехьуник вичин пайни кутуна. Гзаф эхиз алахънавайтIани, Гьуьруьдин вилерилайни накъвар авахьна.

- Я чан вах, Рагьман акунрай хъсан инсан хьиз аквада! Вуна адаз куркурар хьтин кьве балани багьишнава. Вавай мад вуч кIанзава? Белки, адаз масад гьатнаватIа?

- Чидач. КIвале гьамишанда къал ава. Зак квачир тахсирар кутазва. Зун и кIвале амай кьван вахтунда вич иниз хквен хъийидач лагьана экъечIнавайди я. Фикирар ийиз шехьдай кьван зи хурудавай некни кьуранва.

- Бес адаз диде-бубади чукьни ийизвачни?

- Ада садазни яб гузвач. Чидач птикар авур кас аватIани. Вич атай чкадиз хъфирай, я колхоздин багъда, я сала пер-керки ягъиз тежер свас чаз герек туш. Аялар за калин нек гуз хуьда лугьуз, кьелитIди зал къаридин гафарни агакьарнава. За адакай са кьадай чка жедатIа лагьана фикирнавайди тир.

Кьве дишегьли рахунрик кумаз, ФатIимат ахварай аватна, шехьиз башламишна. Имаята, тадиз къарагьна, кьиликай гъил кутуна, явашдиз хкажна, аял къужахда кьуна. Ахпа кьезил камарал кIвале къекъвез башламишна. Са арадилай гьаятдай сифте кицI элукьзавай, ахпа итимрин рахунрин ванер атана.

- Ваз мугьманар къвезва, Имаят. Жуван чиниз са тIимил къайи яд кьванни ягъа. Ви ишехьнавай вилер яру хьанва, - Гьуьруьдикни теспачавал акатна.

Къецелай рахаз-рахаз къвезвайбур дакIардихъ агакьна. Имаятаз абурун арадай вичин стха Мурадин чир хьана. Ам Рагьмана агакьарнавай хабардал атана акъатнавайди тир.

- Аман, бахтсуз хьана зи балаяр! - гьарай акъатна Имаятай. Ам, са гъили шехьзавай аял хурухъ чукьвена, муькуь гъили ценцик ккIанвай Абид вичихъ агудна, ацукь хьана...

Шикил ягъайди - Гь. ИСАЕВА

Гьуьрметдивди рекье туна

Мердали ЖАЛИЛОВ

Фад-геж, саки гьар садан кьисметдиз и югъ къведа.

И йикъара чи яшлу юлдаш, къелемдин устад-писатель ва публицист, Дагъустан Республикадин культурадин лайихлу работник, Гь.Гьажибегован ва М.Гьажиеван тІварарихъ галай премийрин лауреат, хизандин кьил, хтулринни птулрин сагьиб хьанвай чІехи буба КАЗИМОВ Казим Мегьамедшерифовични чна чІехи гьуьрметдивди, амай уьмуьрда ял ягъиз, рекье туна.

Ихтилат яратмишзавай инсандикай физва. К.Казимован гьиликай, неинки саки 35 йисуз газетдин къуллугъчи яз, цІудралди хъсан очеркар, зарисовкаяр, критикадин макъалаяр, рекьерин къейдер, фельетонар, ялавлу хабарар, муштулухар, гьакІ кІелзавайбурун патай еке разивал гъайи гьикаятдинни драмадин, литературадин критикадинни шииратдин хейлин эсерар хкатна. И жергеда **"Имамали-Бег" роман, "Девирдин къван", "Хважамжамдин къужахда"** повестар, **"Дидедин намус"** драма, **"Дяведин аялар"** эссе, документрин бинедаллаз кхьенвай **"Ракьун варар", "Кеферпатан гъед", "Изумрудар"** ва маса ктабар ава. **"Ялахъ-наме"** ктабдикай чун гьеле рахазвач. Ам писателди вичин ватанэгьлийриз бахшнавай кьетІен шей я. Куьрелди, К.Казимова вичин уьмуьрда (и мукьвара чна адан 79 йис тамам хьунни къейдда) лезги гьикаят, публицистика, драматургия, литературадин илим - санлай чи умуми медениятдин, чІал виликди финик квадариз тежедай пай кутунва.

И кар и мярекатдал рахай вирибуру къейдна.

Газетдин кьилин редактор А.У.Саидова К.Казимовакай газет патал "чІехи хва" хьайиди рикІел хкана, ада чи лап хъсан журналистрин ирс давамарна.

Кьилин редактордин заместителар тир Ш.Шихмурадовани Д.Бейбалаева К.Казимовахъ галаз санал кІвалахун гьикьван бегьерлу, къулай ва регьят тиртІа рикІел хкана. Гьакьван хуш келимаяр чІехи юлдашдин тІварцІихъ чараринни социальный месэлайрин рекьяй отделдин редактор А.Гьамидова, политикадин отделдин редактор Н.Ибрагьимова, корреспондентар тир Х.Шайдабеговади, Ш.Гьажимирзоева лагьана, кІусни дамах, лавгъавал гвачир, вичихъ галаз гьихьтин месэладай хьайитІани рахаз жедай, куьмек кІанидаз куьмек гуз гьазур инсан, пешекар тирди къейдна.

И цІарарин автордиз К.Казимов гьеле ам газетдиз къведалди, алатай асирдин 70-йисарилай, "ЦІийи дуьнья" газетдин чинра эсерар чап ийиз, чизвай. Йисаралди адан журналиствилинни писателвилин, шаирвилин бажарагъ винелди хкаж хьана. Иллаки "Коммунист" газетдин (гила "Лезги газет") редакцияда кІвалахуни адан кьатІунринни алакьунрин дуьнья гегьеншарна, вич лигимарна. Гьа и карди ам лезги кІелзавайбуруз машгьурни авуна. Ахьтин журналистар арадал атун патал цІуд йисар - тамам девир герек жеда.

Вичин кьисметдикай гзаф марагълу рахунар агъсакъалди вичи авуна. Аял яз, кьилел буба аламачиз, Ватандин ЧІехи дяведин залум йисарал ацалтай адан кьисмет етимвиле гьатнатІани, Советрин гьукуматдин гьакъикъатди, уьмуьрда гьалтай кьван хъсан инсанри адаз, авайвал лагьайтІа, руьгьдин гьаким жедай мумкинвал гана. Жегьилзамаз ада хуьр, халкь патал гзаф крар авуна: хуьруьн клубда, Советдин секретарвиле, председателвиле, школадин директорвиле кІвалахна. Ада хуьр хкажна, хуьруь - ам. 1979-йисалай инихъ лезги халкьдин авай са чІехи газетда, гьа са отделда къуллугъна. Ина адаз кІвал-югъ кутадай, вичин бажарагъ виликди тухудай, аялар, хтулар, птулар хкаждай мумкинвал гана.

Лезги ватанда ам тефей, адаз такур пІипІ бажагьат ама. Амма яшари, сагъ ламвили чпин кар аквада. Гила рехъ жегьилри давамарун лазим я. Ахьтин жегьилар, адавай тежриба къачурбур редакцияда къе са шумуд кас ава. Абурук К.Казимован вичин руш, хтуларни ква.

Вичин гьиссер К.Казимова шиирдалдини лагьанва:

Куь арадиз аватнай зун,
Дуьнья акур инсан яз.
Квев гьар садав агатнай зун,
Гьуьрметлу яз, гьейран яз.

Руьгь нурлу тир ватандашрин
Хизанда заз бахт хьана,
Ашкъи-гьевес зи юлдашрин
Зун хкажай тахт хьана.

Хайи халкьдин руьгьдиз къуллугъ,
Руьгь экуь яз авуна.
Зи цІарарин гурлу шадлух
Туна даим тавуна!

Айрутмиш хьун залан дерт я,
Дава-дарман авачир.
Зун гагь секин, гагь зун перт я,
ЦІай хуьз руьгьдин къула чи!..

Югъур хьурай, чи гьуьрметлу дуст! Ял ягъа, яратмиша мадни яргъал йисара! А рекьяй вахъ чирвилерни, тежрибани бес кьадарда авазва.

Чун гьи чкадал атанва?..

Шагьабудин ШАБАТОВ

Лезгийрихъ вири девирра, чил хуьз эгечІ, чІал хуьз экъечІ лугьуз, макъамда халкьдик руьгь кутур шаирарни регьберар гзаф хьана. Миллет садзавайди, шаксуз, чІал я. Ам чаз ата-бубайрилай атанвай, са затІунивни гекъигиз тежедай аманат я. Лугьуда хьи, чІал гьар са инсандив дидедин некІедихъ галаз агакьзава. Зи фикирдалди, гьакъикъатдани, гьа икІ я. Мисал яз къачун чна кьве аял: сад - лезгидин, муькуьди - урусдин. Урусатда санал хана, сад хьтин шартІара чІехи хьана, са мектебдани кІелзава. Абуруз урус чІалалай гъейри, маса чІалар чизвач. ГьикІ ятІани, абур кьве дуст, гатун вахтунда ял ягъиз, лезгидин мукьва-кьилийрин патав лезги хуьруьз хквезва. Ина са куьруь вахтунда лезгидин аялдиз чІал чир жезва, муькуьдаз - ваъ. И карди мад сеферда чІал гьар са миллетдин ивидик квайди тестикьарзава. Мад са мисал. "Гатфарин цІерид легьзе" фильмда Штирлица Катядивай, аял хадайла, "мама" лагьана гьарай тавун кІевелай тІалабнайтІани, ахьтин пешекар разведчик ягъалмиш хьанай. Вичиз хабарни авачиз, адан сивяй "мама" гаф акъатнай. И кардини винидихъ гъанвай месэладин керчеквилин патахъай шагьидвалзава. Яраб чІалаз вафалу тушир, чІалал ашукь тушир инсанар аватІа? Заз чиз, инсанар гьар жуьре ава: садбуруз хайи чІал чандилайни багьа я, адал леке гъайиди адаз душман я. Масадбуруз са къайгъуни жедач.

Чи бубаяр уьтквем инсанар тир. И кар чаз абуру чал михьи гьамга хьтин чІал агакьарунайни аквазва. Амма, гьайиф хьи, эхиримжи вахтара чи чІал тежер кьван хирде хьанва! Кьилин себеб ам я хьи, хайи чІалал машгъул пешекарри, алимри дидед чІалаз, лезги чи халкьдин медениятдиз, тарихдиз са артух фикир хгузмач. Мисаларни гъиз жеда. Аллагьдиз шукур хьурай, гила кьванни, чІал квахьунин къурхулувал авайди гьисс авуна, ам хуьн патал къайгъуяр чІугвазвай кьегьалар майдандиз акъатзава.

Алай вахтунда чаз аквазва, дуьньядал алай гъвечІи халкьарин чІалар терг жезва. Лезги халкь гъвечІиди туштІани, чи чІал Ирандин шагьривай, туьркверин султанривай, арабрин халифривай бамишиз хьайиди туш. Гила вуч жезва? Алпан вилаятда санал яшамиш хьайи халкь кьве патал паюни ва къецепатан, къенепатан чІуру ниятар авайбурун таъсирдик акатиз, зайиф жезва. ЧІал "нугъатриз" пайзавай къуватарни пайда жезва. Вилер аваз, такун чаз айиб я. Сулейман-Стальский районда лезги чІал хуьниз, чируниз ва вилик тухуниз талукь серенжемар гзаф кьабулзава. Райондин кьил Нариман Абдулмуталибова и кардиз кьетІен фикир гузва. Кьилди къачуртІа, 2012-йисан 28-майдиз райондин собранидин депутатрин сессиядал кьабулай "2012-2020-йисара Сулейман-Стальский райондин сергьятда хайи чІал хуьн ва вилик тухун" - программа уьмуьрда кардик акатуни вири районэгьлийрик ашкъи, гьевес кутунай. Районда сад-садан гуьгъуьналлаз пуд сеферда чІал чируниз, ам вилик тухуниз талукьарнавай районрин уртах конференцияр кьиле тухвана. Конференциядин материалар кьилдин ктабар яз чапдай акъудна. Абурукай муаллимри, аялри, чІалал кьару гьар са касди менфят къачузва. Гьар йисуз школайра, библиотекайра чІалаз талукь мярекатар кьиле тухузва. ЧІал херде ийизвайбуруз туьнбуьгьзава. Нетижада гьар са кас, жезмай кьван маса чІалан гафар кутан тийиз, михьи лезги чІалал рахаз алахъзава.

Алай вахтунда алимри тестикьарзавайвал, Дагъустандин шегьерра 90 процент аялар, чпин чІалар чин тийизвайвиляй, урус чІалалди рахазва. И кардай абуру сифте нубатда аялрин диде-бубаяр тахсирлу ийизва, гьикІ лагьайтІа, абур хизанра хайи чІалал рахазвач.

ЧІал хирде ийизвайбуруз туьгьмет авун яз, дегь девиррилай шаирри гзаф шиирар кхьенва. Заз и макъалада гъепцегьви **Исмихан КЪАДИМОВАН "Вот, юлдашар"** шиирдай агъадихъ галай цІарар гъиз кІанзава.

Адет ава дад гун патал хуьрекдиз
Кьел хъивегьдай, эгер пара шит ятІа.
Маса чІални къачу жуван куьмекдиз.
Эгер ви чІал гафаралди кьит ятІа.
Туш эхир, чи чІал гафаралди я шит,
я кьитІ.

Зун **Абдулбари МАГЬМУДОВАН "Туьтуь къушдал", Байрам Салимован "Асиятан жалобадал"** акъваздач.

Лезгийрин чІехи пай хуьрера, районра кьиле тухузвай мярекатра урус чІалалди рахазва ва идалди бязибуру халкьдиз чпин "савадлувал" къалурзава. Туьнбуьгь авурла лугьузва хьи, гуя урус чІал гьукуматдин чІал я, "делопроизводство", яни чарар-цІарар, крар идара авун, бажармишун гьа чІалалди хьун лазим я. Я гьуьрметлубур, лезги чІални гьукуматдин чІал тушни? Гьа чІалалдини крар идара ийидай ихтияр авайди я чаз. 1997-йисуз Москвада чапдай акъатнавай "Лезгинский язык" ктаб кІела, ана 16-чина чи чІалан ихтияррикай, кьетІенвилерикай ачухдиз кхьенва.

ЧІал хирде тавун патал заз са шумуд теклиф гуз кІанзава. Ясли-бахчайра аялриз лезги чІал чирин, гужуналди кІвачел акъвазнавай аялдал урус чІалалди шиирар, рахунар илитІ тийин. Аял чІавуз чир хьайи чІал адан бейнида эбеди амукьда. Урус чІал адаз гележегда вич вичелай чир жеда. Уьмуьрди чирда! Европадин, Прибалтикадин гзаф уьлквейра чкадин чІал чин тийизвай са касни кІвалахал кьабулзавач, гила Россиядини ахьтин закон кьабулнава, чиниз кІвалах ийиз къвезвай къецепатан "мугьманар" ам чируниз мажбур жезва. Лезгистандани, вуж кІвалахал эцигиз хьайитІани, адаз лезги чІал чизвани, чизвачни ахтармишун чарасуз я. Са вахтунда Имам Музамудинович Яралиева районда СтІал Сулейманан шиирар течир кас кІвалахдилай алудда лагьайла, вири къуллугъчияр чІехи шаирдин ктабрин суракьда гьатнай, адан шиирар чириз эгечІнай.

Гьелбетда, чІалакай гзаф кхьиз жеда, амма са гъвечІи макъалада адан манадикай лугьуз хьун четин я. Лезги чІал дуьньядин чІехи халкьарин чІаларихъ галаз сад хьиз эбеди амукьдайдак за умуд кутазва. ГьикІ лагьайтІа, югъ-къандавай, йис-сандавай чи чІалаз кьарувал авайбурун кьадар артух жезва.

Дерин манадин гафар

✓ ***КІанивал - им къимет авачир багъиш я. Им тек са шей я чалай багъишиз алакьзавай, вири уьмуьрда вав гумукьзавай.***

Л.ТОЛСТОЙ

✓ ***КІанивал кьиникьилай ва кьиникьин къурхулувилелайни къуватлу я. Анжах гьада, анжах кІанивили хуьзва ва уьмуьр гьерекатдик кутазва.***

И.ТУРГЕНЕВ

✓ ***Гьуьрметдиз сергьятар ава, гьа са вахтунда муьгьуьббатдихъ абур авач.***

М.ЛЕРМОНТОВ

✓ ***КІанивилин хирери гьамиша кьиникьал гъизвачтІани, абур садрани сагъни хъжезвач.***

Д.БАЙРОН

✓ ***Бубадилай вичин веледар патал алакьзавай виридалайни хъсан кар - им абурун диде кІан хьун я.***

Т.ХЕСБЕРГ

Мугьманвиляй хтана

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

Францияда, Австрияда ва Германияда мугьманвиле хьайи гьукуматдин вокально-хореографический манийрин ва кьуьлерин "Дагъустан" ансамбль ватандиз хтана. И ансамблдин художественный руководитель Дабай Дабаева хабар гайивал, ЮНЕСКО-дин 70-йисаз, Яран сувариз талукь мярекатар тухузвай Франциядиз, Германиядиз, Австриядиз 2015-йисан 23-мартдилай 30-мартдалди "Дагъустан" ансамблдиз теклифнавай.

24-мартдиз Европадин культурадин меркез Парижда авай ЮНЕСКО-дин штаб-квартирада сифте концерт хьана. 26-мартдиз Германиядин чIехи шегьеррикай сад тир Кельнда, 28-мартдизни машгьур Моцартан ватан Венада концертар гана.

Париждилай гьуьгъуьниз Яран суварин мярекатар Кельнда давам хьана. Ина сувар Юнус Эмредин тIварунихъ галай ТЮРКСОЙ ва Туьркия чирунин центрадихъ галаз тешкилна. Париждай Кельндиз 12 сятинин рехъ атIанвай 14 уьлкведин 80 артистди, галатунизни килиг тавуна, немсерин тамашачийриз гурлу концерт къалурна. Вечердин эхирдай къешенг милли пек-партал алай рушари тамашачийрин вилик суварин паяр - кузвай жуьреба-жуьре рангарин шемер, рангар янавай какаяр ва кьурурнавай яр-емиш алай синияр гъана.

Европада Яран сувариз талукьарнавай эхиримжи концерт Венада императордин Хофбург тавханада гана. Залда Юнуман Институтдин президент Эмре Хаят Девелиди агъзурдалай виниз тамашачияр тебрикна ва лагьана: "Навруз виридуьньяда тIебиатдин къуватрал чан хквезвай, гьар са шей уях жезвай, цIийи уьмуьр арадал къвезвай вахт я. Инсаният патал ам кашай, мекьяй, кесибвиляй акъатунин ва кичIевал, ялгъузвал алатунин лишан я".

Концерт башламишдалди са шумуд сят вахт амаз Венадиз атанвай артистрик юкьван асирдин къеледин гуьрчег архитектуради шадвал кутазвай. ТЮРКСОЙ-дин уьлквейрай атанвай артистри туьркверин надир яратмишунрин 20 нумрада тамашачийриз туьркверин и кьил - а кьил авачир жуьреба-жуьрвал къалурна. Бажарагълу сегьнечи Арман Нурмухаматулиди концертрин асул мана ачухарзавай. Алтайдин "Алтам", къиргъизрин "Сымбат", Тувадин "Саяна" ансамблри къалурай нумрайри тамашачийриз туьркверин негъилрик жедай къаматрин алем ачухна.

Гатфарин хуш цIверекIрин макьамар Азербайжандай атанвай кьуьлерин "Дженги" дестеди ва солистар тир Али Гулуева, Хаял Аббасова, Татарстандай атанвай чIагъанчи Айдар Валеева, Башкириядин этно-рок "Аргымак", Къазахстандин "Асылым" дестейри, Айжан Жунисовади ва масабуру тамамарна. "Дагъустан" ансамблдин гьиссер хкаждай кьуьлер тамашачийри гурлу капар ягъуналди къаршиламишна.

Малум хьайивал, "Дагъустан" ансамблдиз 18-25-майдиз Туьркиядин Анкара шегьерда кьиле тухудай "Жегьилрин ва спортдин международный фестивалдиз" теклифнава. Вьетнамдин культурадин министерстводин векилди ансамблдивай Ханой шегьердиз мугьманвиле атун тIалабна.

"Заз концерт гзаф бегенмиш хьана. Иллаки Дагъустандин жегьилри тамамарзавай далдамрин шоу. Заз ибур вири сифте яз аквазва. Абуру рикIелай алат тийидай гужлу гьиссер туна", - лагьана Вьетнамдин тамашачи Соня Кляйбиха.

Бажарагълубурун форум

ЧИ КОРР.

Дагъустандин педагогикадин кадрийрин пешекарвал хкаждай институтдин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, республикадин вад школьникди Вирироссиядин **"Гележегдихъ кам"** форумдин нетижайралди международный выставкайра ва форумра иштиракда. Дагъустандин регионрин паюнин делилралди, Вирироссиядин "Гележегдихъ кам" форумдиз республикадин образованидин идарайрай 5 ученик теклифнавай. Абурукай 3 кас форумдин призерар хьана. Вадазни жуьреба-жуьре международный выставкайра ва форумра иштиракдай ихтияр гана, - къейдзава ДИПКПК-дай.

ИкI, Махачкъаладин 14-нумрадин школадин ученик Мустангер Шапиеваз информатикадай проект хуьнай 2-дережадин диплом (2-чка), "Акьуллу машинар, интеллектуальный къурулуш ва робототехника туькIуьр хьун", "Илимдин гъвечIи модель" номинацийрай илимдинни ахтармишунрин кIвалахдай къазанмишай чIехи агалкьунрай Европадин "ЭКСПО-НАУКА" выставкада иштирак авун патал диплом гана.

Къизилюрт райондин Султанянгиюрт хуьруьн школадин ученик Валерия Тарасевичаз технологийрай проект хуьнай 2-дережадин диплом (2-чка), модельеррин ва дизайнеррин милли фестивалда гъалиб хьунай диплом, "Дагъустандин халкьарин адетар хуьн" номинациядай гъалибвилин диплом гана. Адаз гьакIни Лондонда международный жегьилрин илимдин форумда иштирак авун патал направление ганва.

Махачкъаладин 39-нумрадин гзаф профилрин лицейдин ученик Исмаил Газалиева физикадай проект хуьнай 3-дережадин диплом (3-чка) ва Тайванда международный выставкада иштирак авун патал направление къачуна. Арсанали Насрулаеваз (республикадин гзаф профилрин лицей) хурудал гьалддай значокни галаз "Жегьил ахтармишунардайди" диплом ва Техас штатдиз (США) проектрин конкурсда иштиракдай ихтияр авайди тестикьарзавай направление гана. Руслан Базаева (Махачкъаладин 39-нумрадин гзаф профилрин лицей) США-дин Аризона а штатда ачухдай международный илимдинни инженерный выставкадиз направление къачуна.

Вири ученикриз Вирироссиядин "Гележегдихъ кам" форумдин сертификатар, рикIел аламукьдай ктабар, абурун илимдин руководителризни сертификатар ва проектар хуьнин мярекат кьиле тухвай вузрин патай чухсагъулдин чарар гана.

Москвадин дизайндин ва технологийрин госуниверситетди Дагъустандин школьникри гьар йисуз форумда иштирак авун ва абурун агалкьунар кьетIендиз къейдна ва командадиз "Пешекарвиляй ва жегьил ахтармишунардайбур тербияламишунин ва гьазурунин карда хъсан къайкъударвиляй" ядигарарни галаз диплом гана.

Вирироссиядин форум - выставка "Гележегдихъ кам", - им уьлкведин илимлу жегьилрин кьилин Милли форум ва цIийивилерин майдан я. Агъзурдав агакьна регионрин, шегьеррин ва хуьрерин илимдин рекьяй акъажунрин гъалибчияр тир бажарагълу жегьил ксари форумда иштиракна. "Гележегдихъ кам" программадин хкязавай соревнованияр гьар йисуз, Псковдилай башламишна, рагъакIидай пата, Якутскдин рагъэкъечIдай пата, Мурманскдилай кефердихъ, кьиблепата Махачкъаладив агакьна майданра, - вахтунин 9 поясдин территорияда - кьиле тухузва.

Кар алай проектар - уьмуьрдиз!

Йисан виридалайни хъсан тербиячи

Маида АГЬМЕДОВА

И йикъара Кьурагьрин "Гияр" ясли-бахчада райондин цIусад ясли-бахчадин тербиячийрин арада республикадин образованидин министерстводи 468-нумрадин къарардал асаслу яз **"2015-йисан хъсан тербиячи"** тIвар алай конкурс кьиле тухвана. И конкурсдиз райондин вири ясли-бахчайрин заведующияр атанвай ва гьар са ясли-бахчадай са тербиячиди конкурсда иштиракна.

Конкурсдин жюридин членар райондин образованидин отделдин ИМЦ-дин (информационно-методический центр) начальник **Кьасум АБДУЛХАЛИКЬОВ**, ИМЦ-дин методист **Раиса ГЬАЖИХАНОВА**, Кьурагьрин 1-нумрадин юкьван школадин директор **Гьамид МИСРИЕВ**, Кьурагьрин 2-нумрадин юкьван школадин тешкилатчи **Гуьлуьзар ОРУЖЕВА** тир. ИМЦ-дин начальник Кь.Абдулхаликьова конкурс тухунин кьилин макьсад тербиячийрин кIвалах ахтармишун, акьалтзавай несил тербияламишуниз фикир гун тирди лагьана.

КIирийрин "Мечта" ясли-бахчадин тербиячи С.Гьажимурадовади конкурсда аялрихъ галаз тарс тухузва

Конкурсда иштирак ийиз Кьурагьрин, КIирийрин, КьепIиррин, Кумухърин, Аладашдин, Маллакентдин, Кьуьчхуьррин, Ашарин, Гелхенрин, Хвережрин, Шимихуьруьн ясли-бахчайрин тербиячияр атанвай.

Конкурсда атанвай гьар са тербиячиди, экъечIиз, чпин кIвалах къалурна. Дугъриданни, чаз абуру аялрал чIугвазвай зегьмет екеди тирди акуна.

Конкурсдин нетижаяр кьурла, КIирийрин **"Мечта"** ясли-бахчадин тербиячи **Селимат ГЬАЖИМУРАДОВА** гъалиб хьана, 2-чка кьве тербиячидиз - КьепIиррин **"Улыбка"** ясли-бахчадин тербиячи **Маизат ХАРИЕВАДИЗ**, Аладашдин **"Аленушка"** ясли-бахчадин тербиячи **Рафият СЕЛИМОВАДИ**З, 3-чка-пуд-тербиячидиз, Кумухърин **"Кард"** ясли-бахчадин тербиячи **Индира МЕГЬТИХАНОВАДИЗ**, Шимихуьруьн **"Орленок"** ясли-бахчадин тербиячи **Зарема ЭМИРАЛИЕВАДИЗ** ва Маллакентдин **"Ласточка"** ясли-бахчадин тербиячи **Сабина РАМАЛДАНОВАДИЗ** гана.

Конкурсдин эхирдай Кь.Абдулхаликьова гъалиб хьанвай тербиячи Селимат Гьажимурадовади республикадин региональный паюна иштиракдайдакай лагьана.

Д.Н.ЖАЛИЛОВА:

“Савадлу азарлуяр сагъариз гзаф регьят я…”

Аялрал чпин диде-бубайрилай неинки винел патан акунар, ухшарар, акьуллувал, хизанда къайдадиз элкъвенвай адетар (ва икI мад) къвезва, гьакIни хкянавай пешедал гьалтайлани са кьадар хизанра веледри чпин диде-бубадилай чешне къачузва. ИкI, саки тухумда вири муаллимар, инженерар, юристар, медикар ва икI мад жезвай дуьшуьшар ава. Хизандин и ва я маса пешейрай саки несилар арадал атунихъ хейлин хийирлу терефар ава. Абурукай кьилинди неинки чирвилер, гьакIни чIехидалай гъвечIидал къвезвай пешедин рекьяй зурба тежриба, устадвилин сирер ва виридалайни кьилинди ихьтин хизанра жезвай кьетIен гьава я. Вири и терефрикай заз Махачкъала шегьердин хамунинни венереологиядин азаррин (кожно-венерологический) больницадин духтур ЖАЛИЛОВА Динара Нурмегьамедовнадихъ галаз гуьруьшмиш хьайила чир хьана. Жалиловрин хизанда вири, диде-бубадилай гатIумна, вад кас духтурар, медицинадин илимрин кандидатар я.

И хизанди, медицинадин къуллугъчийри, алимри чи сагъламвал хуьнин кардик чпин еке пай кутазва.

Динара Нурмегьамедовнадин вичин хизанда кьве руш чIехи жезва. Чна умуд кутазва, чIехи хьайила, абуруни чпин дидедилай, адан хизандилай чешне къачуна, духтурвилин пеше давамарда.

Жамиля ГЬАСАНОВА

- **Динара Нурмегьамедовна, куь махсус кIвалахдикай хабар кьадалди вилик жувакай ва куь вири духтурар-алимар тир хизандикай суьгьбет авунайтIа кIанзавай.**

- Зун 1975-йисуз Махачкъала шегьерда дидедиз хьана. Чи ерибине Ахцегьрин хуьряй я. Махачкъала шегьердин 22-нумрадин юкьван школа хъсан къиметралди акьалтIарайдалай кьулухъ, 1990- йисуз, зун Дагъустандин медицинадин институтдик экечIна. Гележегдин пеше гьим хкяда лагьана за яргъалди фикирар авуначир, вучиз лагьайтIа, зи рагьметлу буба Жалилов Нурмегьамед Гьажибегович республикада машгьур хирург, медицинадин илимрин кандидат тир. Гьайиф, ам фад рагьметдиз фена. Диде, Царуева Тамара Велиевна, духтур, дишегьлийрин инфекционный азаррай пешекар, илимрин кандидат, Дагъустандин медицинадин академиядин микробиологиядин кафедрадин доцент, чIехи вах Альбина акушер-гинеколог, медицинадин илимрин кандидат, Дагъустандин медицинадин академиядин акушерстводинни гинекологиядин кафедрадин доцент, стха Гьажимурад онколог-уролог я. Ада республикадин гериатрический центрада кIвалахзава. Хизанда вири духтурар хьуниз килигна, за гьеле аял чIавалай анжах и пешедиз артух фикир гузвай.

1996-йисуз за медицинадин институтдин лечебный факультет акьалтIарна. 2000-2007-йисара Москвада кIвалахна. 2007-йисуз за Москвадин медико-стоматологический университетдин хамунин азаррай кафедрада профессор Ю. Н. Перламутрован гъилик медицинадин илимрин кандидатвилин дережа хвена. Гьа и йисалай за Махачкъаладин хамунинни венерологиядин азаррин больницада врач-ординатор яз зегьмет чIугвазва ва Дагъустандин медицинадин академияда хамунин азаррин кафедрадин ассистентни я.

- **Дагъустанда виридалайни гзаф дуьшуьш жезвай хамунин азарар гьибур я?**

- Гьелбетда, бязи азарар яшамиш жезвай шартIарилай, элкъвена кьунвай тIебиатдилайни аслу жезва. Яни гьар са азардин бинеда тайин тир себеб ава. Чи шартIара хамунин грибковый азарар гзаф гьалтзава. Идахъни жуьреба-жуьре себебар ава. Гьелбетда, гзаф кьадар азарар яшайишдин шартIарихъ галаз алакъалу я. Иллаки хуьруьн чкайра мал-къара хуьн, абурухъ санитариядинни гигиенадин жигьетдай дуьз гелкъуьн тавун себеб яз хамунин грибковый азарар акатзава. Дагъустанда мукьвал-мукьвал аллергический дерматит ва псориазни гьалтзава…

- **Дугъриданни, жуван танишрин арада эхиримжи вахтара псориаздик начагъ хьуникай мукьвал-мукьвал ихтилатар ван жезва. Неинки чIехибур, гьакI начагъ аяларни гьалтзава. Себеб ва духтуррин фикир гьихьтинди я?**

- Алай вахтунда псориаз виридуьньяда къалабулух кутазвай хамунин азаррикай садаз элкъвенва. Алатай йисуз Сагъламвал хуьнин рекьяй вири дуьньядин тешкилатди (ВОЗ) псориаздин гьакъиндай къарар кьабулнава. Ам и азардик начагъбур патал важиблу камарикай сад я. Ана къейднавайвал, псориаз къалабулух кутазвай азаррикай сад я ва адан гьакъиндай общество хабардар авуна кIанда. Вири дуьньяда алай вахтунда 125 миллион кас и азардикди начагъ я. Псориаздик начагъдан хам сифте яру жез гатIумда, гьуьгъуьнлай ам хъукъвана, балугъдин хъуьруьшар хьиз жеда. Яни хамунал хъуьр акьалтзава. И азар гегьенш хьунин асул себебрикай сад яшайишдин шартIарихъ ва психикадихъ, иллаки руьгь къарсатмишдай хьтин вакъиаяр уьмуьрда хьунихъ, мадни ивидин мукьвавал авайбурукай са кас начагъди ятIа, генетикадихъ галазни алакъалу ийизва. Амма алай вахтунда и азарди духтуррик къалабулух кутунин себеб инсанар руьгь къарсатмишзавай хьтин вакъиайрал гзаф дуьшуьш хьун, нервияр къайдадикай хкатун я.

- **Куьне аллергический дерматитни мукьвал-мукьвал гьалтзавай азаррикай сад тирди къейднай.**

- Аллергический дерматитдиз халкьдин арада агъургъан лугьузва. Ам хамунин азаррикай, сятерилай гатIумна, гьафтейралди давам жезвайбурукай сад я. Са сятина пайда хьана, квахьдайбурни ава, амма гьафтейралди давам жедай, чеб анжах больницадин шартIара сагъар хъувунин чарасузвал арадал къвезвай жуьрединбурни ава. Алай вахтунда гзаф кьадар химиядин продуктар ава, иллаки парталар чуьхуьдай порошокдилай, косметикадин кремрилай агъургъандин азарар арадал къвезва. Иммунитет зайиф хьайилани, а азар винел акъатда. ГьикI хьи, агъургъан сад-кьве йикъан къене беденда чуьнуьх жезвач, ам яргъалди арадал къвезвай ва ахпа садлагьана винел акьалтзавай дуьшуьшарни ава. Агъургъандихъ гзаф кьадар жуьреяр авайвиляй ам сифте пайда хьанмазди гьасятда духтурдин патав атана кIанда. Алатда лагьана, гуьзлемишиз акъвазна кIандач.

Заз са къалабулух кутадай меселадикайни алава хъийиз кIанзава. Исятда гзаф кьадар векьер-кьаларалди, жерягьрин куьмекдалди чпичеб сагъардайбур пайда хьанва. Хамунин азарар гзаф хаталубурукай я. Пешекар духтурдин патав вахтунда тефена, кар-кардай фейила, ахпа чи патав къведайбурни ава. ИкI виже къведач. “Жув жуван духтур хьана кIанда” лугьудай мисалдин гьавурда бязибур чIурукIа акьазва. Им акI лагьай чIал я хьи, сагъламвал хуьн патал вахт-вахтунда ахтармишна кIанда. Эгер начагъ хьанватIа, яргъал вегьин тавуна, духтурдин патав фин чарасуз я. Савадлу азарлуяр сагъаризни гзаф регьят я...

- **Динара Нурмегьамедовна, маналу суьгьбетдай чухсагъул. Квехъни сагъвал ва кIвалахда мадни агалкьунар хьурай.**

“АЙБОЛИТ”

Чир хьун хъсан я

“Айболит” газетдай гьазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

- **РикIин кIвалах** хъсан тушиз, кIвачерик ва жигеррик дакIун акатнавайла инийрин гьалимади хъсан куьмек гуда. Ада дамарар ачухарзава, ивидин гьерекат, давление къайдадик кутазва. Ам рикIин астма авайлани ишлемишзава. Гьалима икI гьазурда: чайдин са тIурунавай инийрин пешерал ва цуьквералсаканда авай ргазвай яд илична, 20-30 декьикьада тада. Ам йикъа пуд сеферда, фу нез 20 декьикьа амаз, хуьрекдин 2 тIурунавайди ишлемишда.
- **Иммунитет** зайиф хьанвайла, чистотелдин миже спиртдик (сад хьтин паяр) какадарна, ичIи рикIелай йикъа са сеферда 15 стIал къацу чайдихъ галаз ишлемишда. Гьа икI йиса 2 гьафтеда сагъарда.

Мадни газардин ва ичерин мижеяр, гьар сад са стаканда авайди, чугъундурдин миже 1/2 стаканда авайди, хуьрекдин са тIуруна авай лимондин миже вири сад-садак какадарна, йикъа пуд сеферда, фу нез 30 декьикьа амайла, хуьрекдин 2 тIуруна авайди ишлемишда.

- **Аялрик** уьгъуьяр акатнавайла, ракьун къапуниз ва я кружкадиз семечкадин гъери цана, чими авуна (ргана виже къведач), аниз кьуру горчица вегьена, адакай икьи хапIа хьтинди жедалди хукуьрда. Ахпа ам кьуд къат памбагдин парчадал вегьена, аялдин хурудал эцигна (рикIел эцигун лазим туш) , полиэтилендин пакетдалди кIевирна, винелай чими шарф алчукда. Аял экуьналди ксуда ва 3-5 йикъалай уьгъуьяр михьиз хкатда.
- **Сивер** акъатнавайла (стоматит), алоздин яцIу пеш, чкал эляна, куьлуь кIусариз пайна, са кIус, сивиз вегьена, жакьвада, амма туькъуьнна виже къведач. Ихьтин са шумуд процедура авурла, сив михьиз сагъ жеда.
- **МетIер дакIуна** тIазвайла, агъадихъ галай рецептди хъсан куьмек гуда: шабалтар кьуд пад авуна, литрдин банкадиз са тIимил гел гумаз вегьена, винелай эрекь илична, 21 юкъуз кIвалин гьавада мичIи чкада эцигда. Ахпа ксудалди вилик а къаришмадай салфетка кьежирна, метIерал эцигна, чимиз хуьда. Ихьтин 4-5 процедура авурла, метIерин тIал секин жеда.

Сифте йифиз метIер са тIимил кана, хам яру жеда, амма ярувал фад алатда.

- **Мекьивилелай** азарлу яз, сифте лишанар малум хьайила, малинадин мураба, вирт, коньяк, лимондин миже (гьар сад хуьрекдин са тIурунавайди) вири сад-садак какадарна, хъсандиз хукуьрна, регьвенвай аспириндин са таблеткани алава хъувуна, са стакандавай ргазвай яд илична, мад хъсандиз хукуьр хъувуна, куз-куз хъвана, месик къаткида. И къаришмадин нетижа лап хъсанди я. Са шумуд йикъалай азардин гьич гелни амукьдач.
- **Яргъал йисара** акьул ва хъсан зигьин хуьн патал, са литр сухой чехир, 1 кг шекердин песок, 100 г регьвенвай хрен, 0,5 кг чкалар аламаз регьвенвай апельсинар вири са катулдиз вегьена, ам ргазвай яд авай маса катулдин къене туна, са сятда ргада. Къайила, ам холодильникда эцигда. Ахпа фу тIуьр са сятдилай йикъа пуд сеферда хуьрекдин 2 тIурунавайди ишлемишда. Сагъарунин курс зур йисан вахтунда са сеферда тухуда. 3-4 курс тухвайтIани, са зарарни авач.

ДуркIунар тIазвайла, адет яз, кIвачер дакIвада. И вахтунда са ведрода авай къайи циз са пачка кьел вегьена, хъсандиз цIурурда. Ахпа а уькIуь це чичIедин дасмал кьежирна, шуткьунна, юкьвал эцигда. Идалай гьуьгъуьниз мукьвал-мукьвал цвар хкатиз башламишда ва кIвачерин дакIунни алатда. Сагъарунин вахт - 10 югъ.

- **Нефес дар** хьанвайла, кьилди-кьилди кьве къаришма гьазурда:

1. 0,5 кг вирт ва 0,5 л эрекь сад-садак какадарна, зайиф цIал эцигна, винел каф акьалтдалди чими ийида. Ахпа ам пичинилай алудна, са сятда тада.

2. Пустырникдин, спорышдин хъчар, валерианадин дувулар, чIутран цуьквер (гьар сад пуд тупIа авайди) вири сад-садак какадарна, са литр ргазвай яд илична, зур сятда тада. Ахпа ам са шумуд къат жунадай куьзна, сад-садак какадарна, 3 юкъуз мичIи чкада эцигда. Сифте гьафтеда йикъа 2 сеферда (экуьнахъ ва няниихъ), фу нез 20 декьикьа амайла, чайдин са тIуруна авайди хъвада. Кьвед лагьай гьафтеда хуьрекдин са тIурунавайди ишлемишда. Ахпа 7-10 юкъуз ял яна, мад башламиш хъийида.

Сагъарунин вахт са йис. Ихьтин бальзамди нефес ачухарда ва рикIин гзаф азарриз куьмек гуда.

- **Псориаз** азар квайбуруз агъадихъ галай дарманди куьмек гуда. Ам икI гьазурда: 2 кака хана, аниз хуьрекдин са тIуруна авай семечкадин гъери вегьена, хъсандиз каф акьалтдалди хукуьрда. Ахпа а къаришмадиз хуьрекдин 2 тIуруна авай сиркедин кислота алава хъийида. Нетижада дуьдгъвердиз ухшар авай мазь арадал къведа. Ам кьил алай шуьшедин банкада хуьда. Ахпа йикъа са сеферда ам лекеяр квай чкайривай гуьцIда. Азардин сифте лишанар малум хьайила, и дарманди хъсан куьмек гуда. Азар куьгьне хьанвайла, мазь яргъалди ишлемишна кIан жеда.

10 лагьай аял

Вадим АГЪАМУРАДОВ

2007-йисуз Дагъустандин Президентди кьабулай къанундин бинедаллаз, хизанда цIуд лагьай аял ва адалай кьулухъ аялар хьайитIа, гьар сеферда **300 агъзур манат** пул гузва.

И мукьвара Докъузпара райондин Къаракуьре хуьре яшамиш жезвай **КРЫМОВРИН** (**Азеран** ва **Дуриядин**) хизанда цIуд лагьай аял хьана. Райондин кьилин заместитель **Сурея ИСМАИЛОВА**, УСЗН-дин начальник **Эсед АРАБОВ**, анин пешекар **Назлухан МИРЗАБЕГОВА** ва Къаракуьре хуьруьн администрациядин кьил **Нуруллагь ГУЬЛАГЬМЕДОВ** игит хизандиз мугьман хьана. КIвализ атанвай муштулух мубаракайдалай кьулухъ абуру Крымоврин хизандив пишкешдин **300 агъзур манат** вахкана. Атанвай мугьманри хизандиз чандин сагьвал, хушбахтлувал ва гележегда агалкьунар хьана кIанзавайди лагьана.

Дербент - 2000

Дербентда поликлиника ачухна

Къагьриман ИБРАГЬИМОВ

2-апрелдиз Дербентда ремонтар кьиле тухвайдалай, гьам къенепатан, гьам къецел патан акунарни цIийикIа туькIуьр хъувурдалай гуьгъуьниз шегьердин сад лагьай нумрадин поликлиника шад гьалара ачухна.

Им Дербентдин юбилейдин сувариз гьазур жезвай планда авай мярекатрикай кьилиз акъуднавай гьеле са пункт я. РикIел хкин, СКФО-да Россиядин Федерациядин Президентдин патай тамам ихтиярар ганвай Векил **Сергей МЕЛИКОВА**, Дербентдиз атайла, РД-дин здравоохраненидин министр **Танка ИБРАГЬИМОВАЗ** лап куьруь вахтунда и поликлиникада ремонтдин кIвалахар тухвана акьалтIарунин патахъай тапшуругъ гайиди тир.

Поликлиника ачухунин мярекатда шегьердин администрациядин кьилин везифаяр тамамарзавай Азади Рагьимова, Дербентдин центральный больницадин кьилин духтур Румина Демировади, шегьердин администрациядин аппаратдин ва медидарайрин работникри, эцигунардайбуру иштиракна.

Медицинадин алатралди тадаракламишнавай экуь ва къулай кабинетра духтурри начагъбур кьабулиз башламишнава. Ина азарлуйриз медицинадин куьмек гудай ва тамамдиз диагностикадин ахтармишунар тухудай къулай шартIар яратмишнава. Хирургиядин отделение ва гьакIни дишегьлийриз консультация гудай стационардин кабинетар сад лагьай мертебада ава.

Диагностикадин кIвалах хъсанарунин мураддалди ина ренгенкабинет, лаборатория ва хизан планламишдай центрани кардик ква. Вири кабинетар цIийи алатралди таъминарзава. ЦIийиз эцигнавай яд чими ийидай катул (бойлерная) авай кIвал кардик акатайла, вири кабинетра гьамиша чими ва къайи яд жеда.

Рушар такIан буба

Дилибурун дуванар

Мерд АЛИ

Масанан хва Пагьливаназ свас хкязавай. ЮкIвар - чипIер пара яна, низ лугьун? Нихъ далу акалда? “Парабуруз Пагьливан, пагьливан тушиз, ваякьанрин дестеда авайди чида, - фикирзава Масана. - Садани руш гудач. Течизвай садан къулав илифна кIанда. Жуванди ваъ, гьам хъсан чидай, ихтибарда авай кас ракъурна кIанда...”

Куьрелди, Масан мураддив агакьна: Пагьливаназ фадлай хуьре амачир къуншидин руш къачун. Хъсан къуншийри квелай гъил къачудач. Хуьрерай ван хьайи гафаризни яб тагана, Пагьливан езневиле кьабулна. “Паб гьайила уях жеда ам, дуьз рекье гьатда”, фикирна кьве къуншидини. Гьелбетда, гьарда вичин саягъда.

Пагьливан угъраш тирди рушан дидедиз фад аян хьанвай. Рушак лишан кутур тамам са йисан къене Пагьливанавай гележегдин сусаз са цуьк, са къенфет кьванни гъиз хьанач. КIвалахдик квач - пулни гвач, лугьузвай ада. Акси яз, вичиз иситIаяр, тортар тIалабиз хьана рушавай. РикIе шейтIанвал авачир рушан иесийри им адетдин лишан яз гьисабна. Мехъерни хьана. Йис алатнач, свас кIвачел залан хьана. Гадади вичиз хва кIанзавайди я гьа лагьана. Руш хьайитIа, свас рахкурдайди, аялни пулдихъ маса гудайди малумарна.

Ван хьайибуру и гафар бинесузбур, рикI тIардай писбур ятIани, зарафат яз гьисабна. Аллагьди сусаз хва гана. “Бахтлу хьайи” чамра хва хунай сусаз гайи савкьатар акунач. Акси яз, свас больницада авайла адан къизилдин шейэр маса гана, вичиз чIугвадайди къачуна, дустарихъ галаз хва чуьхуьн кьетIна.

Сусаз и кар залан хьанатIани, къужахдиз атанвай баладин хатурдай винел акъуднач. КIвалахдик квачир, пул гвачир Пагьливанан вири йикъар ксана кIвале акъатзавай, йифериз ам гъуьрче жезвай. Идаз-адаз кIвалахзавай, са къуз чIугвадайди жезвай. И кар аквазвай бубадиз хва вичихъ галаз кIвалахал тухуз кIанзава, дидеди хцин тереф хуьзва. Пул тIимил я лугьузвай абуру...

Ихьтин бинейралди гадади пуд-кьуд чка дегишарна. Санани адавай кIвалахиз хьанач. Себеб-гьеле аял чIавалай ам вичин дидединни бубадин, вахарин гьисабдай яшамиш хьана, вирида гьадаз, авай са хциз, къуллугъна. Буй пагьливандинди хьана, акьул-паядинди... Вирида кIвалахун лазим тир, ада ваъ...

Сусаз мад аял, гила руш хьана. И кар Пагьливаназ сусакай, арадал къвезвай хизандикай кьил къакъуддай багьна хьана. “Суса руш хана, адахъ галаз яшамиш жез кIандач”, лугьузва Пагьливана.

- Бес суса ханвай хва гьинизда?
- Ам зиди я, за хуьда.
- Руш нинди я?
- Руш-гьаданди. (Яни сусанди).

КIвале садрани тахьай мусибат гьатна.

- Хва дили хьанва, - лагьана бубади.
- Хцин тахсир туш, - лагьана дидеди.

Гьар юкъуз ягъун - гатунин шагьид хьайи свас, хурухъ галай аялни гваз, адан иесийри хутахна. Пагьливаназ кIани карни гьа им тир кьван. Дидедини лагьана: “Жуванди чукурна, за патанди кIвале хуьдани?”..

Кар суддал аватна. Гадади вичи арза гана. Адан гафарин ван хьайи судьяди лагьана: “И вун хьтин гижидаз чина рагъ авай ихьтин руш гайи бубани диде авамар я...”

Адалай кьулухъ Пагьливан пуд лагьай папал эвленмиш хьана. Гьар папани адаз руш хана. Рушар такIан буба гагь вич катзава, гагь папари ам чукурзава...

Са сеферда чIугвадай наркотик къачун патал ада гагь дидедин шал, гагь бубадин бармак маса гузва. Вахарин тупIалар фадлай квахьнава...

Алиментар тагун патал Пагьливана психобольницадай вичиз чарар туькIуьрна. Кьил чIуруди жавабдарвилиз ни чIугвада?..

Дуьньядин халкьарин хуьрекар

“Зериф” салат

Лазим продуктар:

- таза кьве помидор;
- са пачкада авай крабрин тIвалар;
- ругунвай кьуд кака;
- 150-200 гр ниси;
- майонез.

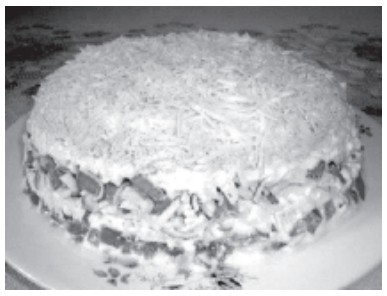

Гьазурун:

Салат къатар-къатар эцигда:

1 - къат - куьлуьз атIанвай помидорар;
2 - къат - крабрин тIвалар;
3 - къат - ракьунай янавай какайрин лаз;
4 - къат - ракьунай янавай какайрин къиб;
5 - къат - ракьунай янавай ниси.

Вири къатариз майонез яда.

Малдин якIукай соус

Лазим продуктар:

- 500 гр малдин як;
- пуд кьил чичIек;
- са ва я кьве анар;
- хуьрек недай са тIуруна авай гъуьр;
- 200 мл малдин якIун шурпа;
- къавурмишун патал набататрин ягълу;
- 30 гр дуьдгъвер;
- хуьрек недай кьве тIуруна авай сухарияр;
- къацу хъчар;
- хуьрек недай са тIуруна авай сирке

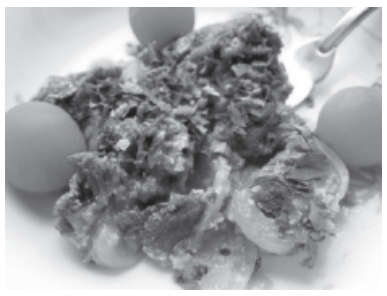

Гьазурун:

1. Малдин як, кьелни вегьена, ргада. Шурпа къуриз тада. ЧичIек элкъвейдаказ атIана хьиз, 7-10 декьикьада кьван тагъламишда.

2. Адаз гъуьрни яна, яру жедалди тагъ хъийида.

3. Анар чуьхвена, михьда.

4. Михьнавай анар чичIекдик какадарда ва хуьрек недай са тIуруна авай кьван шурпа цана, винелай сиркени яна, са цIуд декьикьада кьван цIал хъуьтуьларда.

5. Ругунвай малдин як гъвечIи кIусариз пайда. Къапуниз соусдин са пай цада ва адан винелай сих тушиз якIун кIусар эцигда. ЯкIун винелай амай соусни хцана, адан винелай мад якIун аламай кIусар эхциг хъийида.

6. Адан винелай сухарияр кIвахда ва цIурурнавай чIем хцада.

7. Винелай фольгадалди кIевирна, 180 градусдин ифирнавай духовкада 20 декьикьада чрада. Гуьгъуьнлай фольга алудна, як яру жедалди духовкада тада. Хьайила, куьткуьннавай къацу хъчар кIвахда.

Гьазурайди - Ж.ГЬАСАНОВА.

Зурба пагъливан ва политик

ГУЬРУЬШ

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Чна виликамаз хабар гайивал, алатай гьафтеда чи республикадиз Россиядин Федерациядин Игит, СССР-дин спортдин лайихлу мастер, грекринни римлуйрин жуьреда кьуршахар кьунай Олимпиададин къугъунрин пуд сеферда чемпион Александр КАРЕЛИН атана. Дагъларин уьлкведа мугьманвиле хьайи са куьруь вахтунда ам хейлин кІвалахар кьилиз акъудиз агакьна: республикадин жегьилрихъ галаз гуьруьшмиш хьана, мастер-класс къалурна, пресс-конференция гана... Мадни РД-дин Кьил Рамазан Абдулатиповахъ галаз гуьруьшмиш хьана... 2-апрелдиз меркездин Дуствилин кІвале Александр Карелина республикадин меркездин жегьилрихъ, Дагъустандин спортдин общественностдихъ, Ватандин ЧІехи дяведин ветеранрихъ галаз кьиле тухвай гуьруьшда чазни иштиракдай мумкинвал хьана.

Гуьруьш ачухдай чІавуз Александр Александровича, сифте нубатда, алай йисуз Ватандин ЧІехи дяведа гъалибвал къазанмишна 70 йис къейдзавай ветеранриз юкь агъузна икрамна, абур сагъдаказ амукьунал шад тирди къалурна. Суьгьбетдив Дагъларин уьлкведиз мугьман хьунин макьсаддикай лугьунилай эгечІна. КІватІ хьанвайбуруз ам викІегь спортсмен хьиз, зарафатрал рикІ алай кас тирдини субут хьана, суьгьбетда ада мукьвал-мукьвал зарафатризни рехъ гузвай.

Александр Карелин Дагъустандиз им гила кьвед лагьай сеферда атанва. И сеферда зурба пагъливан чи республикадиз атун алай йисан 10-далай 12-апрелдалди Каспийскда, Али Алиеван тІварунихъ галай Спортдин дворецда, грекринни римлуйрин жуьреда кьуршахар кьунай Россиядин кІвенкІвечивал патал кьиле фидай акъажунрихъ галаз алакъалу я. РД-дин грекринни римлуйрин жуьреда кьуршахар кьунай федерациядин президент Мурат Пайзулаева Александр Карелиназ Россиядин кІвенкІвечивал патал акъажунра иштиракун патал эвер ганвай, амма зурба спортмендиз ва политикдиз а чІавуз чи республикадиз къведай вахт авачирвиляй ам иниз виликамаз атанвай.

- Дагъустандиз атун заз теклифайди зи дуст, уьлкведин командадик кваз саналди устадвал къалурай юлдаш Мурат Пайзулаев я, - лагьана А.Карелина. - Грекринни римлуйрин жуьреда кьуршахар кьунай жаванрин арада Россиядин кІвенкІвечивал къазанмишун патал акъажунар - кьетІен къилихдин инсан, викІегь спортсмен, сифтедай классикадин къайдада кьуршахар кьунал, ахпани азаддаказ кьуршахар кьунал машгъул хьайи - пуд сеферда Олимпиададин чемпион - Александр Медведахъ галаз вичин къуватар алцумай Суракат Асиятилован экуь къаматдиз бахшнава. За квез Каспийскда кьиле фидай акъажунриз теклифзава. Гьа им я зун Дагъустандиз атунин макьсад, - хълагьна ада.

Гуьруьш суал-жавабдин къайдада давам хъхьана. Кьилди къачуртІа, Александр Александровичаз неинки спортдикай, и хиле агалкьунар къазанмишуникай хейлин суаларни гана, гьакІни зурба спортсмен ва политикди ватанпересвилиз, тербиядиз, инсанрин арада гьуьрмет-хатур хьуниз талукь темайрайни суьгьбетна. Спортсменди аял вахтариз, спортдин рекье къачур сифте камариз талукь яз гайи суалрин жавабрихъ жаванри иллаки еке гьевесдивди яб акална. Ингье абурукай са шумуд.

▪ **Александр Александрович, Квекай еке нетижаяр къазанмишиз алакьнавай зурба спортсмен хкатна. И карда диде-бубади гьихьтин пай кутуна?**

- Эгер квез зун са мус ятІани гъвечІиди тир лагьайтІа, куьн агъамир. Зун дидедиз хьайи чІавузни екеди тир: зай 5 килограммни зур къвезвай. Зи буба боксёр тир. Ам "кІандач", "чидач", "жедач" - и пуд шей кьабулай кас туш. Тербияни заз гьа и жуьрединди гана. Аял чІавуз бубади зун боксдал машгъул жедай залдиз тухвана. Ана заз боксда виридалайни гзаф чин язавайди ашкара хьана, квез аквазвани зи чин гьихьтинди ятІа? - зарафатни хъувуна ада, залда ацукьнавайбурухъ элкъвена, - ам мукьвал-мукьвал ягъни хъувунайтІа, дишегьлийрихъ галаз таниш хьунин карда заз са мумкинвални амукьдачир. Зун лыжайрин спортдал машгъул жез башламишна. Яшар 14-дав агакьайла, зун сифте яз грекринни римлуйрин жуьреда кьуршахар кьунай спортзалдиз фена. А чІавуз заз чизвайди турникдикай куьрс хьун тир - анал гьич садра кьванни чене акъудиз жезвачир, чІехиди тир, амма са артух къуватар авачир. Гьаниз килигна, кьезил заланвал авайбурулай кьван чене акъудиз хьун залайни алакьун зи мурад тир. Зун и мураддив агакьна. Са кьадар тренировкайрилай гуьгъуьниз завай 42 сеферда турникдал чене акъудиз алакьна: зи заланвал лагьайтІа, 120 кг тир.

Диде-бубадикай рахун давамарайтІа, абуру заз уьмуьр багъишна. Спортдал машгъул жез башламишайла, абуру зав кагьулвал ийиз тунач, ахпани зи уьмуьрда арадал атай лап четин вахтара зак руьгь кутуна, заз куьмекар гана.

▪ **- Спортдилай къецяй яз куьн кикІидай вахтар хьанани?**

- Зун жуван хсуси кІвалера яшамиш жезвай, "са куьче муькуь куьчедин къаршидиз" экъечІай вахтарни жедай. Гьаниз килигна, гьелбетда, кикІидай вахтарни хьайиди я. Амма са кьадар вахтарилай заз са месэладин патахъай гьуьжетар къал-къиж авачиз, яни рахунралди гьялиз чир хьана.

▪ **Башчивал вуч я?**

- Им, сифте нубатда, жавабдарвал. Эгер вун вилик кваз физватІа, вавай кІул экъисиз жедач, ваз кьулухъай килигзава, валай амайбуру чешне къачузва. Жува-жув башчи яз гьисабна виже къведач. Ви къилихдин ерийриз килигна, амай ксари вун башчи яз хкягъун герек я.

Гуьруьш лап эхирдалди итижлудаказ кьиле фена: кІватІ хьанвайбуру - гьам жегьилри, гьамни ветеранри Александр Карелинахъ галаз шикилар яна, адавай автографар къачуна.

Чинарда турнир

Къагьриман ИБРАГЬИМОВ

Са тІимил йикъар идалай вилик Дербент райондин Чинар хуьруьн спортдин дворецда 1997-1998-йисара ханвай жаванрин арада самбодай Дагъустан Республикадин кІвенкІвечивал патал акъажунар кьиле фена.

Аниз "Дербент район" МР-дин кьилин везифаяр тамамарзавай Мегьамед Желилов, самбодай Дагъустан Республикадин федерациядин президент Къазимегьамед Агьмедов, райондин хуьреринни поселокрин администрацийрин кьилер, юкьван ва спортдин школайрин директорар, МУП-рин руководителар ва масабур атанвай.

Мярекат ачухдайла рахай М.Желилова спортдиз государстводи гьамиша артух фикир гузвайди ва районда идалай кьулухъни спорт вилик тухуниз лазим къайдада фикир гудайди къейдна.

Заланвилин 10 категориядай кьиле фейи акъажунра иштиракиз атанвай командайрин векилри самбодай акъажунар хъсандиз тешкилунай, спортсменриз къулай шартІар яратмишунай райондин кьилиз сагърай лагьана.

Нетижаяр ихьтинбур хьана: 1- чкадиз Каспийск, 2- чкадиз Махачкъала, 3-чкадизни Дербент райондин командаяр лайихлу хьана.

Сад лагьай чкаяр кьур жаванри СКФО-дин кІвенкІвечивал патал турнирда иштиракда.

Шахматрай акъажунар

Кургъли ФЕРЗАЛИЕВ

И мукьвара Докъузпара райондин шахматрин школада 17 йисан ва адалай гъвечІи яшда авай аялрин арада райондин кІвенкІвечивал патал турнир кьиле фена. Усугъчайдал кардик квай шахматрин школадин директор Неврет Шихова къейд авурвал, шахматрай кІвенкІвечивал патал кьиле фейи акъажунра 8 школадай 9 дестеди иштиракна.

Райондин сергьятра кІвенкІвечивилин акъажунар кьиле тухунин асул макьсад школайра кІелзавайбурун арада шахматар таблигъ авун, РД-дин кІвенкІвечивилин акъажунра ва "Лацу ладья" турнирда иштиракдай лап хъсан шахматистар хкягъун я.

Къейд ийин, акъажунар судьяйрин коллегиядин гуьзчивилик кваз ва виридуьньядин шахматрин федерациядин (ФИДЕ) къайдайрал амална, кьиле фена.

Акъажунра гадайрини рушари иштиракна. Ингье хъсан чкаяр кьурбурун тІварар. Гадайрин арада хьайи акъажунрин нетижада **1-чка ШИХОВ Муслима** (Усугъчай, тренер **Н.ШИХОВ**), **2-чка МУРСАЛОВ Рамзеса** (Мискискар, тренер **Я.МУРСАЛОВ**), **3-чкаяр ВЕЗИРОВ Дибира** (Къалажух, тренер **Д.САИДМУРАДОВ**) ва **МИТЕЕВ Гьуьсейна** (Къаракуьре, тренер **З.БАЛАБЕГОВ**) кьуна.

Рушарин арада 1-чка Агъаширинова Сарияди, 2-чка Багъирова Эльнуради, 3-чкаяр Багъирова Каринадини Ражабова Салигьата кьуна. Рушар вири Усугъчайдай я, абуру тренер Набат Шиховадин гъилик вердишвилер къачузва.

Кадетрин арада 1-чка Магьмудов Ислама (Мискискар, тренер Я.Мурсалов), 2-чка Шихов Алихана (Усугъчай, тренер М.Шихов), 3-чкаяр Сулейманов Нисредина (Усугъчай, тренер М.Шихов) ва Алимурадов Эмина (Теки, тренер Н.Исламов) кьуна.

КІвенкІвечи чкаяр кьурбуруз къиметлу савкьатар, грамотаяр гана.

Зарядка - сагъламвилин бине

ЧИ КОРР.

Гьар йисуз 7-апрель Виридуьньядин сагъламвилин Югъ яз къейдзава. И йикъаз талукьарна алатай ислендиз Махачкъалада, I Пётрдин проспектда, Журналистрин кІвалин вилик, "Зарядка-эстафета" лишандик кваз спортдин серенжем кьиле тухвана. Ам тешкилайди "Дагъустандин жегьилар" тІвар алай общественно-политический газетдин редакция тир. КІватІ хьанвайбуру хейлин упражненияр тамамарна, гьатта "Лезгинкадал" кьуьлерни авуна.

Шикил ягъайди - Гь. ИСАЕВА

Къейд авун лазим я хьи, спортдин и серенжемда неинки республикадин ва федеральный массовый информациядин такьатрин журналистри, гьакІ меркездин 40-нумрадин школада кІелзавай са десте аялри, ДГТУ-дин са жерге студентри, гьатта манидарар тир Гуьлдаста Мурадовади ва Пьер Айджодини иштиракна. Серенжемди неинки зарядка авунал машгъул хьайибурун, гьакІни абуруз килигиз акъвазайбурун гуьгъуьларни шадарна.

Зараядкадикай авай хийирдикай, массовый спорт вилик тухунин важиблувиликай "Дагъустандин жегьилар" газетдин кьилин редактор Абаш Абашилов, РД-дин жегьилрин крарин рекьяй министерстводай атанвай векилни рахана.

Тешкилатчийрикай сад тир, "Дагъустандин жегьилар" газетдин жегьилрин политикадин рекьяй отделдин редактор Мегьамед Маматаколован гафарай малум хьайивал, им са сеферда кьиле тухуналди акьалтІзавай серенжем туш. ИкІ, гьар ислен юкъуз Журналистрин кІвалин вилик зарядка кьиле тухун пландик кутунва (ана хуш авай вири ксаривай иштиракиз жеда). Идалайни гъейри, спортдин ихьтин серенжем кьиле тухун патал РД-дин жегьилрин крарин рекьяй министерстводив шартІунин эстафета яз гантелар вахкана.

Зияндин кьадар гьисабна

Грециядин финансрин министерстводи Дуьньядин кьвед лагьай дяведин вахтунда Германияди гайи зиянрин кьадар гьисабна. Грециядин финансрин министрдин заместитель Димитрис Мардаса малумарна хьи, Берлинди Афинриз, дяведа хьайи зиянрай эвездин пул яз, 278,7 миллиард евро хгун лазим я, хабар гузва "ЦІийивилер" РИА-ди.

Зияндин кьадарди 278,7 миллиард евро тешкилзава, идакай 10,3 миллиард евро "мажбури заем" лугьудайди, амай кьадарни кьилдин ксариз ва я инфраструктурадиз эвездай хгун лазим пулунихъ галаз алакъалу я", - къейдна Мардаса. Адан делилралди, 1946-йисуз Париждин конференциядал дяведа хьайи зиянрай эвездин пул яз хгузвай кьадар "а вахтунин къиметралди 341,2 миллиард доллардин кьадарда аваз тайинарнай".

8-февралдиз Грециядин премьер-министр Алексис Ципраса къейд авурвал, Афинрихъ Берлиндивай 4 йисан вахтунда уьлкве кьунай, дяведа хьайи зиянрай эвездин пул истемиш хъийидай ихтияр ава. Идалайни гъейри, ада Германиядик Пуд лагьай рейхдин вахтунда уьлкведи Грециядивай буржуна гзаф кьадар пул къачунай ва и карди уьлкведин финансрин система чІурунайни тахсир кутуна. Ципраса а чІавуз Германиядивай 162 миллиард евро истемишнай.

Жаваб яз ФРГ-дин вице-канцлер, экономикадин ва энергетикадин министр Зигмар Габриэла малумарна хьи, Грециядиз эвездин пул вахчудай са мумкинвални авач. ГьикІ лагьайтІа, 1990-йисуз ГДР-ди, ФРГ-ди, СССР-ди, США-ди, Францияди ва Великобританияди къулар чІугур ва Грециядиз тереф хвейи "Кьведал кьуд эхцигун" договорди дяведа хьайи зиянрай эвездин пул яз гележегда истемишунин вири кІвалахрал эхир эцигна.

11-мартдиз Грециядин юстициядин министр Никос Параскевопулоса уьлкведин территориядал алай Германиядин компанийрин эменни дяведа хьайи зиянрай эвездин пул хгун патал тулкІ авун мумкин я лагьана. Адан гафаралди, и жуьреда эвездин пулар Дистомода хьайи къурбандрин мукьва-кьилийрини къачуда.

"Кьведал кьуд эхцигун" договорди Германиядин аслу туширвал юридический рекьяй тестикьарна. И договордал асаслу яз, Дуьньядин кьвед лагьай дяведа союзникар тир уьлквейри чпин ихтияррикай Германиядин хийирдиз кьил къакъудна.

1960-йисуз Германияди Грециядиз немсерин 115 миллион марка хганай. Грециядин руководстводи а вахтунда гьисабнай хьи, им дяведа хьайи зиянрай хгай эвездин пуларин анжах са кьадар пай я, адан вири кьадар Германия сад хъхьайдалай гуьгъуьниз веревирдер авун лазим тир.

35 йисалай

Ирандинни Иракдин арада авай сергьятдал алай Сомар- Мандали рехъ 35 йисалай мад кардик ахкатна. Идан гьакъиндай Ирандин IRNA информагентстводи Иракдин al-Forat каналдал асаслу хьана хабар гузва.

Сергьятдал алай рехъ ахъаюниз талукьарнавай мярекатда Иракда авай Ирандин посол Хассан Данефар ва Ирандин Керманшах ва Иракдин Дияла вилаятрин генерал-губернаторарни авай.

Дияладин советдин кьил Матны аль-Тамимидин гафаралди, сергьятдал алай пункт ачухуни и вилаятдин 1500 агьали кІвалахдалди таъминарда. КПП-дин кІвалах кардик кутун 10 миллион доллардай акъвазна.

Сомар-Мандали пункт кьве уьлкведа сергьятдилай элячІун патал ахъайнавай кьуд лагьай пункт я. И рехъ Ирандинни Иракдин

сергьятдал алай, Багъдаддиз фидай мукьвал рехъни я. Ада Ирандин Керманшах вилаят ва Иракдин Дияла сад-садавай чара ийизва. И пункт 1980-йисуз, Ирандинни Иракдин дяве башламиш хьайила, агалнай. Дяве 1988-йисалди давам хьанай.

Бомбаяр вегьена

Кениядин ВВС-ри Сомалидин территориядал алай радикальный исламиствилин "Аш-Шабаб" дестедин кьве базадал бомбаяр вегьена, хабар гузва, Кениядин оборонадин министерстводин чешмедал асаслу хьана, Рейтер агентстводи.

Им Кениядин рагъэкъечІдай пата авай Гарис шегьердин университетдал "Аш-Шабабдин" боевикри гьужумунай уьлкведин властри ганвай сад лагьай жаваб я. Университетдал гьужумунин нетижада 148 кас телеф хьана.

Бомбаяр Кениядихъ галаз сергьятдал алай Гедо районда авай Гондодова ва Исмаил хуьрера авай базайрал вегьена.

"Чна и кьве чка лишандик кутуна, гьикІ лагьайтІа, чаз авай малуматрал асаслу яз, и ксари Кениядал анжах гьа инрай гьужумна", - хабар гана чешмеди. Ада къейдна хьи, циф алайвиляй гьеле телеф хьанвайбурун ва чкІанвай чкайрин кьадар чириз хьун четин акъваззава.

2-апрелдиз исламистрин террористри Сомалидивай тахминан 200 километрдин яргъа авай Гарисса шегьердин университетдин дарамат кьуна. Абуру Кьуръандай дуьм-дуьз аятар лугьуз тахьай студентар гуьллела-

мишна. Теракт тешкилунай Кениядин гражданин, виликан муаллим ва чкадин школадин директор Мохаммед Кунадал шак физва. ГьакІни тайинарна хьи, гьужумай кьудан арада террористрихъ галаз сад хьун патал Сомалидай хъфей Мандеро округдай тир Кениядин гьукуматдин чиновникдин хва Абдирахим Абдуллагьини авай.

Эхиримжи кьве йисуз Кенияда "Аш-Шабабдин" боевикрин гьилерилай 400-далай гзаф инсанар телеф хьана. 2013-йисан 21-сентябрдиз "Аш-Шабабдин" боевикрин са дестеди Наиробида авай "Уэстгейт" тІвар алай алишверишдин центрадал гьужумна. Дарамат-дин патав машинра аваз атана, гьужумайбуру аниз пуд гранат гадарна, ахпа къайдасуздаказ гуьлле гана. Гуьлле гуз-гуз, дарамат-диз гьахьна, мусурманар туширбур вири яна кьена. Са бязи делилралди, гьужумайбурун арада сомаливийрилай гъейри Британиядин агьали Саманта Льютуэйтни авай. А чІавуз 67 кас телеф, 175 касдални хирер хьана.

"Аш-Шабаб" ("Моджахедрин жегьилрин гьерекат") - им Сомалида ва адалай къеце "исламдин душманриз акси" дяве тухузвай радикальный исламиствилин десте я. Адан макьсад шариатдин законралди яшамиш жедай общество тешкилун я. Жегьилар чпин жергейриз желб авун патал ада радио ва Интернет ишлемишзава. 2014-йисан августдиз Сомалидин гьукуматдин кьушунри "Аш-Шабабдиз" акси яз "Индийский океан" тІвар алай серенжем кьиле тухванай.

"Аш-Шабабдин" кІвалах экстремиствилинди яз тестикьарнава. Россиядин ва са жерге маса уьлквейрин территорийрал ам къадагъа авунва.

Есирда мад 400 кас ама лугьузва

Вичи-вич малумарнавай Донецкдин халкьдин республикадин властри Украинадин терефдив есирда гьатнавай 16 кас вахкайдалай гуьгъуьниз ДНР-дин мулкунал и статусда аваз кьунвай ксар мад аламач лагьана тестикьаруниз Киевди къуват гузвач. Талукь тир малумат СБУ-дин советник Маркиян Лубкивскийди авуна.

"Къе абуру Украинадин терефдив вахкай есирда гьатай 16 касдилай гъейри, ДНР лугьузвайдан территориядал мад есирар аламач лугьун гьакъикъатдив кьазвай кар туш", - кхьена ада вичин Facebook-дин чина.

"Чна мад чи 400 ватанэгьли ватандиз хтун гуьзлемишзава", - алава хъувуна советникди.

Лубкивскийди тестикьарзавайвал, Украинадин терефди аскерар, офицерар, граждан ксар элкъвена кІвализ хтунин месэладай "вири виридахъ галаз" принципдин тереф хуьзва. Ада гележегдани и принципдал асаслу хьана кІвалахиз гьазур тирди лагьана.

Идалайни гъейри, СБУ-дин советникди малумарна хьи, ДНР-дин инсандин ихтиярин рекьяй уполномоченный Дарья Морозовади Украинадин терефди 1379 ополченви кьуна ахъай хъийизвач лугьун гьакъикъатдив кьазвай кар туш.

6-апрелдин нянрихъ ДНР-ди Украинадин терефдив есирда гьатай 16 аскер вахкана. Донецкда ибур эхиримжи есирар я лугьуз къейдзава. Абур Дебальцевода ва Донецкдин аэропортуна кьиле фейи женгера кьурбур я.

Минскда "нормандский дестедик" акатзавай кьуд уьлкведин регьберрин иштираквал аваз кьиле фейи рахунрин нетижада февралдин юкьвара гуьлле гун акъвазарунин режим малумарна ва есирда гьатай вири дегишар хъувунин къарар кьабулнай.

Сахалиндиз хканва

Сахалиндин кьибле пата авай Корсаков портуниз батмиш хьайи "Дальний Восток" траулердин морякар ва телеф хьайибурун мейитар авай кьве гими хтанва. Идан гьакъиндай 7-апрелдиз "ЦІийивилер" РИА-ди хабар гана.

"Андромеда" гими чкадин вахтуналди йикъан сятдин цІусадан зураз агакьна. Ада чан алаз амукьай 35 моряк, гьакІни телеф хьайибурун 56 мейит авай.

Са шумуд сят алатайла, Корсаков портуниз "Справедливый" гимини хтана ахгакьна. Ада траулердин экипаждин 25 член авай.

Батмиш хьайи гимидай тир морякар патал портуна МЧС-дин санай масаниз тухуз же-

дай пункт ачухнавай. Зиянар хьайи экипаждин членрихъ ва абурун мукьва-кьилийрихъ галаз психологри кІвалахиз башламишнава.

Пограничный ва санитариядин рекьяй ахтармишайдалай гуьгъуьниз хасаратвал хьайибур автобусра аваз медицинадин жигьетдай абурун сагъламвилин гьал ахтармишун патал Кьиблепатан Сахалинскдин больницайриз тухуда. Идалай гуьгъуьниз больницада къаткурунин игьтияж авачирбуруз шегьердин мугьманханайра чкаяр гуда.

Телеф хьанвайбурун мейитар судмедэкспертиза тухун патал Кьиблепатан Сахалинскдин гурханайриз агакьарда.

Хейлин тІарвилер хьанвай пуд моряк Магаданский областдин больницада ама, абур аниз мусибат арадал атай чкадилай вертолетда аваз хканай.

Чкадин вахтуналди, йикъан сятдин цІикьведаз къад декьикьа кІвалахайла, Владивостокдай Кьиблепатан Сахалинскдиз морякрин 31 кас мукьва-кьилияр авай самолет атана. Приморский крайда ва Сахалинский областда 7-апрель телеф хьайи морякрихъ яс чІугвадай югъ яз малумарнава.

"Дальний Восток" траулер 2015-йисан 2-апрелдин йифиз Охотский гьуьле батмиш хьана. Ана 132 кас авай. Абурукай 63 къутармишиз алакьна, 56 кас телеф хьана, амайбурун кьисмет гьеле гьихьтинди ятІа малум туш. Траулердин интернациональный команда россиявийрикай, украинвийрикай, бирманвийрикай, наутвийрикай ва латышрикай ибарат тир.

Цехда канабар битмишарзавай

Красноярскда мебель гьазурдай фирмадин директорди анин цехрикай сана канабар битмишардай лаборатория туькІуьрнавай, хабар гузва Россиядин наркотикар кардик хьунал гуьзчивалдай Федеральный къуллугъдин региональный управленидин сайтда. Цехдай канабдин 37 кул, 6 граммдилай гзаф марихуана ва гашишдин са шумуд доза жагъана. Карчи кьунва.

"Хъсандиз гелкъвезвайвиляй набататар къавув кьван кьакьан хьанвай. Цла вахтвахтунда целди ва экуьналди таъминарзавай, температурадал гуьзчивалзавай компьютер эцигнавай, ана вентиляцияни кардик квай", - къейдна пресс-къуллугъди. Идалайни гъейри, наркополицейскийриз шкафрай и набататдин тумар ва миянардай шейэр жагъана.

Мебель гьазурдай фирмадин директорди малумарайвал, канаб ада вичин хсуси игьтияжар патал битмишарзавайди тир. ФКСН-да гьисабзавайвал, карчи виликрайни чуьнуьхунрай судрик акатайди я. Ада марихуана маса гузвай, гьакІни гашиш гьазурун патал ахтармишунар кьиле тухузвай.

"Наркотикар ва психикадиз таъсирдай шейэр квай набататар законсуздаказ битмишарунай" ва "Законсуздаказ наркотикар квай такьатар маса къачунай, хуьнай, санай-масаниз тухунай, гьазурунай, гьялунай" статьяйрай уголовный дело къарагъарнава. Карчидиз 10 йисав агакьна азадвиликай магьрумарунин къурхулувал ава.

Рекъем

- Вири дуьньяда анжах са юкъуз **90 миллион баррель** нафт ишлемишзава.
- Алай йисуз Севастополдиз **400 агъзур турист** къведа.

ЦБ-дин курсуналди къенин юкъуз:

1 доллар - 55,33 манат,
1 евро - 60,41 манат,
къизил (1 гр) - 2150,00 манат,
гимиш (1 гр) - 30,00 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.
Гьазурайди - Шагьисмаил ГЬАЖИМИРЗОЕВ

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛАР:
РД-дин Халкьдин Собрание,
РД-дин Гьукумат
367000, Махачкала, пл. Ленина, 1

КЬИЛИН РЕДАКТОР
А.У. САИДОВ
Тел/Fax. (872-2) 65-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ - ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИННИ ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЬАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЬАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
М. ЖАЛИЛОВ

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 18.00

Газет "Лезги газетдин" компьютеррин базада гьазурна.

Газет **"Лотос"** ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 8278

Макъалаяр редакцияди туькIуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахьун мумкин я.

Газет массовый коммуникацийрин хиле законодательстводал амал авунал гуьзчивал авунин ва культурадин ирс хуьнин рекьяй РФ-дин Федеральный къуллугъдин Кьиблепатан федеральный округда авай Управлениди регистрация хъувунва.
ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала,
I Петрдин проспект, 61.
7-мертеба.

(Гь) - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:
ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"
УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

ЦIийи ктабар

"Шарвили" - школада

Жаклина МЕЙЛАНОВА,
Педагогикадин институтдин илимдин къуллугъчи

Хайи литературадин тарсара аялриз материал чирун патал муаллимривай чпин кIвалахда методикадин цIийи къайдаяр, техникадин такьатар ва Интернет ишлемишун истемишзава. ЦIийи къайдайри цIийи жуьредин тарсарни арадал гъизва. Ихьтин тарсар Сулейман-Стальский райондин Герейхановн хуьруьн 1-нумрадин юкьван мектебда фадлай кIвалахзавай кьилин категориядин муаллим, РФ-дин Президентдин грантдин сагьиб **Сегьерханум Рашидовна ОСМАНОВАДИН** тежрибада гзаф дуьшуьш жезва.

Ада муаллимар патал "Лезги литературада Етим Эминан яратмишунар чирдай тарсар", "Гьаким Къурбанан эсеррай адетдинбур тушир тарсар", "Школада Мердали Жалилован "Фу" поэма чирун" ктабар акъуднава. Лезги чIаланни литературадин муаллимри адан тежрибадикай менфят къачузва.

Алай вахтунда Сегьерханум Рашидовнади муаллимар патал "Школада "Шарвили" эпос чирун" ктаб акъуднава.

Лезги литературадин программада VII классда аялриз халкьдин мецин эсерар чирун патал 6 сят ганва. Абурукай 4 сят - "Къванцин гада" ва 2 - сят "Шарвили" эпосдиз.

Саки 20 манидикай ибарат тир "Шарвили" эпосдин мана-метлеб ачухарун патал 2 тарс тIимил я.

С.Р.Османовадин ктабди и месэла регьятдиз гьялиз куьмек гузва. Ам лезги чIаланни литературадин муаллим Р.А.Алиметовади кхьенвай сифте гафуникай, "Шарвили" эпос чирунин мана-метлебдикай, эпосдин гьар са махуниз ганвай баянрикай,

Дагъустан Республикадин лайихлу муаллим Ж.Н.Жамалова "Шарвили" эпосдай тухвай тарсмярекатдиз гайи къиметдикай ва ишлемишай ктабрин сиягьдикай ибарат хьанва.

Авторди жегьил муаллимриз метлеблу меслятар гузва, хийирлу рекьер къалурзава. Ада вичин тарсара Шарвилидикай шиирар манидалди лугьузва, шиирар туькIуьрзава. Ихьтин алакьунар чаз Сегьерханум Рашидовнади кхьенвай ктабрайни аквазва. Шарвилидикай ада кхьизва:

Эхь! Шарвили чи кьегьал я,
Ам чи руьгьдин даях я!
Лезгистандин панагь хьайи
Лезги халкьдин дамах я!

Авторди гьар са тарс жуьреба-жуьре амалралди гегьеншарзава, абур дерин чирвилер гудайбур, машгъулатдинбур ва инсанпересвилин тербия квайбур жезва.

Сегьерханум Рашидовнади тарсара ТСО-дикай ва компьютеррикай, литературадин илимдикай, тарихдикай гегьеншдиз менфят къачузва.

Чна умуд кутазва, Сегьерханум Рашидовна Османовадин цIийи ктабдикай гьар са муаллимдиз вичин кIвалахда еке куьмек жеда.

Аялар автобусра аваз

Лиана НАВРУЗБЕГОВА,
полициядин ст лейтенант, Махачкъала шегьерда авай ДПС-дин ОБ-дин пропагандадин инспектор

Эхиримжи вахтара автобусра аваз аялар санай масаниз тухунар аквадайвал артух хьанва. Амма чи ахтармишунри къалурзавайвал, аялрин хатасузвилиз герек кьадар фикир гузвач.

Месела, 9-февралдиз "Махачкъала-Астрахань" шегьреда, Къумторкъала райондин сергьятра авай "Зенит" постунал полициядин векилри "Санг Йонг Трансстар" маркадин автобус акъвазарна. Ада аваз Махачкъала шегьердин Ленинкент посёлокдин 35-нумрадин гимназиядин ученикрин десте Къизлярдиз РФ-дин Гьукуматдин 1177-нумрадин къарардал (17.12.2013-йисуз кьабулнавай) амал тавуна тухузвай.

Яни, аялар санай масаниз тухудалди вилик, гьа идарадин регьберри ГИБДД хабардарна ва жаван пассажиррин, абурал рекье къаюмвал тухузвайбурун сиягьар, гьерекатдин вахтар ва акъваздай чкайрикай делилар рекьерин къайдаяр хуьзвай къурулушдив агакьарна кIанзава.

РикIел хкин, 2014-йисан 1-январдилай автобусра аваз аялар тухун тешкилуниз талукь цIийи къайдаяр къуватда гьатнава. Адахъ галаз алакъалу яз дегишвилер РФ-дин рекьерин гьерекатрин къайдайрикни ахкатна.

Виликрай школади улакь кьуна, аялар гьикI ва гьиниз кIандатIани тухуз-хкизвай, амма а улакь гьихьтин гьалда ава, ам идара ийизвайди вуж я ва ихьтин са жерге маса суалар фикир тагана амукьзавай. Гила аялар анжах автобусда аваз тухун лазим я. Гьа са вахтунда ара авачиз са йисалай тIимил тушиз "D" категориядин стаж авай, эхиримжи йисуз адакай магьрум тавунвай ва административный къанунсузвилер авачир шофёрриз а автобус идара ийиз ихтияр ава. Аялар тухузвай гьар са автобусда 1-январдилай кьулухъ аялар рекье твазвайбур (абурал къаюмвал ийизвайбур) хьун лазим я. Къаюмчийрин кьадар аялрин ва автобусдин ракIарин кьадарриз килигна тайинарзава.

ЦIийи къайдайрин бинедаллаз, эгер аялар авай улакь рекье пуд сятинилай артух вахт жезватIа, абуруз кьуру паёкар ва шуьшеда авай яд гана кIанзава. Ирид йис тахьанвай аялриз кьуд сятинилай артух вахт рекье жедай ихтияр авач. Шегьердай шегьердиз пуд сятинилай гзаф мензилдиз физваз хьайитIа, автобусда духтур хьана кIанзава.

Къуватда гьатнавай дегишвилерал асаслу яз, аялрин десте тухун патал цIуд йисалай гзаф вахтунда ишлемиш тавунвай автобус хьана кIанзава. Автобус неинки тахографдалди, гьакIни ГЛОНАСС навигациядалди таъмин хьун лазим я. Дегишвилерин и пункт РФ-дин и къарар официальнидаказ раиж авурдалай кьулухъ 180 югъ алатайла къуватда гьатда.

Рекьерин къейдер

Бакинский туш

Шагьабудин ШАБАТОВ

СССР чукIурзавай еришар йигиндиз вилик физвай вахт тир. И чIавуз бензинарни лап кьит хьанвай. АЗС-ра ам эсиллагь амачир. Кьилдин ксари, инайанай чирхчирвилералди махсус къапара аваз гьиз, шегьре рекьин къерехра маса гузвай. Са сеферда зун Махачкъаладай хкведайла, ДаркIушрин къекъуьндал рекьин къерехда са гьалдин яшда авай аялди бензин маса гузваз акуна, зун авай машиндин шоферди анал машин акъвазарна, аялдивай бензин бакинский яз тахьуй гьа лагьана хабар кьуна.

- Ваъ, я халу, - жаваб гана гадади, - валлагь, туш, - накь ам дахди Къубадай хканвайди я.

Шофер адаз чапрас, чапрас килигна, ахпа адак хъуьруьнни акатна, вад литр цуз лагьана. "Чкадал агакьна кIандачни, чара авач", - давамар хъувунай ада, машинда авай чаз са вил яна хьиз...

Амалар къекъверагринбур я

Дагъдин яргъал хуьряй Кьасумхуьрел кьуд кас балкIанраллаз КIарудиз -пIинийрин суварик къведа. Ина абуруз я хванахва, я чирхчирни авачир. ПIинияр гвачиз хуьруьз гьикI хъфирай? Ван хьайибуру вуч лугьуда?

Фида абур Курхуьруьн багъдиз. АтIуда пIинияр, ацIурда чпив гвай къапар. Абур балкIанрал эхцигдай арада къведа къаравул.

- Куьне вуч ийизвайди я, хваяр? - жузада ада.

- Валлагь, халу, чун флан хуьряй я, ичIи гьилди хъфиз хьанач, - жаваб гана абуру вирида са сивяй хьиз. - Аялри пIинийрин дад акун патал кьве пIини атIайди я. Чакай сад колхоздин председатель, муькуьди бухгалтер, атIабурни складчини ревизкомдин член я.

Къаравул буш хьана. И арада мугьманри, гьебедай фу, ниси акъудна, нез башламишна.

Паталай килигиз акъвазнавай багъдин къаравулди фикирна, белки, ибуру вичизни суфрадихъ теклифда лагьана.

Фу тIуьна куьтягьна, багъламадик кумайбур кIватI хъувуна, гьебедиз хъивегьна, балкIанрал акьахайбуруз къаравулди, ажугъламиш хьана, лугьуда:- Председателар, бухгалтерар, складчияр куьн я жеди, кепеюгълияр, куь амалар къекъверагринбур я!

Са тIимил хъвер

Нурдин РАШИДОВ

- ***Зоотуьквендиз*** *атай муьштериди туьквенчидивай тIалабзава:*
- Заз 324 таракан, 18 кьиф, гьамбардин 5 кьиф (крыса) ва са кьаркьулув це.
- Вуна акьванбурукай вуч ийизва?
- Зун кIвалерай акъудзава, лугьузва хьи, квартира гьа авай гьалда туна, экъечI.
- ***Инсандиз*** *къенепатан сес вучиз ганвайди я?*
- Вичин начальникдин ягьсуз, утанмаз вилериз килигиз-килигиз, адакай ийизвай фикирар лугьун патал.

Продается газель "Фермер" в идеальном состоянии, 2011 г.в., пробег - 56 тыс. км., цена 480 000 руб. **Тел. 8-963-420-20-76.**

"ЛГ"-дин 11-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

ДУЬЗ ЦIАРАРА: 5. Гьакьекь. **6.** TIач. **8.** Бураз. **9.** МутIалиб. **11.** Малумат. **14.** Гъаб. **16.** Гилавар. **18.** Рат. **20.** Аяз. **21.** Агъу. **22.** Дул. **23.** Гъам. **24.** Хиб. **25.** Нет. **27.** Агъа. **28.** Аса. **29.** Кин. **31.** Лимузин. **35.** Рав. **39.** Жавагьир. **41.** Аставал. **42.** Жасад. **43.** ЦIам. **44.** Гьасан.

ТИК ЦIАРАРА: 1. Лахума. **2.** Кьегьал. **3.** Гудул. **4.** Гъалаба. **6.** TIиб. **7.** Чам. **10.** Ини. **12.** Аба. **13.** Ра. **14.** Гъед. **15.** Балабан. **16.** Гзафвал. **17.** Рамазан. **18.** Ругъунар. **19.** Там. **24.** Хук. **26.** Тав. **30.** Ибадат. **32.** Иви. **33.** Уф. **34.** Икс. **36.** "Аламат". **37.** ГъалатI. **38.** КIалам. **40.** РицI. **41.** Аям.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Агьмедов Сиражидиназ - вах, дуьньядин чемпион Селимов Алимаз диде
САИМАТ
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз дериндай хажалат чIугунивди башсагълугъвал гузва.